

KOMMUNISTISK TIDSSKRIFT 5/79

Udgivet af Kommunistisk Arbejderparti

- KLASSEKAMPEN I PERU
- ALTERNATIV TIL REVISIONISMEN?
- ANMELDELSER

KRONIK:
FASCISME I SVØB...

Dette nummers indhold

Politisk kronik: Fascisme i svøb eller højredrejningen i Danmark. Kronikken vurderer højredrejningen i Danmark, herunder Fremskridtspartiets rolle, Glistrups forbindelse med Erik Haaest og Danske Tiende, racismen, faren for fascisme og ikke mindst Det kongelige danske Socialdemokratis rolle i højreudviklingen.

Klassekampen i Peru, er en længere artikel, der med udgangspunkt i et kort overblik over Perus historie og geografiske forhold, vurderer en på mange måder speciel udvikling. Peru er et land, der er underlagt den amerikanske imperialisme, men siden 1968 styret af en nationalkapitalistisk orienteret militærjunta med stærke korporativistiske træk, der foretager store våbenindkøb i Sovjetunionen. Juntaens undertrykkelse af befolkningen antager stadig grusommere karakter og klassekampen skærpes her - med generalstrejker, tidsubestemte strejker og delstrejker - hurtigere end i mange andre syd-amerikanske lande.

Hovedvægten i artiklen ligger på den seneste udvikling og skildrer bl.a. lærernes, skoleelevernes og minearbejdernes kampe, hvori flere erklærede marxist-leninistiske partier spiller en fremtrædende rolle.

Artiklens forfattere har opholdt sig i en længere periode i Peru og fulgt flere af de seneste begivenheder på nærmeste hold.

Alternativ til revisionismen? Debatindlæg og anmeldelse af Rudolf Bahros bog „Alternativet“.

I bogen fremlægger Bahro, der var mangeårigt medlem af det østtyske SED, sine synspunkter. De har været ivrigt diskuteret i hele Europa også på den danske venstrefløj.

Det er Bahros mening at: „... de ændringer, der er sket siden Lenins død, er mere omfattende og dybtgående end dem, der fandtes mellem Marx og Lenin. Hvad ville derfor være mere naturligt, set ud fra et marxistisk synspunkt, end den kendsgerning, at den praktiske forandring af verden, som Lenins værk var inspireret til, må overskride og på mange punkter ligefrem sprænge rammerne for hans teori?“

Dette debatindlæg giver en grundig orientering om og et fyldigt referat af Bahros vurderinger af „den faktisk eksisterende socialisme“, dens opståen, dens nuværende struktur og alternativet til den.

Anmeldelse af „Krig“, som er andet bind i Dag Solstads romanserie om krigen i Norge.

Anmeldelse af Herdis Møllehaves bog „Le“.

Forlaget OKTOBER

Pris 15,00 kr.

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

3260896309

KOMMUNISTISK TIDSSKRIFT 5/79

Arbejderbevægelsen
Bibliotek og Arkiv

Indhold

Politisk kronik:

Fascisme i svøb eller højredrejning i Danmark	side 2
Klassekampen i Peru	side 8
Alternativ til revisionismen? Debatindlæg og anmeldelse af Rudolf Bahros bog, »Alternativet til kritikken af den faktisk eksisterende socialisme«	side 18
Anmeldelse af Dag Solstads bog, »Krig«	side 41
Anmeldelse af Herdis Møllehaves bog, »Le«	side 47

Redigeres af et udvalg. Ansv. redaktør Frederik Dehl-
holm.

Redaktionen afsluttet den 1. august 1979.

Løssalgspris kr. 15,-. Abonnementspris kr. 105,-, for
8 numre.

Forlaget OKTOBER, Studiestræde 24, 1455 KBH. K.
ISSN 0105-1903.

Papirklippene i numret er klippet af Nicole Henius.

Politisk kronik:

Fascisme i svøb eller højredrejningen i Danmark

Oplever vi i Danmark i øjeblikket en eklatant højredrejning? Er Fremskridtspartiet ved at udvikle sig til et fascistisk parti? Sådanne spørgsmål stiller man sig uvægerligt lige nu, hvor Glistrup har deltaget i Den antikommunistiske Ligas møde på Taiwan, hvor Glistrup og Erik Haaest fremstår som nære våbenfæller, hvor ATP (Anti-Terror-Patrulje) oprettes, og hvor den konservative landsformand vil have indskrænket udlændinges retssikkerhed i Danmark.

Glistrups fremskridt

Fremskridtspartiet er som bekendt opstået som et skattenægterparti. Et parti, der lever på, at folk bliver slået i skat. Partiet ser det som sin store opgave at nedsætte skatteprocenten ganske radikalt. Helt simpelt udtrykt med Fremskridtspartiets egne ord, så befinder pengene sig bedst i borgernes lommer. Det betyder, at enhver sørger for sig selv, og kun de allermost udsatte grupper kan regne med hjælp fra det offentlige.

Det offentlige er fjenden i fremskridtsideologien. Den omsiggribende offentlige administration, det enorme bureaukati, som vitterligt har udviklet sig, det Fremskridtspartiet kalder: *papirusseriet* skal til livs.

Glistrups parti er båret frem af en stigende utilfredshed i befolkningen med skatteflåningen, med bureaukati og af en magtesløshed over for krisen. Glistrup har tilsyneladende et altomfattende, svar på krisen, på underskuddet på betalingsbalancen: Stem på Fremskridtspartiet.

Fremskridtspartiets alternativ: en nedsættelse af de offentlige udgifter, skal løse landets problemer. Det lyder enkelt, men hidtil har det vist sig at være helt urealistisk. For Fremskridtspartiet er ikke blevet accepteret af det pænere borgerlige selskab på Christiansborg. De erklærede borgerlige partier ved, at en besparelse på finansloven af de dimensioner, som Glistrup og Fremskridtspartiet foreslår, vil være så kraftigt et anslag mod det

Der må være nogen der har stemt på Fremskridtspartiet!

sociale sikringssystem, vi trods åbenlyse mangler og tiltagende beskæringer i takt med krisen stadigvæk har. Ingen ud over fremskridtspartiet vil give udseende af, at milliardbesparelser af de dimensioner, som Fremskridtspartiet foreslår, ikke vil gå ud over de svageste i samfundet: de syge, de gamle, de unge, de arbejdsløse, de enlige, ja, alle dem, der i en eller anden udstrækning har krav på hjælp fra det offentlige.

Velstandsideologien.

Men man må indrømme, at Glistrup har haft held med sig til at få folk til at tro på, at de - dem, der tror, at de aldrig bliver syge eller arbejdsløse - vil få det materielt bedre un-

der en Glistrup-regering. For dem, der er vokset op med en tro på, at udviklingen kun kan fortsætte i retning af øget velstand og velfærd, kan det være et chock at erfare, at denne velstandsstigning holder op, ja, standser brat.

Socialdemokratiet alene, eller sammen med Venstre fører ikke en politik, som ændrer dette billede. Vi ved godt, at det ikke er et spørgsmål om manglende vilje fra Socialdemokratiets side til at løse landets problemer. Vi ved, at Socialdemokratiet er et statsbærende parti, at Socialdemokratiet og fagbevægelsen har en egen interesse i at bevare kapitalismen og dermed i at søge at gøre krisen så lempe-

tidig må Socialdemokratiet tage behørigt hensyn til, at kriseindgrebene over for arbejderklassen ikke er så kraftige, at dets vælgergrundlag smuldrer totalt bort. Men da det er et kapitalistisk system - med eller uden ØD - så kan kriseforanstaltningerne taget under et ikke gå imod kapitalens interesser, med mindre arbejderklassen presser valdigt på, og det gør den ingenlunde i øjeblikket!

Angreb på de demokratiske rettigheder

Men ikke nok med at Socialdemokratiet gravist forsøger at vænne arbejderklassen til indgreb, der rammer arbejderklassen. Det har også selv været aktiv i forbindelse med fratagelse af arbejderklassens tilkæmpede demokratiske rettigheder. Eksempelvis har arbejderklassen fået en hævdevunden ret til at blokere strejkeramte virksomheder, indtil *blokadecirkulæret* kom på Socialdemokratiets foranledning. Det har været forrest i den såkaldte *mexicanersag*, hvor en mexicaner blev udvist til Mexico på rene og skære formodninger om, at han havde kontakt til terroristgrupper i Sverige. I forbindelse med *Berufsverbotsagerne* vedrørende Inga Denver og Jussi Merklín har Socialdemokratiet heller ikke protesteret. Socialdemokratiet som sådan er også tilhænger af en omfattende registrering af en persons alle data gennem *CPR-nummeret*, hvilket gør det uhyre let at samkøre alle de oplysninger, om en person, man kan ønske sig, hvad enten man har brug for dem eller ej. Socialdemokratiet vil ikke hindre et sådant evt. misbrug.

Man kan ikke tage for givet, at Socialdemokratiet vil forsvare de demokratiske rettigheder. Det vil det kun så længe, det ikke bremser eller kan true den videre statsmonopolistiske retning.

For os er det indlysende, at Socialdemokratiet ikke tjener arbejderklassens interesser. Vi er ikke skuffet over, at *Socialdemokratiet* ikke fører en politik, der rammer kapitalen frem for arbejderne.

Men det er der andre, der er. En reaktion på at føle sig svigtet af Socialdemokratiet, at have mistet

Socialdemokratiet har været den udfarende kraft bag mange reaktionære overgreb på arbejderklassens rettigheder. Blandt de seneste kan nævnes blokadecirkulæret og den såkaldte mexikanersag, hvor en af bagmændene hed Grla Møller. Det er herren i civil.

illusioner om, at Socialdemokratiet er en garant for fortsat velstand, kan været at blive tilhænger af Glistrup-tanken om en nedbringelse af de offentligt udgifter og dermed af skatten. Socialdemokratiet bliver dermed også ansvarlig for, at Fremskridtspartiet har fået vind i sejlene, og de bliver ansvarlig for den højredrejning, der finder sted over alt i samfundet. Det har svigtet sine vælgere, fordi det med held har forsøgt at bilde folk ind, at de red på en velstandsbølge, og ved at stemme på Socialdemokratiet, så kunne de være sikre på, at arbejderklassens interesser blev varetaget.

Reformismen

Socialdemokratiets reformisme og classesamarbejdslinje har støt og roligt ledet den danske arbejderklasse ind i parlamentariske baner, og fået den til at opgive at føre kamp mod urimelighederne. Det er tendensen i arbejderklassen. Kriseindgrebene kan hagle ned over arbejderklassen, men der høres kun nogen små pip rundt omkring.

Men Socialdemokratiet står ikke afsloret. Langtfra. Det er trods tilbagegang stadigvæk Danmarks største parti. Men flere og flere får øjnene op for, at om det er et erklæ-

ret borgerligt parti eller Socialdemokratiet, der sidder med regeringsmagten, er et fedt. Altså en stigen erkendelse af, at Socialdemokratiet ikke er bedre end f.eks. Venstre til at sikre arbejderklassens interesser, for ingen af dem gør det. De lader begge arbejderklassen betale krisen. For nogen betyder denne erkendelse, at de ikke længere er passive tilskuere til kriseindgrebene og indkomspolitikken, men forsøger lokalt at rejse kampen mod den. For andre betyder det at de bliver højreorienterede fremskridtsfolk.

I denne forvirrede og kriserammede tid leder mange efter et alternativ, når hverken Socialdemokratiet eller de åbent borgerlige partier kan redde Danmark ud af krisen. Her fremstår Fremskridtspartiet for mange som et alternativ.

Blodbad

Glistrups skrivelser i Erik Haaests Glistrups skrivelser i Erik Haaests „Danske Tidende“, har vakt en del røre i Fremskridtspartiet. Folk som Kristen Poulsgaard og Steffen Kjærulff-Schmidt er blevet bestyrtet over, at Glistrup har udtalt, at Erik Haaest, der er almindelig kendt for sine nazisympatier, står på Fremskridtspartiets pro-

„Mig eller blodbad”

gram. For Erik Haaest er Glistrup den (stærke) mand, Danmark har brug for.

Glistrup ligger helt på linje med Haaest, når han den 2. august udtaler til Ekstrabladet: „Enten er det mig eller blodbad. . . Det har Fremskridtspartiet sagt lige siden 1973. Det er ikke noget Haaest blot siger i Fakse. I indledningen til vores program udtrykker vi netop præcis det samme som Haaest gør: at med den dårlige, dumme og kortsynede måde, Danmark er blevet regeret på siden H.C. Hansen døde, så skaber man risikoen for et blodbad. Det er ikke noget, hverken vi eller Haaest opfordrer til. Tværtimod. Vi advarer mod det og

siger: Den eneste mulighed for at undgå det er en fremskridtsregering. Det er alternativet. Ellers vil det ske.”

Direkte adspurg i Radioavisen dagen efter, om hvornår dette blodbad vil komme, viger han tilbage for et konkret svar, måske først i 2038, men uundgåeligt er det efter Glistrups og altså også efter Haaest opfattelse. Det er netop karakteristisk for Glistrup, at han altid er svær at holde fast på en udtalelse. Man kan med rette spørge, hvad Glistrup vil med sin flirten med Haaest og „Danske Tidende”. Er Glistrup fascist? Det er helt klart, at han tydeligere end tidligere har fascistiske sympatier. Men

i Glistrups flirt ligger også et bevidst medieflip. Det blev en bestseller. Den kom på alle de store dagblades forsider.

I Information den 3. august siger Glistrup som svar på, hvorfor han ikke har brudt med „Danske Tidende.”

„Uden at give fiduser fra mig, så er det som nævnt faren for, at pressen kaster sig over andre ting som afholder mig fra det.”

Oprør i Fremskridtspartiet

Pressedækningen om blodbad og Haaest afleder opmærksomheden fra de interne problemer i Fremskridtspartiet, der senest er kulmineret med, at Jørgen Junior er blevet nægtet opstilling ved næste folketingsvalg. Bag Glistrups udtalelse til Information ligger en meget reel uenighed i partiet om folketingspolitikken. Her har bl.a. Jørgen Junior stået for en opfattelse af, at partiet skulle blive mere salonfæhigt og gå ind i realistiske forhandlinger med de borgerlige partier, også selv om det betød en fravigelse af traditionelle fremskridtssynspunkter.

Modsætningen mellem en midtersøgende gruppe og den traditionelle fremskridtspartigruppe skærpes og truer med at sprænge partiet ved landsmødet i september.

Den midtersøgende gruppe, der i sin politik forsøger at nærme sig de konservative, klager også over det manglende demokrati i partiet og over Glistrups diktatoriske magt.

Glistrup lægger op til, at hvis en midterlinje sejrer, så vil han danne et nyt parti, der bygger på „fremskridtstanken”. Det er sikkert en korrekt vurdering, at der ikke er plads til endnu et borgerligt parti a la de konservative, Venstre eller centrumdemokraterne.

Glistrup siger i interviewet med Ekstrabladet om de såkaldte slapperer:

„Begynder de at føre politik som Poul Schlutter, Jens Møller eller Henning Christoffersen, ja, så er min plads uden for Fremskridtspartiet. Så er partiet totalt betydningsløst, og jeg må have en ny partiorganisation, der kan kæmpe videre for fremskridtsideerne.”

Fremskridtspartiet fremstår som

et alternativ til de borgerlige partier. Hvis det arbejder på at komme til at ligne de øvrige borgerlige partier, saver det den gren over, det selv sidder på.

Men Glistrup spiller højt (provokerende) spil. Han flirter med nazisme og fascisme, men netop flirter. Hans udtalelser er aldrig så koncise, at de er entydigt fascistiske. Dertil er han for smart og holdningsløs. Men at han er højreorienteret og erklæret antikommunist, det er selvfølgelig hævet over enhver tvivl. — Han bruger hvad, han kan bruge.

Terrorkorps

Så langt som til at slutte op om Haaest terrorkorps, eller som det misvisende hedder: Anti-terror-Patrulje (ATP), der skal sættes ind mod demonstrationer, fysiske blokader og strejker, går han ikke. Han mener ikke, at Fremskridtspartiet skal støtte ATP, fordi det vil optrappe volden. Der er grænser, selv for Glistrup, men er det pga. taktiske overvejelser eller er det pga. overbevisning?

Indpakket racisme

Men det er ikke kun i og omkring Fremskridtspartiet, at højredrejningen slår igennem. Når Fremskridtspartiet lægger sig mere til højre, bliver der bedre plads til højreorienterede synspunkter hos de konservative.

Den konservative landsformand, Ib Stetter har på partiets vegne fremsat nogen tanker om forringelse af udlændinges retssikkerhed i Danmark. Mere præcist foreslår han, at udlændinge, der har opnået dansk statsborgerskab, skal kunne fratages dette og udvises af landet, hvis de får en *narkotikadom*. Ib Stetter, den „pæne mand“, kan ikke fanges i direkte racistiske udtalelser. Men koblingen mellem udlændinge (alle dem, der ikke er vesteuropæere) og narkotikahandel er ikke til at tage fejl af.

Som Torben Krogh skriver i Politiken den 10.8., så er „Stetters argumentation(er) et illustrerende eksempel på, at man godt kan appellere til racistiske fordomme uden selv direkte at udtrykke sig racistisk. Men netop denne form

Til venstre på billedet ses stifteren af det danske terrorkorps ATP (eller SA - alt efter ønske) Erik Haaest. Til højre fremskridtspartiets lokale bannerfører i EF Kai Nyborg.

for demagogi er langt mere raffineret end den plumpe racisme, man eksempelvis møder fra visse af Z-partiets fortalere, den er også langt farligere.”

Ib Stetter bakkes op af Poul Schlutter, der er formand for den konservative folketingsgruppe. De konservative ønsker en debat om fremmedarbejdernes forhold og vil konkret foreslå, at statsborgerskab for fremtiden gives med den klausul, at det kan fratages efter narkotikadom.

De to konservative herrer tager for givet, at det især er udlændinge, der formidler salg af narkotika, og at disse „inficerer vore børn og unge”.

Selv om det er pakket godt ind, så er hensigten klar: at mistænkeliggøre udlændinge i Danmark for specielt at lede unge ud i narkotika-handel. Behagelige synde-bukke. Men selv om 500 udlændinge hvert år udvises efter narkotikahandel, så er det kun 1% af alle ikke-nordiske og ikke-EF-udlændinge i Danmark. Dette giver ikke baggrund for Stetters spekulationer. Det er udtryk for en racistisk tankegang.

Dom for racisme

I Tårnby er der netop afsagt en dom for racediskriminering. Fremskridtsmanden Arne Viggo Kragel

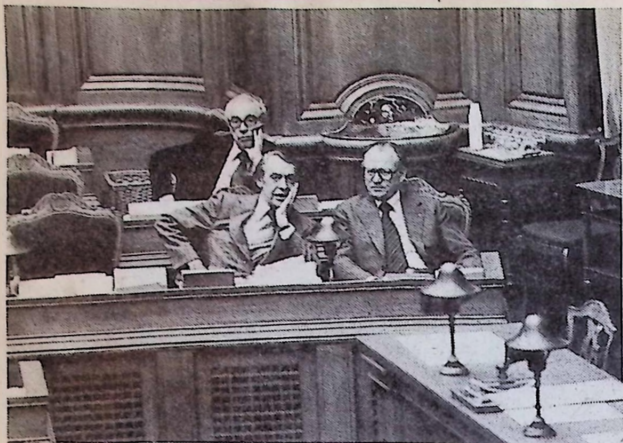
har i et læserbrev i „Dragor Nyt” „forhånet og nedværdiget en persongruppe pga. deres nationale eller etniske oprindelse ved følgende udsagn: „Jeg ønsker heller ikke forfølgelse af fremmedarbejderne, men jeg indrømmer, at jeg gerne så, at de rejste til deres eget land, fremfor at misbruge vort socialsystem - og ved salg af narkotika for egen vinding.”

Det er langt mere direkte udtrykt, end Stetter gør det. Men meningen er den samme.

Det er vigtigt, at der er blevet statueret et eksempel gennem en dom, der straffer racistiske udtalelser. Det skal man ikke kunne gøre uantastet, heller ikke Stetter.

Prugelknabe

Et af fascismens eller nazismens karakteristika er netop mistænkeliggørelse og forfølgelse af anderledes tænkende og anderledes udseende mennesker. Det er jagten på en prugelknabe. Fremmedarbejderne står for skud. Her i arbejdsløshedstiderne hører man ofte folk sige, at fremmedarbejderne tager arbejde fra os danskere, at de nasser på systemet og burde sendes tilbage, hvor de kom fra. Antydninger af en opfattelse af fremmedarbejderne som andenrangsmennesker er mangfoldige. Det er den lille racisme, der

Arbejderklassen må være på vagt overfor de fascistiske og racistiske tendenser, der stikker deres hæslige fjæs frem i denne tid. Især må den være på vagt overfor de mere snedige former, der viser sig under dække af f.eks. at ville „beskytte den danske ungdom mod inficering fra narkohandlere og andre banditter“. Sådan indpakker den konservative partiformand Ib Stetter sit nylige korstod mod fremmedarbejderne, med og uden dansk statsborgerskab. Den hyggelige person ses længst til højre i billedet.

stikker sit fjæs frem. Racismen ligger latent, når der er krise.

Renæssance for fascismen

Der er fascistiske og nazistiske

tendenser i Danmark i øjeblikket. Og de er i tiltagende i og omkring Fremskridtspartiet og i Det konservative Folkeparti. Men selvfølgelig skal man ikke se spøgelser, hvor de ikke er og proklamere, at fascismen breder sig som en løbeild. Det gør den ikke. Men den dukker op med jævne mellemrum og forsøger med nogen held at hage sig fast netop nu. Vi ser det med National Front i England, Ku Klux Klan i USA, Norsk Front (nu Nationalt Folkeparti) og nynazisterne i Italien og Tyskland. De oplever i disse år en renæssance.

gang at have været underlagt nazismen, at vi slår ned på fascistiske tendenser; hver gang, de dukker op. Men arbejderklassens samlede bekæmpelse af krisen er den bedste garant for, at „behovet“ for den stærke mand, for et fascistisk totalitært styre, der tilsyneladende har løsningen på alles problemer, ikke udvikler sig i befolkningen.

En bekæmpelse af krisen og af Socialdemokratiets og venstres krisepolitik er også en kamp mod en fascistisk udvikling.

H.C.

Klassekampen i Peru

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Perus historie
Perus geografi
Kuppet 1968
Nationaliseringer og reformer, IPC
Jordreformen
Mineloven
Industrifællesskaber/SINAMOS
Fiskerisektoren/fiskeriloven
Militærjuntaen 1975 til 1979
Historisk oversigt 1975 til 1979
Generalstrejken
Skoleeleverne
Minearbejderstrejken
Lærernes kamp - SUTEP
Afslutning
Bilag 1
Bilag 2
Litteraturliste

Der er flere årsager til at bringe en artikel om Peru i Kommunistisk Tidsskrift:

1. USA er stadig den altafgørende imperialistiske supermagt i en lang række områder i verden, ikke mindst i Syd- og Mellemamerika. Hele dette kontinent er næsten totalt underlagt det amerikanske monopolborgerskab. Det er vigtigt, at vi også øger vor viden om denne supermagt, og de lande den undertrykker.
2. Der eksisterer ikke nogen revolutionær situation i Peru i dag. Men folkets kampe er blusset kraftigt op i de sidste år, både fordi den økonomiske krise og heraf medfølgende forarmning af det peruanske folk er blevet så stor, at folket må reagere, men også fordi undertrykkelsen og repressionen er blevet skærpet i uhyggelig grad. Peru er i dag det land i Sydamerika hvor klassekampen er mest skærpet.
3. Peru har den største og mest betydningsfulde ml-bevægelse i Sydamerika.

Vægten i artiklen er fortrinsvis lagt på en beskrivelse og vurdering af de økonomiske og politiske forhold fra 1968-1979. Desværre har artiklen en slagside i afsnittet om de faglige kampe, idet det udelukkende beskæftiger sig med industriarbejderes, lærernes og skoleelevernes kampe og ikke bondernes kampe.

Artiklen er opdelt i tre hovedafsnit:

1. Superkort generel indføring i Perus historie og geografi.
2. Militærkuppet fra 1968-1979.
3. Konkretisering af nogle vigtige strejker indenfor det sidste års tid.

Perus historie i kort oversigt

Perus historie kan groft opdeles i 4 hovedperioder:

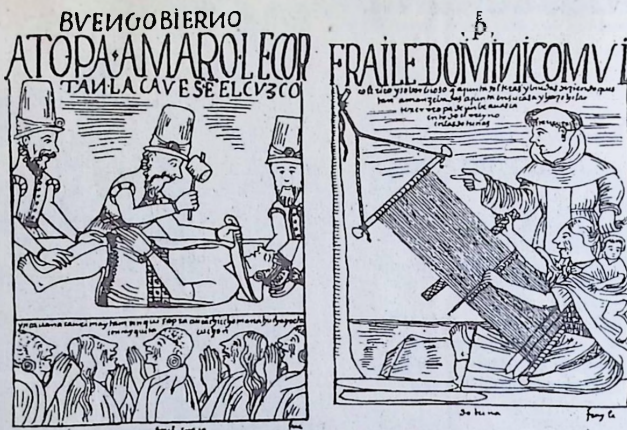
1. Inkaernes storhedstid fra 1200-1532.
2. Peru som spansk koloni 1532-1821.
3. Peru bliver selvstændigt, men underlagt engelsk imperialism 1821- ca. 1918.
4. Peru totalt underlagt den amerikanske imperialism.

Det er klart at Perus historie ikke starter i 1200-tallet, men vi anser det for uvæsentligt her at gå længere tilbage.

1. Inkariet strakte sig i sin storhedstid fra Equador i nord, igennem Peru, Bolivia, Argentina og Chile, - opbygget gennem 300 års erobringer. Samfundet var et klassesamfund, hvor bønderne var den underste klasse, og den der producerede til de andre, men som samtidig altid var sikret socialt i tilfælde af sygdom, alderdom etc. Derudover var der håndværkerklassen, fødselsadelen (som var den regerende adel), og endelig i toppen Sapa Inka, solens søn, hersker over „de fire egne land“.

Alle rigets undersåtter tilhørte en „ayllu“, som var basisenheden i riget. Denne „ayllu“ var en gruppe beslægtede mennesker, der levede på et bestemt afgrænset område, hvor de i fællesskab dyrkede jorden og holdt husdyr. En „ayllu“ kunne have mange størrelser, fra små landsbyer til hele Cusco (inkaernes hovedstad i det sydlige Peru). Jorden tilhørte samfundet og var opdelt i tre dele: En del der dyrkedes til inkaen, en del til solen (d.v.s. præsterne) og en del til „aylluen“s medlemmer.

2. Efter spaniernes erobring i 1532 og drabet på inkaen, faldt inka-samfundet fuldstændigt sammen. Det blev officielt den spanske krone, der ejede jorden, men de spanske kolonister behandlede både jorden og indianerne som deres ejendom. Befolkningstallet faldt fra ca. 10 millioner i 1525 til ca. 2 millioner i 1586, hvilket bl.a. skyldtes den enorme under-

Guaman Poma de Ayala beskriver erobringen set fra indianernes synspunkt. 1: Tupac Amaru henrettes. Tupac Amaru ledede et opjær mod spanierne, og de bypartisanbevægelser, som i dag kalder sig Tupamaros, er opkaldt efter ham. 2: Indianernes lod efter erobringen, slavearbejde for sejrherrene.

trykkelse indianerne blev udsat for. De blev, som slaver, sendt ned i de store guld, sølv og kobberminer, - de blev som slaver eller livegne hårdt udbyt看t og udnyttet på de store godser, som kolonisterne tilranede sig, - og de blev af den katolske kirke kristnet med alle til rådighed stående midler, tortur o.l.

Efterhånden opstod en ny klassedeling:

a. En overklasse, der bestod af folk født i Spanien, der styrede landet.

b. Kreolerne, som var efterkommere af spanske kolonister. De havde ingen politisk magt, men havde jord og drev handel.

c. Mestizzerne, som var en blandingsbefolkning af spaniere og indianere. De var spansk påvirkede, og ernærede sig som håndværkere, småhandlende og småfunktionærer.

d. Indianerne, som var den oprindelige befolkning. De var nu minearbejdere, slaver, livegne, fattigbønder o.l.

3. Efter flere års modstandskamp mod spanierne, blev Peru i 1821

erklæret selvstændigt af befrielsesheltene Bolivar og San Martin.

For det store flertal af indianere og mestizzer medførte selvstændigheden ingen store forandringer. Bønderne levede som livegne på de store haciendaer i sierraen (højlandet), der var ejet af kreolerne, mens haciendaerne på kysten mere og mere overgik til især engelske selskaber, som rationaliserede driften således, at landarbejderne her i stadig højere grad blev lønarbejdere. Minerne overgik ligeledes til engelske firmaer og de indianske minearbejdere forblev lige så udbyt看t som under spanierne.

Det var den samme overklasse, som ledede selvstændighedskampen, som nu overtog den formelle ledelse af landet. Perus økonomi var og forblev indrettet på eksport, og ikke på at skabe velstand til den almindelige peruaner. Samtidig havde Peru også en stor import, først og fremmest af bearbejdede varer og luksusartikler.

Omkring 1840 blev der opdaget guano i Peru, - guano er fugleksekrementer, der er meget anven-

deligt til gødning i landbruget - og selv om dette medførte, at Perus eksport øgedes, var handelen med guano fuldstændig domineret af engelske interesser. Dette, sammen med andre faktorer, resulterede i at Peru fik en så stor gæld, at landet i 1876 blev erklæret bankerot, da guanoen var udtømt. Kort tid efter brød Stillehavskrigen ud (1879-1883). Krigen var forårsaget af kampen om salpeterforekomsterne i kystorken i grænseområderne mellem Bolivia, Peru og Chile. Chile vandt, bl.a. på grund af udenlandsk støtte, en militær sejr, og Peru og Bolivia måtte afstå de salpeterrige områder.

Udenlandske firmaer investerede i øget grad indenfor eksportsektoren: sukker, bomuld, kobber og olie. Nordamerikanske interesser spillede en vigtig rolle i denne udvikling, men til trods for dette beholdt England sin ledende position indenfor investeringer og handel frem til den 1. verdenskrig. En ny klassestruktur opstod i denne tid:

- Den engelske imperialism og et købt komprador borgerskab.
 - Et meget lille og svagt nationalt borgerskab.
 - Et småborgerskab - hovedsageligt mestitzer.
 - Indianerne, som både bestod af en arbejderklasse i sin vorden og af småbønder.
 - Indianere, der er livegne på godsene, slumbeboere uden arbejde etc.
4. Efter den første verdenskrig vinder den amerikanske imperialism frem overalt i Sydamerika, og også i Peru. USA-firmaer overtager alle de vigtigste råstofsektorer, olie, malm, sukker og bomuld, bl.a. fik IPC (International Petroleum Company - et datterselskab af Standard Oil Concernen) rettighederne til at udvinde olien fra alle Perus vigtigste oliekluder i 50 år mod at betale en beskedne afgift til regeringen.

Stillet overfor en skrigende social uretfærdighed, som i hovedsagen skyldes en underudvikling, der var påført landet gennem et afhængighedsforhold til de vestlige imperialistiske magter, blev de første initiativer til revolutionær modstandskamp taget. De første fagforeninger blev dannet. Massedemon-

strationer og generalstrejker fandt sted.

Perus Kommunistiske Parti (PC del P) dannes i 1928, og „Den revolutionære amerikanske folkealliance“ (APRA) (se bilag 2) dannes i 1924. Militærjuntaer afløser civile regeringer og omvendt, helt frem til i dag.

Militærjuntaen 1968-1975

Den 3. oktober 1968 overtog en militærjunta under general Velasco magten i Peru ved et ublodigt kup, og afsatte samtidig den civile præsident Belaunde.

Hvad var det for en junta? Var dette et af de sædvanlige reaktionære, halv eller helfascistiske kup i Sydamerika? Juntaen selv sagde nej!, og fik i de første år da også et ry som et progressivt, reformvenligt, ja af nogle endog kaldt for revolutionært militærstyre.

Men for at forstå baggrunden for militærets overtagelse i 1968, er det nødvendigt at kigge lidt tilbage på historien - på de sidste 5 år før militærets magtovertagelse.

Victor Raul Haya de la Torre.
Grundlæggeren af APRA.

Belaunde - tiden for 1968.

Efter 1 år under et militærjuntastyre blev der i 1963 afholdt valg i Peru. De tre hovedkandidater var:

Haya de la Torre, leder af APRA (se bilag 2). General Odria, leder af det reaktionære UNO-parti. Belaunde Terry, leder af det populistiske parti Accion Popular. (se bilag 2). Belaunde Terry vandt valget, bl.a. via den støtte militæret gav ham.

Fernando Belaunde Terry. Perus præsident fra 1963 til 1968.

PERUS GEOGRAFI OG BEFOLKNINGSFORHOLD

BEFOLKNINGEN:

Peru er opdelt i tre dele: Kysten, højlandet og junglen. Kortet og tabellen viser hvordan befolkningen fordeler sig:

Indbyggertæthed	18,1 indb. indb.	10,8 indb. pr km ²
Costaen	8,7 indb. indb.	35,3 indb. pr km ²
Serraen	8,2 indb. indb.	17,8 indb. pr km ²
Selvaen	1,2 indb. indb.	1,3 indb. pr km ²

Tabel 1. Kilde: Udkig nr. 5/1978.

En stadig større andel af befolkningen bor ved kysten og i de store industribyer. Især Lima trækker højlandsindianerne til sig som en magnet. De tager til byen i håb om bedre levedmuligheder, arbejde og bolig. Næsten 25% af landets indbyggere bor således i Lima. Hvert år flytter 100.000 nye indbyggere ind, næsten alle kommer til at bo i de enorme slumkvarterer der omgiver Lima centrum.

Størstedelen af befolkningen er indianere. Peru er et af de lande i Syd-Amerika, der har flest indianere, men blandingsbefolkningen, som kaldes mestizter, er næsten lige så stor.

BESKÆFTIGELSE OG PRODUKTION

Befolkningens etniske sammensætning 1976

indianere	42%
mestizter	38%
hvide	19%
negre, mulatter, kinesere, japanere	1%

Tabel 2. Kilde: Udkig nr. 5/1978.

Næsten halvdelen af den arbejdende befolkning i Peru er beskæftiget i landbruget, men udviklingen går langsomt i retning af, at industri, handel og servicesektoren får en større andel.

Arbejdsløsheden er meget stor i Peru. De officielle statistikker siger 7-8%, men et mere rigtigt tal er nok 40%.

I Peru er en stor procentdel af befolkningen „underbeskæftigede“, hvilket betyder, at folk prøver at skaffe sig til livets ophold ved at sælge snørebånd, pudse sko, reparere nøgler, ja lige meget hvad. Der er 5,1 million erhvervsaktive i Peru, - af disse er 2,7 millioner i arbejde, resten er arbejdsløse eller underbeskæftigede.

Landbrugsproduktionen udgør kun ca. 11% af den samlede produktion. samtidig med at ca.

	Beskæftigelse og produktion 1975	
	Beskæftigelse	Produktion
Landbrug, fiskeri, meddrift	44%	10%
Industri, håndværk, bygning	18%	34%
Handel, transport, administration	38%	47%

Tabel 3. Kilde: Udkig nr. 5/1978.

42% af de erhvervsaktive er beskæftiget på landet. Det betyder, at Peru er nødsaget til at importere en del levnedsmiddelvarer. Men Peru eksporterer også afgrøder og madvarer: bomuld, sukker, kaffe og en smule te, kakao, tobak og gummi.

Mineralerne kobber, sølv og zink er stadig Perus vigtigste eksportvarer, men priserne på især kobber er i de sidste år sunket katastrofalt, hvilket betyder meget, når det, som i Perus tilfælde, udgør ca. en femtedel af eksporten. Tabellen viser også den kraftige nedskæring, der er sket i fiskeriet p.g.a. rovfiskeri, som tømte havet.

Opsummerende kan man altså sige at:

1. Peru har stadig ikke nogen væsentlig selvstændig industri
2. Peru er stadig helt afhængig af råvareeksport, og ovenikøbet råvarer, hvis priser falder.
3. Peru er stadig afhængig af import af dyre færdigvarer og levnedsmidler fra de industrialiserede lande.

Belaunde havde et stort valgprogram, bl.a.:

1. IPC (International Petroleum Company) problemet ville blive løst i løbet af 90 dage. IPC er et datterselskab af Standard Oil koncernen. Dette selskab havde i de sidste 50 år hjemtaget en utrolig stor profit til USA, efter at have lavet en skandaløs aftale med et militærdiktatur i tyverne.

2. Der skulle laves en omfattende jordreform.

3. Der skulle laves store offentlige investeringer

Men! Som så ofte før forblev IPC-

problemet uløst. Jordreformen, som det endelig lykkedes at få igennem parlamentet, var intet værd, og de offentlige investeringer blev bremset.

Der er flere årsager til dette: Dels havde Accion Popular (AP) kun 36 pct. af stemmerne/mandaterne i parlamentet, mens APRA og UNO partierne, der nu havde indgået alliance, havde flertal. Dette betød at alle fremskridtsvenlige lovforslag blev stemt ned.

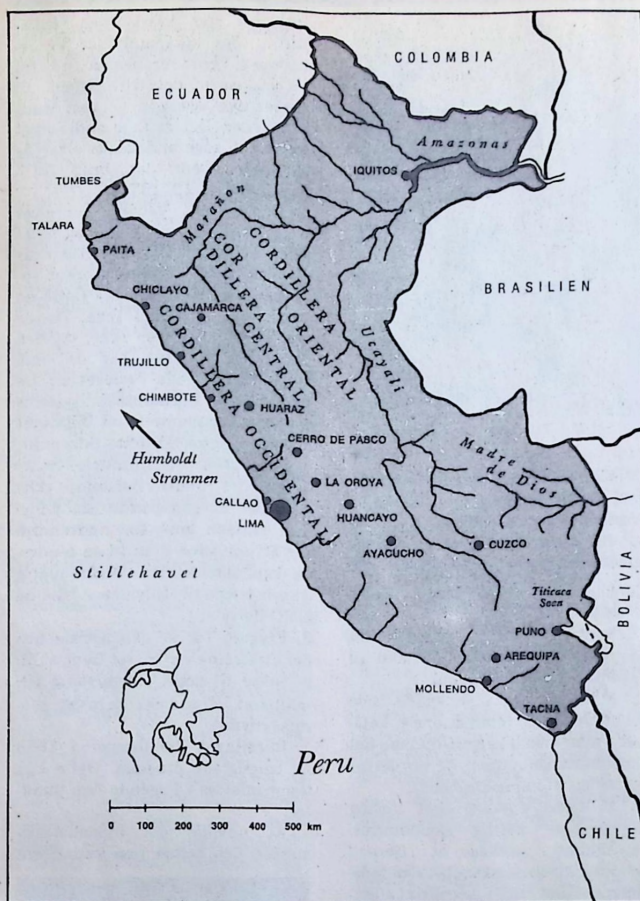
Dels ønskede AP ikke at gøre op med de grundlæggende årsager, f.eks. i jordspørgsmålet, og jord-

reformforslagene kunne derfor kun blive mere eller mindre gode lapperier.

Det, at Belaundes valgprogram overhovedet ikke blev gennemført, sammenholdt med den store fattigdom størstedelen af det peruanske folk levede under, medførte stadig større social uro — demonstrationer og strejker.

I 1965 åbnedes tre fronter af guerillabevægelsen, en i nord, en i de centrale dele og en i sydperu. Reaktionen blev kraftig:

APRA/UNO koalitionen bevilligede øjeblikkeligt militæret 8 milli-

Eksportvarer

	1968	1976
Kobber	27%	18%
Andre mineraler	24%	34%
Sukker, bomuld	19%	21%
Fiskeprodukter	27%	13%
Andre varer	3%	14%

Tabel 4. Kilde: Udkig nr. 5/1978.

oner dollars til bekæmpelse af guerillaen, og USA sendte militære rådgivere og eksperter. Frygten for et nyt Cuba var stor. I løbet af et par måneder var bevægelsen nedkæmpet, dels p.g.a. militærrets overmagt, dels p.g.a. guerillaens manglende støtte hos landbefolkningen. Bl.a. p.g.a. denne kraftige repression mistede Belaunde al støtte fra „venstre“, og drev mere og mere over i et direkte samarbejde med APRA/UNO-koalitionen.

Belaunde var ellers økonomisk set begyndt sin regeringstid i Peru under en ekspansiv periode for den

peruanske økonomi. Eksporten gav stort overskud, og industrien var ekspanderende. Med en lempelig skattepolitik skulle dette overskud kunne trækkes ind til staten, og dermed skabe mulighed for nye statslige projekter. Forudsætningerne for en reformistisk politik, med store offentlige udgifter, var således relativt gode.

Denne skattepolitik nægtede APRA/UNO flertallet i parlamentet at være med til. Pengene måtte skaffes andetsteds fra, via kapitalimport og inflation.

De første år kunne denne tid-

ligere udvikling med hurtig vækst imidlertid fortsætte, men primært p.g.a. en international højkonjunktur, som drev priserne på Perus eksportprodukter i vejret.

Da priserne på verdensmarkedet så faldt i 65/66 måtte Belaunde finansiere de statslige investeringer med lån udenlands. Udenlandsgælden steg fra 217 til 557 millioner dollars på tre år.

Trods kapitalimporten drev de store statslige budgetunderskud inflationen i vejret. I 1967 steg priserne således med 22 pct. En genfinansiering af udenlandsgælden

En tigger på julemarkedet i Cusco.

blev nødvendig, og for at få denne, blev Peru tvunget til at give garantier i form af yderligere udenlandske investeringer i eksportsektoren. Dette betød at hele eksportsektoren efterhånden var totalt udenlandsk ejet.

IPC - spørgsmålet blev heller ikke løst. IPC og EPF (den peruanske stats olieselskab) forhandlede og meddelte endelig, at de var kommet til en løsning:

IPC mistede enhver ejendomsret til olieløfterne, mod at IPC's gamle skattegæld blev afskrevet.

EPF bandt sig til gengæld til at sælge råolien til IPC's raffineri i Talara.

Kort tid senere meddelte EPF's direktør imidlertid at side 11 i kontrakten manglede i alle bevarede eksemplarer af aftalen. Denne side skulle indeholde aftalen om minimumspriser for den olie som EPF skulle sælge til IPC. Han hævdede, at han havde sat sit navn under en sådan side. IPC og præsident Belaunde benægtede, at de nogensinde havde set en side 11.

Dermed var den foreløbigt sidste IPC-skandale et faktum.

KUPPET 1968

Den 3. oktober 1968 overtog militæret altså magten. Vi har ikke nogen færdig analyse af hvorfor og med hvilket formål, men vi vil her forsøge at give nogle bud på nogle af de væsentligste årsager:

Vi mener, at juntaens hovedformål var at gøre Peru til en moderne kapitalistisk stat, med en styrkelse af det nationale borgerskab og en medfølgende mindskelse af den udenlandske indflydelse. Dette medførte at:

1. Militæret forsøgte at støtte det nationale borgerskab i forhold til den internationale kapital.
2. Militæret på den anden side behøvede den internationale kapital - man ville ikke gøre op med det kapitalistiske system, og var derfor afhængig af imperialismen.
3. Militæret ønskede øget statslig styring og statslig ejendomsret.
4. Militæret ønskede at „fjerne“ den del af borgerskabet, - storgodsejerne - som stod i vejen for en modernisering af Peru, ved at ekspropriere deres ejendomme, og forsøge at gøre dem til industrikapitalister. Det er alt for let og firkantet blot at betegne den peruanske junta som svarende til Pinochet i Chile. Den peruanske juntas mål var ikke nogen fascistisk magtovertagelse, men derimod en moderne kapitalistisk stat. På den anden side, er det også forkert at opfatte juntaen som progressiv. Det er rigtigt, at juntaen i de første år lavede en række progressive love, men gjorde ikke op med de grundlæggende modsætninger i Perus underudvikling. Derfor lykkedes reformerne ikke.

Præsident Velasco sagde:
„Vi er i færd med at skabe et

samfund, som hverken er kapitalistisk eller kommunistisk. Vi bekæmper Perus problemer ud fra en analyse af dets virkelighed. Vi skaber nye løsninger på vort lands problemer. Det er ikke nødvendigt for os at søge andetsteds efter de løsninger, Peru har brug for“.

(Velasco d. 3. 10. 1970).

Den politik Velasco her giver udtryk for, som var et forsøg på at skabe et samfund, som hverken var eller tilstræbte at blive hverken socialistisk eller kapitalistisk (altså en tredje vej) lykkedes ikke. Denne tredje vej eksisterer ikke, og den peruanske regering har da også altid udelukkende bevæget sig indenfor det kapitalistiske systems rammer. Årsagerne til at militæret overtog magten på dette tidspunkt, skyldes efter vor opfattelse bl.a.:

1. At det under Belaunde ikke lykkedes at gennemføre de reformer juntaen anså for nødvendige for at omdanne Peru til en moderne kapitalistisk stat. Derfor måtte de selv træde til (Udenom APRA og UNO flertallet).

2. Frykten for at den sociale uro der i tresserne var vokset frem, skulle vokse til noget større/være for militæret, som f.eks. fornyet guerrillaaktivitet.

Regeringen fremlægger i 1968

sit langsigtede program. Dette kan sammenfattes i følgende fem punkter:

1. At udvikle det indenlandske marked dels gennem en jordreform

Juán Velasco Alvarado. Perus præsident fra 1968 til 1975.

som kan højne landsbyernes købekraft og - via produktivitetsforbedringer kan overføre kapital til industrien, dels en industrireform som kan prioritere visse industrier, - en nødvendighed for at den peruanske industri skulle kunne hævede sig.

2. At øge udbyttet fra minerne og andre naturrigdomme (bl.a. olie), gennem udenlandske og statslige investeringer i første omgang, for på denne måde, gennem øgede eksportindtægter, at skabe en forbedret betalingsbalance.

3. At opbygge en basisindustri, som skal være reserveret for staten. Staten skal spille en langt mere aktiv rolle i den økonomiske udvikling end tidligere.

4. At bryde den ensidige afhængighed af udenlandske magter.

5. At skabe harmoni mellem alle samfundsklasser og genindføre lov og orden.

Nationaliseringerne - reformerne.

International Petroleum Company: 6 dage efter militærets magtovertagelse i 1968 nationaliseredes IPC. Under 1. verdenskrig, var det lykkedes for IPC, at få koncessionen på det meget rige oliefelt i Brea-Parina; og til ubegrænset at overføre det enorme overskud dette felt gav, til USA, uden skatter og uden de sædvanlige koncessionsafgifter. IPC skulle som „modydelse“ betale 30 soles (idag ca. 1 krone) for hver olie kilde i produktionen og 1 soles for hver udnyttet olie kilde. Lige siden denne „aftale“, som blev indgået med en totalt købt diktator Leguia, blev underskrevet, har så godt som ethvert regime i Peru påtaget sig at løse dette IPCspørgsmål en gang for alle.

Men ingen har turdet af angst for de repressalier USA i så fald ville iværksætte.

Derfor havde IPCspørgsmålet efterhånden karakter af en national skandale. IPC kom til at stå som eksponent for USAimperialismen.

Straks efter nationaliseringen, som juntaen meddelte foregik uden nogen form for erstatning, truede USA med at anvende den såkaldte Hicken Looper-amendment, (HLA)

som ville betyde at USA indstillede al hjælp, og at USA skar drastisk ned i sukkerimporten. Dette ville få alvorlige konsekvenser for Peru, da 90 pct. af Perus sukkereksport går til USA. Den peruanske regering meddelte, at man ikke modsatte sig betalingen for IPC's anlæg - ca. 54 mill. dollars, men vel at mærke forudsat at IPC betalte sin skattegæld til den peruanske stat - 690 mill. dollars.

og USA's tøvende holdning, gav juntaen et positivt omdømme i Peru. USA anvendte ikke HLA, formodentlig p.g.a. de dårlige erfaringer fra Cuba.

Men: I 1970 viste det sig, at den peruanske regering for det første havde indsat 10 mill. dollars i en u-navngiven amerikansk bank. For det andet viste det sig kort tid senere, at den peruanske stat, da den opkøbte aktiemajoriteten i Banco Continental, havde betalt aktionærene en pris, der lå 6 gange over den faktiske pris. Staten havde på dette tidspunkt allerede opkøbt en del banker, og alle disse var købt til den reelle notering.

Hvem var hovedaktionær i Banco Continental? Det var Chase Manhattan Bank. Og hvem ejer Chase Manhattan Bank? Det gør Rockefeller - familien, der også ejer Standard Oil koncernen - IPC's moderselskab. Det lykkedes altså for Rockefeller-familien at få betaling for IPC's nationalisering.

Jordejendomsforholdene - jordreformen

Jordejendomsforholdene i Peru var inden juntaens magtovertagelse nogle af de gresleste i hele Syd-Amerika. Her nogle hovedlinjer:

Ca. 700.000 familier havde mindre end 5 ha jord, hvilket ofte med den dårlige jord og de tilbagesående produktivkræfter ikke ville være nok til at brodføde een familie. Ca. 300.000 af disse familier havde mindre end 1. ha. jord, 500.000 familier var jordløse. Landbrugsproduktionen var øget med 1,5% pr. år siden midten af 60'erne, men da befolkningstilvæksten samtidig var på 3% pr. år betød det, at der var mindre at spise pr. indbygger, hvorfor Peru måtte forøge importen af fødevarer.

Siden 1960'erne er der sket en stor udvandring fra landet, - p.g.a. ejendomsforholdene til jorden, (den rigeste 1,0% af jordejerne ejede 85% af jorden, mens 83% af bonderne tilsammen ejede 5% af jorden - se tabel,) parcellernes størrelse, fattigdommen og håbløsheden. Mange familier drog og drager stadig til storbyerne, især Lima, i et sidste forsøg på at skabe sig en menneskelig tilværelse. Derinde ender de alle i slummen. Lima har i dag 5 millioner indbyggere, hvoraf 35% bor i regulær ny slum, 50% i kondemnerede boliger.

Den peruanske landbrugsjord var før militærjuntaens reform opdelt i:

Jordfordelingen		1981	
		Antal	Areal
Småbrug	0-5 ha	83%	5%
Familiebrug	5-100 ha	16%	10%
Storjordser	over 100 ha	1%	85%

Tabel 5. Kilde: Udkig nr. 5/1978.

1. Haciendaær ved kysten, som havde ansat lønarbejdere og sæsonarbejdere. Disse haciendaær var meget mekaniseret og ejedes for 60% vedkommende af store udenlandske selskaber (Grace, etc.).

2. Haciendaær i højlandet. Disse havde ingen lønarbejdere, men bønder, der enten som livegne, eller mod at leje en lille parcel af gods-ejeren, arbejdede fire af ugens dage på godsejerens jord. Disse haciendaær er i modsætning til kysthaciendaærne utrolig lidt mekaniseret og ejes udelukkende af det peruanske oligarki, som i øvrigt også lod en stor del af deres jord ligge brak.

3. Comunidades. Dette er selvejerbønder organiseret i gamle indianske fællesskaber, med et udpræget gensidigt hjælpesystem, fælles græsarealer, fælles dyrkning etc.

4. Små individuelle selvejerbønder.

Den 24. juni 1969 kom så den længe ventede jordreform:

Præsident Velasco sagde ved fremkomsten:

„Fra og med i dag skal den peruvianske bonde aldrig mere være den udstødte, som lever i fattigdom fra vugge til grav, og som magtesløs ser frem mod en ligeså mørk fremtid for sine børn. Fra og med denne lykkelige dag d. 24. juni vil Perus bønder og landarbejdere blive virkelig frie medborgere, til/for hvem fædrelandet endelig anerkender retten til den jord, de bruger og en retfærdig plads i samfundet, hvor de aldrig mere kommer til at blive hvad de var - undertrykte medborgere, mennesker udbyttet af andre mennesker.”

Store ord, men reformen var også den mest vidtgående landbrugsreform i Syd-Amerika undtaget Cubas. Formålet med reformen var ifølge juntaen selv:

„1. Det er den revolutionære regerings hovedmålsætning at høj-

ne de mindst privilegerede sektorer standard, ved at gennemføre økonomiske, sociale og kulturelle strukturforandringer i samfundet.

2. Jordbrugsstrukturen har ført til ujævnhed og ekstrem uretfærdighed på landet.

3. Alle sektorer af befolkningen har efterlyst strukturforandringer af landets jordbrug.

4. Jordreformen bør afgjort bidrage til at skabe et større marked og bidrage til at skabe nødvendige fonde til en hurtig industrialisering af landet.”

Vi mener, at det er punkt 4, der er det centrale formål med denne reform, nemlig juntaens forsøg på at:

a. gøre landets godsejerborgerskab til et industriborgerskab.

b. og på landet skabe kooperativer, der ville være i stand til at forøge landbrugsproduktionen og dermed inddrage bønderne i markedsøkonomien som sælgere af landbrugsvarer og konsumenter af industri-varer.

Både punkt a og b er bestræbelserne på at gøre Peru til en moderne kapitalistisk stat.

c. Endelig og sidst at dæmpe hele den sociale uro, der var på landet p.g.a. den store undertrykkelse og udbytning bønderne var udsat for. Bønderorganisationerne, især CCP (Confederation Campesino del Pe-

ru = Perus bondesammenslutning) blev mere og mere militante og anvendte bl.a. jordbesættelser som et middel til opnåelse af bedre levevilkår.

Hvad indeholdt loven så konkret? Her i hovedtræk:

1. Een person måtte kun eje op til 150 ha vandet jord og op til 300 ha ikke-vandet jord ved kysten. (Disse rammetal er senere blevet ændret til noget mindre). I sierraen måtte een person eje op til 55 ha vandet jord og op til 110 ha ikke-vandet jord.

Straks efter vedtagelsen af reformen eksproprierede militæret de store kysthaciendaær og overdrog de fastansatte lønarbejdere jorden som et kooperativ. Kooperativet skulle afskrive jorden til staten over en længere årrække. De store haciendaær i højlandet blev også langsomt eksproprieret af staten. Godsejerne fik en del af købesummen i kontanter, men hovedparten af pengene i statsobligationer, der enten kunne indløses i løbet af 20-30 år eller kunne indløses straks, hvis godsejeren investerede disse penge plus et tilsvarende beløb i ny industri. Jorden i højlandet blev også fortrinsvis uddelt til nydannede kooperativer, meget lidt til de gamle fællesskaber eller selvejerbønder.

2. Bønderne skulle betale staten for

jorden, også selvom de tidligere godser påviseligt havde stjålet jorden fra de omkringliggende fællesskaber eller selvejerbønder. Betalingen skulle begynde inden for de første fem år og skulle være afsluttet inden 20 år.

Mellem 80-85% af den jord landbrugsreformen lovede uddelt, er i dag uddelt. Det er godt, - men dette er ikke det væsentlige i spørgsmålet om vurderingen af jordreformen. Det væsentlige er spørgsmålet om hvem jordreformen overhovedet vedkom. Ifølge de officielle tal skulle jordreformen komme til at berøre 330.000 familier på landet. MEN i Peru er der 1 1/2 million familier på landet!!! Det vil altså sige at 1,2 million familier overhovedet ikke fik del i denne reform. Jordreformen har selvfølgelig betydet et reelt ændret ejendomsforhold på landet - de fleste store godser er væk og der er blevet skabt mange nye kooperativer. Men reformen har ikke løst de grundlæggende modsætninger indenfor landbruget - den har ikke skaffet jord og/eller eksistensmuligheder for alle. Angående den jord, der er overdraget, så ville en virkelig jordbrugsreform være mere end blot uddeling af jord. Der må stilles økonomisk og teknisk bistand til rådighed, salgsmulighederne må forbedres, og meget mere. Det er stadig sådan i Peru, at de fleste investeringer foretages på kysten, - i dyre overrislingsanlæg og på de store brug. Småbønderne og fællesskaberne kan ikke låne penge til forbedring af deres produktion. Det lykkedes heller ikke juntaen at omdanne godsejersborgerskabet til et industriborgerskab - det var meget få, der ønskede at investere erstatningen plus et tilsvarende beløb i ny industri. Styrkelsen af det nationale borgerskab, der skulle komme fra landbrugssektoren, lykkedes ikke.

Der eksisterer i dag mange modsætninger mellem kooperativerne på den ene side og fællesskaber og selvejerbønder på den anden side. Dette skyldes primært at mange kooperativer er blevet dannet på de tidligere godser jord, som de omkringliggende fællesskaber, selvejerbønder og event. jordløse bon-

Bonddemonstration i Ayacucho.

der fastholder er deres jord. De opfatter, at kooperativet stjæler deres jord. Derudover er der materielle modsætninger idet kooperativmedlemmerne nogle steder har bedre materielle vilkår end de omkringboende bønder.

Disse ting har medført, at der rundt omkring i Peru har rejst sig en „Toma de Tierra“ (jordbesættelses)-bevægelse. Bønder tager jord - enten jord, der ligger ubenyttet hen, eller jord, der af en eller anden grund ikke er blevet uddelt, eller jord fra kooperativer - i kampe med medlemmerne herfra. Indenfor kooperativerne er der også modsætninger, nemlig mellem de egentlige arbejdere og funktionærerne/ledelsen. En funktionær på et kooperativ kan i dag tjene op til 10 gange så meget som en arbejder. De fleste funktionærer/ledelser er derudover ofte udpeget af regeringens embedsmænd, og modarbejder derfor arbejderens kampe for forbedringer, modarbejder deres fagforeninger.

Minerne - mineloven - nationaliseringerne.

I 1968, da militæret overtog magten, ejedes de tre største mineselskaber - Cerro de Pasco, Southern Peru Copper Cooperation (SPCC) og Marcona - helt af nordamerikanske selskaber. Disse selskaber solgte, til meget lave priser, malmen til moderselskaberne i udlandet. På denne måde skabtes overskud-

det hos moderselskaberne i USA, i stedet for hos datterselskaberne i Peru.

De to-tre første år efter kuppet, blev der ikke rørt ved dette problem. Det var uden tvivl vigtigt for regeringen, på dette tidspunkt at vise den udenlandske kapital, at nationaliseringen af IPC var en engangsforetagelse. I 1969 indgik den peruanske regering således en ny aftale med SPCC om udnyttelsen af de rige kobbermalmsfund i Cuajone. Ifølge denne kontrakt fik SPCC retten til at udføre:

1. 355 millioner dollars som erstatning for foretagne investeringer.
2. Rentebetaalinger til en værdi af 40 mill. dollars.
3. Betaling for „tjenester“ til moderselskabet, op til 2 mill. dollars årligt - på ubestemt tid.
4. „Rimelige gevinster“ til moderselskabet.

I 1971 kom den nye minelov som bestemte følgende:

at handel med malm skulle være et statsligt foretagende

at brydningen af malmen/råvarerne kunne foregå via private selskaber.

Staten skulle ifølge loven have retten til at bygge rafinaderier og have eneret på salg af kobber til udlandet.

Alle disse ting skulle forvaltes af det statslige selskab „Minero Peru“. Men allerede i marts 1972 tilbød MineroPeru disse rettigheder til SPCC og Cerro de Pasco.

I begyndelsen af 70'erne fik Peru så oveni disse interne problemer, problemer med de faldende verdensmarkedspriser på kobberet. Dette skyldtes både overproduktion, substitution, genbrug og prismanipulationer.

Nytårsaften 1973 nationaliserede regeringen Cerro de Pasco, efter stærkt pres bl.a. fra de meget bevidste/revolutionære minearbejdere. Cerro de Pasco fik til gengæld udbetalt erstatning. Hvor meget vides ikke, det er aldrig blevet offentliggjort (Cerro de Pasco havde sammen med IPC været det tydeligste tegn på USA imperialismens udbytning af det peruanske samfund).

Staten modtog imidlertid et foretagende i nedgang. Firmaet havde siden 1968 ikke foretaget nyinvesteringer, eftersom de forventede en nationalisering. Dette indebar bl.a. at arbejdsmiljøet var enormt dårligt, og at produktionen var teknisk tilbagestående.

Siden staten overtog Cerro de Pasco, er der ikke blevet lavet større forbedringer i minen. I stedet er modsætningerne mellem selskabet og fagforeningen blevet skærpet yderligere, hvilket har medført at minearbejderne, som sammen med lærerne er de mest revolutionære og militante grupper i Peru, gang på gang har været i strejke.

Der er blevet slået hårdt ned af regimet med militære besættelser af mineerne, undtagelsestilstand og fængsling og drab på minearbejdernes fagforeningsledere.

Industrifællesskaber/Sinamos.

Regeringens industripolitik kom til udtryk i loven af 1970. Denne lov gik ud på at afskaffe klassekampen mellem arbejdere og kapitalejere ved at gøre industrikollektivet til kollektiv medaktionær i virksomheden og på denne måde gøre det interesseret i, at virksomheden gik godt. Industrikollektivet bestod af alle ansatte, inklusive virksomhedslederne. I alle private virksomheder med mindst 6 ansatte skulle industrikollektivet hvert år modtage aktier til et beløb svarende til 15% af virksomhedens overskud, indtil det ejede 50% af aktierne. I takt med aktieerhvervelsen skulle industrikollektivets repræsentation i

virksomhedens bestyrelse forøges, indtil den udgjorde halvdelen af bestyrelsesmedlemmerne.

Man har regnet ud, at det for de fleste virksomheders vedkommende sandsynligvis ville tage kollektivet mellem 15-30 år at nå op på halvdelen af aktierne, forudsat at de private aktionærer ikke reinvesterede noget af deres del af overskuddet.

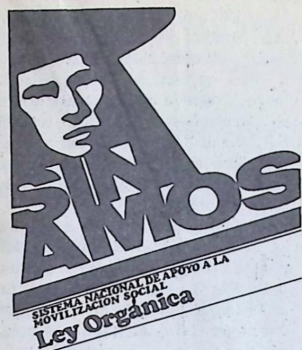
Det politiske perspektiv i denne lov udtrykkes klart af en af generalerne:

„Hvordan kan det være i arbejderne interesser f.eks. at strejke imod en virksomhed, han selv er medejer af som følge af den andel af aktierne bl.a. loven om industrifællesskab sikrer ham? Så ville han jo strejke mod sig selv. Det gælder alle arbejderne - fra direktørerne til den nederste arbejder på gulvet. Den peruanske revolution ønsker ikke at fremme klassekampen. Tværtimod ønsker vi at fremme integrationen af klasserne. . . Strejke mod sig selv, nej. Vi forestiller os derimod, at fagforeningerne efterhånden vil forsvinde, fordi arbejderne som medejere af virksomhederne ikke længere har nogen interesse i at have fagforeninger. . .

Vi vil arbejde for at løse arbejderne problemer, så der ikke er anledning til strejker. Jeg tror, vi vil nå frem til et samfund, hvor virksomhedsejere og arbejdere har samme idegrundlag, en fælles opfattelse af tingene og i fællesskab fører virksomheden fremad.”

Det har ikke været muligt for os, at finde nogle tal på konsekvenserne af loven, - men, de har ikke været store. Heller ikke politisk lykkedes det at få arbejderne til at opfatte sig som en del af et fællesskab, - der blev fortsat strejket. Loven har slet ingen betydning haft siden 1975, hvor den nye militærjunta under Bermudez ledelse helt ophørte med at eksperimentere med andre ejendomsformer.

En videreudvikling af denne korporative ideologi kom i 1971 med et lovforslag om SINAMOS (Sistema Nacional de Apoyo a la Movilización Social = Den nationale hjælpeorganisation for den sociale mobilisering), som bare kort skal omtales her. Formålet var at opnå en aktiv deltagelse fra befolkningen i det arbejde, som den økonomiske og sociale udvikling krævede. Militærjuntaen havde et problem m.h.t. at folket overhovedet ikke deltog

SINAMOS's vartegn er inka-høvdingen Tupac Amaru.

aktivt nok i de processer, der skulle følge med de lovforslag juntaen indførte. Det var og blev en „revolution“ fra oven. Derudover lå der en latent fare for, at andre (partier og fagforeninger) skulle organisere bønderne, arbejderklassen, slumbeboerne, funktionærerne o.s.v.

En væsentlig side ved Sinamos var at man også gennem dette organ sigtede på at kunne indføre politisk kontrol med alle dele af befolkningen, dels på længere sigt at kunne omdanne eller forbyde de politiske faglige og organisationer, hvis grundlag og arbejde ikke passede ind i juntaens ideologi. Kort sagt skulle Sinamos være regeringens politiske parti. Sinamos fik i de første år en stor indflydelse - de organiserede alternative fagforeninger f.eks. CNT indenfor landbruget, som klart var en splittelsesorganisation i.f.t. CCP. Men i løbet af et par år, forsvandt også Sinamos, og i Peru i dag hører man intet om denne organisation.

Fiskerisektoren/Fiskeriloven

Fra 1960-1970 mere end firedobles Perus achoceta = ansjofangst og fiskemelsindustri. Fra 1970-1973 blev den mindre end en sjettedel.

Fiskeriet kan opdeles i tre perioder:

1. 1956-64 var opbygningsperioden
2. 1965-1972 fortsatte produktionen at øges, men beskæftigelsen stod stille og antallet af foretagender blev drastisk mindsket.

3. Fra 1972 og fremad kom fiskeriet i krise.

1. I den første periode var udviklingen eksplosionsagtig. Det var let at etablere sig i fiskemelsindustrien. Den nødvendige kapitalindsats var lille. Lokket af de gode fortjenester gik en del småborgere ind i branchen. Resultatet blev, at der skabtes overkapacitet. Allerede fra begyndelsen var den udenlandske kapital aktiv, men den indenlandske kapital dog dominerende.

2. I 1965 kom de første tegn på udfiskning, men produktionen fortsatte at øges. I 1970 var fangsten større end nogensinde, - 12,5 millioner tons. Fiskerisektoren svarede for 34% af Perus eksport. Regeringen udvidede sømilegrænsen til 200, bl.a. i protest mod nordamerikansk rovfiskeri, med store fiskeflåder, og for at beskytte eget fiskeri. Men antallet af arbejdere blev ikke øget, det faldt tværtimod med 25% fra 1965-1970. Mange af de små foretagender blev opkøbt, og antallet af fabrikker mindskedes. Otte store kapitalgrupper kontrollerede 60% af produktionen - De udenlandske foretagender begyndte at udkoncurrere den peruanske industri.

3. I 1971 kom fiskeriloven. Fiskeriforetagender skulle indrette „fiskerikommuner“ i samme stil som i industrivirksomhederne. Udenrigshandelen skulle overgå til staten. I 1972 var krisen et faktum! An-

sjoserne var væk. Fangsterne faldt katastrofalt og der indførtes fiskeforbud en lang række dage om året.

Den 7. maj 1973 blev der vedtaget en ny lov angående fiskeriet: Fiskemelsindustrien og ansjofiskeriet blev nationaliseret. Den private kapital kunne stadig husere i konserverindustrien og i fiskeriet af madfisk. Der blev oprettet et statsligt foretagende Pescaperu, som overtog virksomhederne. De tidligere ejere blev betalt med 10% af den vurderede værdi kontant, resten i statsobligationer, ligesom godsejerne tidligere, der kunne indløses øjeblikkeligt ved investering af erstatningsbeløbet plus et tilsvarende beløb i industri, ellers kunne de indløses i løbet af 20 år.

I 1976 solgte staten hele flåden tilbage til den private kapital, med store økonomiske tab til følge. I dag er der indført fiskeforbud 172 dage om året. Hele dette såkaldte fiskeeventyr er selvsagt gået hårdest ud over småfiskerne og fiskeriarbejderne, - de er blevet kastet ud i bankerot eller arbejdsløshed p.g.a. de store firmaers rovfiskeri.

I 1968 var der 20.000 fiskeriarbejdere - i dag er der 4.000.

Militærjuntaen 1975-1979

Det hidtidige styre var en del af militærets forsøg på, i alliance med det meget lille og svage nationale borgerskab, at omdanne Peru til

Fiskerbåde i Chimbote, Perus største fiskerihavn.

Francisco Morales Bermudez. Perus præsident fra 1975.

en moderne kapitalistisk stat, og indenfor Perus grænser blive styrket ift. den internationale monopolkapital og dens indenlandske forbindelser (kompradorborger-skabet). Regimet havde imidlertid ikke på nogen måde i sinde at bryde ud af den internationale kapitalisme, og da den internationale krise slog igennem i 3 verdens landene var Peru ikke mindre sårbart end andre. Oliefundene, som man havde sat sin lid til svigtede, det enorme fiskeri, som havde gjort Peru til den største fiskerination (eksportør), havde tomt havet fuldstændigt for ressourcer, - og kobberet, som landet eksporterede i store mængder, faldt fra rekordpriser i 1974 til et niveau som i 30'erne. Militærregimet havde ikke andet at gøre end at falde helt tilbage på verdensmarkedets præmisser: de optog forhandlinger om store lån, udenlandske investeringer blev i endnu højere grad hilset velkommen, alle eksperimenter med kooperative ejendomsformer, som i øvrigt bar præg af juntaens korporativistiske tendenser, blev opgivet, og endelig tiltog repressionen i uhyggelig grad. Der blev slået hårdt ned på alle strejker og demonstrationer, alle fagforeninger, der ikke støttede juntaen blev forsøgt smadret, både ved fængsling og forfølgelse af medlemmerne og ved at juntaen oprettede „alternative“ regeringskontrollerede fagforeninger (eks. CCP/CNA). Hvis dette ikke

lykkedes nægtede man at anerkende fagforeningerne og dermed deres forhandlingsret. Samtidig faldt reallonnen og beskæftigelsen drastisk, og underskuddet på både statsbudgettet og betalingsbalancen steg.

Som et resultat af disse ting overtog i 1975 en ny fløj af militæret magten, afsatte Velasco og indsatte Morales Bermudez. Der er ingen tvivl om at dette var en højredrejning, men det var ikke noget grundlæggende skift fra en progressiv junta til en reaktionær, hvilket vi håber at have vist tidligere i artiklen.

I en sådan situation er det, at magtforholdene i verden demonstres tydeligt. Praktisk taget alle internationale kreditkilder, både multinationale banker, Verdensbanken og andre regeringer er lukket, hvis Den Internationale Valutafond ikke giver sin velsignelse. IMF's erklærede formål er at fremme internationalt monetært samarbejde med henblik på at styrke valutastabiliteten, at fremme international handel og dermed bidrage til et højt beskæftigelsesniveau og indkomststandard. Fonden yder kortfristede lån, og jo større lånet er i forhold til landets indskud, jo flere betingelser kan IMF stille om en strammere økonomisk kurs. Denne strammere kurs medfører altid det stik modsat-

te af IMF's så smukt erklærede formål, hvilket vi konkret vil vise i Perus tilfælde. IMF blev dannet i 1944 og har nu 120 medlemslande. Hvert land har stemmer ift. sit økonomiske indskud, hvilket betyder at USA og en del vesteuropæiske lande (Sovjet og Østeuropa er ikke med) har en afgørende indflydelse.

I finanskrædse regner man med at et land mister kreditværdigheden, når tilbagebetalingen af gælden overstiger 10-12% af eksportværdien. Tilbagebetalingen af Perus gæld overstiger 55% af Perus eksportværdier.

I tresserne var stigningstakten for gælden ca. 11% årligt, men siden kuppet i 1968 er denne forøget kraftigt. Stigningstakten er nu nærværende 25% årligt.

Den store gældsætning begyndte i Belaundes sidste regeringsår, og blev forøget under Velascoregimet. Velascoregimet foretog således enorme våbenindkøb fra Sovjet, våbenindkøb der nu går Sovjet til et af Perus største gældslande.

IMF har godkendt en udskydelse af tilbagebetalingen af gælden og givet tilladelse til optagelse af nye lån, mod til gengæld at diktere Peru en række vidtgående økonomiske indgreb (Peru sættes under administration af IMF), - de

Demonstration i slumkvarteret i Ayacucho med krav om bl.a. elektricitet, vand, læger og poliklinikker og bedre busforbindelser.

Udlandsgælden 1971 til 1979

1971	1,1 mia \$
1976	4,0 mia \$
1979	10,0 mia \$

Tabel 6. Kilde *Actualidad Económica* juli/september 1978.

Eksportlande

	1968	1975
USA	39%	24%
Vesteeuropa	31%	23%
Japan	15%	11%
Latinamerika	6%	19%
Socialistiske lande	2%	20%
Andre	7%	3%

Tabel 7. Kilde: *Udkig* nr. 5/1978.

såkalte „pakkelsninger“. Disse „pakkelsninger“ følger den amerikanske økonom og nobelpristager Milton Friedmanns økonomiske teorier.

Disse teorier går ud på følgende:

1. Den peruanske sol (Perus møntenhed - 100 soles = ca. 2-2,5 kr.) skulle devaluere og kursen gøres flydende.
2. Inflationen skulle nedbringes.
3. Streng begrænsning af løstigninger.
4. Indskrænkninger af alle subsidier på offentlig virksomhed og fødevarer.
5. Forhøjelse af benzin- og oliepriser. Dette har en umiddelbar afsmitning på priserne på dagligvarer.
6. De statslige og nationaliserede virksomheder gives tilbage til deres tidligere ejere.
7. Konsekvent rationalisering af virksomhederne gennem fyringer og ansættelsesstop.

Disse „pakkelsninger“, der i øjeblikket kommer med 3 måneders mellemrum har haft til konsekvens:

at de indirekte skatter i de senere år er øget kraftigt. Dette rammer

Det halvmilitære politikorps Guardia Civil holder hver søndag parade i mange peruanske byer. Her er de under en søndagsparade i Cusco.

især de dårligst stillede.

Der er - især i den offentlige administration - foretaget store fyringer, med forøget arbejdsløshed som konsekvens. Her er militæret selv sagt undtaget. Det ekspanderer fortsat kraftigt antalmæssigt og udstyrmæssigt.

Med IMF's krav til juntaens økonomiske politik er tilskuddene til de mest almindelige forbrugsvarer næsten bortfaldet, med enorme prisstigninger til følge.

Samtidig er reallønnen sænket. Der skal ikke meget til for at forestille sig den situation Perus i forvejen sultende befolkning er i.

Den glidende devaluering kommer så oveni til forringelsen af levestandarden.

Samtidig med de forøgede problemer for folket, er det gode tider for de store selskaber. Flere banker har således haft det største overskud i adskillige år.

Alle disse foranstaltninger har bl.a. haft en kraftigt forøget kapitalconcentration til konsekvens. Hele det peruanske samfund - med kraftige træk af halv og hel-feudale produktionsformer - er ved at forandres. Overalt i Peru skyder der slumproletariat op. Landarbejderne, bønderne og arbejderne optræder nu ikke længere spredte, men i grupper og klasseform - som samfundsklasser på nationalt

plan.

Dette har igen - som vi vil komme ind på senere haft en fantastisk betydning for folkets bevidsthedsniveau og hele udviklingen af kampene mod imperialismen og for socialismen.

Den styrkelse af det nationale borgerskab og den nationale industri, som var et af 1968 juntaens mål, er totalt slået fejl. Det nationale borgerskab er ved fuldstændigt at forsvinde til fordel for den uden-

Prisstigningerne på dagligvarer har været så store, at det i høj grad har været med til at forarme den peruanske befolkning.

Kort historisk oversigt

1. Den økonomiske foramning de sidste 3 til 4 år.

2. Nogle af de folkelige kampe der har været en reaktion på denne.

1975:

Den økonomiske situation begynder at forværres kraftigt. Der er stagnation indenfor fiskerisektoren, minedriften og landbruget. Stigende inflation. IMF får begyndende indflydelse på den økonomiske politik. Benzinpriserne stiger f.eks. fra 9 til 15 soles. Velasco styrtet og Bermudez indsættes som ny præsident.

1976:

Udlandsgælden beløber sig nu til 4-milliard dollars, og den løbende afvikling af gælden lægger beslag på 40 pct. af eksportindtægterne. IMF får øget sin indflydelse på økonomien. Benzinpriserne stiger fra 15 til 23 soles - efterfulgt af kraftige stigninger på næsten alle dagligvarer. Solen devalueres. Prisen på dollar stiger fra 45 soles til 65 soles. Der erklæres undtagelses-

tilstand i hele Peru, og i Lima er der i 10 måneder udgangsforbud om natten, efter omfattende strejker. Den nationaliserede fiskerisektor gives tilbage til privatkapitalen. Fiskerne reagerer herpå ved at strejke i 5 måneder. Over hele landet er der sympatistrejker til fordel for fiskerne.

1977:

Nye benzin/fødevarerprisstigninger. Regeringen vedtager i juli „lov om stabilitet på arbejdsmarkedet“, som giver alle arbejdsgivere lov til at fyre fagligt aktive arbejdere. Dette medfører at næsten 5000 aktive faglige ledere overalt i landet bliver fyret øjeblikkeligt. Hele efteråret præges af store strejker overalt i Peru, strejker som alle kræver de fyrede genansat. I juli gennemføres den første generalstrejke i 45 år. Varighed - 24 timer.

1978:

I februar gennemføres den anden generalstrejke - varighed - 48 timer.

med kravet om genansættelsen af de fyrede 5.000 faglige ledere, og kravet om højere løn. Lærereagforeningen gennemfører en tidsubestemt strejke, der kommer til at vare 81 dage. Lærerne - SUTEP - sejrer. 15. maj stiger benzinpriserne yderligere 75 pct., madpriserne stiger 100 pct. Flere faglige ledere/arbejdere enten fængsles eller fyres. Den 22. og 23. maj gennemføres den tredje generalstrejke - varighed - 48 timer. Undtagelsestilstand indføres.

Den 18. juni 1978 gennemføres valg til den grundlovgivende forsamling - midt i en periode hvor folkets kampe mod undertrykkelsen var meget kraftige. 16 faglige ledere deporteres til Argentina. En række centrale partier - heriblandt PC del P (Patria Roja) (se bilag 2) deltager ikke i valget som de opfatter som en afledning af folkets kampe. Højrefløjen får flertallet i den grundlovgivende forsamling, men for første gang i Perus historie fik „venstrefløjen“ 30% af stemmerne. (Valgresultatet - se bilag 1.).

landske monopolkapital og dens agenter i Peru. Alt dette takket være militæret og IMF's politik.

Folkets Kampe

Generalstrejken den 9., 10. og 11. januar 1979.

Fra 1976 til 1978 gennemførte den peruanske arbejderklasse for første gang i mange år tre generalstrejker mod krisepolitikken. I efteråret 1978 arbejdede og forhandlede fagforeningerne derfor på at lave endnu en mægtig manifestation mod de „pakkedløsninger“ regeringen lod regne ned over det peruanske folk.

En række af de revolutionære fagforeninger vurderede, at det på lidt længere sigt ville være muligt, hvis der vel at mærke blev lavet et ordentligt forarbejde hele efteråret og en del af foråret, at lave en tidsubestemt generalstrejke. Men for overhovedet at få en fælles strejke

på benene, var det nødvendigt at få CGTP, der havde 40% af de organiserede arbejdere som medlemmer, med i arbejdet. CGTP var i en lang periode utilbøjelig til at gå med, man ønskede ingen strejker, men at forhandle, afvente regeringens næste udspil. Men p.g.a. et vældigt pres fra basis, så CGTP sig nødsaget til at gå med i strejkeforhandlingerne, men udelukkende en 3-dages strejke i januar. En sådan 3-dages strejke ville både kunne markere en protest overfor juntaen og den styrke fagforeningerne havde i arbejderklassen, men den ville ifølge de revolutionære fagforeninger ikke kunne presse regeringen til nogle indrømmelser.

Strejken, der løb af stabelen den 9., 10. og 11. januar blev en fiasko. Der er flere væsentlige årsager til dette:

Dels indførte militærjuntaen dagen før, nemlig den 8. januar, undtagelsestilstand i hele landet. Militærenheder besatte alle væsentlige

offentlige kontorer, post, telegraf, etc. Alle pladser i de store byer blev besat, for at forhindre eventuelle demonstrationer i at samles, - alle indfaldsveje fra slumområderne blev afpatuljeret, for at hindre slumbeboerne i at komme ind til centrum (mange steder i slummen er slumbeboerne organiseret i meget militante organisationer).

Dels og måske vigtigst slagtede APRA og PCP (der sidder i ledelsen af CGTP) (se bilag 2) strejken.

APRA forsøger ved, som altid, at gå helt imod strejken og via sin propaganda at hvide folk op mod disse røde ekstremister o.s.v. PCP (se bilag 2) ved overhovedet ikke at mobilisere blandt sin medlemsbasis. Disse to ting betød, at strejken var meget lidt effektiv den første dag, kun de revolutionære fagforeninger og deres medlemmer og sympatisører strejkede. I Lima kørte militæret i øvrigt rundt med lastvogne og hentede arbej-

I august starter en strejke blandt minearbejderne. Minearbejderne - 15.000 - vandrer fra det centrale Peru til Lima for at kræve deres fængslede kammerater løsladt. Minerne erklæres i undtagelsestilstand. Minerne besættes af militæret. Militæret laver massakre mod de 15.000 minearbejdere og deres familier i Lima. Minearbejderne transporteres i militærkøretøjer tilbage til minedistrikterne. IMF kræver nu de offentlige udgifter nedsat som betingelse for yderligere løn. Valutafondaftalen underskrives - 40.000 offentligt ansatte fyres - Solen devalueres - buspriserne stiger.

Skolebørn i strejke/demonstrationer overalt i Peru. Skolerne bliver lukket i flere måneder - flere dræbte skoleelever - bl.a. 5 i Huancayo. Store jordbesættelser i Cusoområdet (Toma de Tierra bevægelsen ledet af bondeorganisationen CCP). Pucallpa (30.000 indbygger stor by i det centrale Peru) holdes besat af indbyggerne med kravene om bedre sanitære forhold, bedre hospitaler og bedre veje. Juntaen bøjer sig for kravene.

I november indføres en lov, der åbner op for muligheden af, at civile kan dømmes ved militære domstole.

1979:

Benzinpriserne stiger igen - pristigninger på dagligvarer. Udlandsgælden er nu oppe på over 10 milliarder dollars og lægger beslag på 55 pct. af Perus eksportværdi. Solen devalueres videre - prisen pr. dollar er nu oppe på 250 soles og skal efter IMF's planlægning ved årsskiftet koste nærværd 300 soles.

9., 10. og 11. januar forsøges gennemført en 72 timers generalstrejke - dette mislykkes. I forbindelse med den planlagte generalstrejke arresteres 2000 faglige og politiske ledere. Undtagelsestilstand indføres - alle demokratiske rettigheder suspenderes. Politi får ordre til at skyde enhver anstifter af vold. 4. juni begynder SUTEP - lærerfagforeningen en ny tidsubestemt strejke, som efterfølges af en kraftig repression - 500 lærere arresteres, 3000 lærere fyres, mange såres og dræbes i kamp mod politi og militær. Det tekniske personale

på universiteterne og nationalbankens folk går i tidsubestemt strejke som støtte til lærerne. Lærerne går i sultestrejke overalt i Peru.

Juli 1979 er antallet af fængslede lærere oppe på 1700. SUTEP strejken får nu støtte fra socialministeriets arbejdere og organisationen af familiefædre, der nægter at sende deres børn i skole. 19. juli gennemføres generalstrejke. Juli nægter regeringen at acceptere det nye udkast til forfatning som den grundlovgivende forsamling har udarbejdet - uenighederne drejer sig om 1) afskaffelsen af agrargælden, 2) menneskerettighederne, 3) militære domstoles muligheder for at domme civile, 4) afskaffelsen af dødsstraf og 5) statsansattes ret til faglig organisering. Venstreflojen nægter at underskrive forfatningen. Regeringen påbegynder nye store våbenindkøb. APRA partiets grundlægger Haya de la Torre dør - begynde kampe mellem APRA partiets to floje (a: den socialdemokratiske orienterede og b: den mere fascistisk orienterede).

derne fra de største arbejdspladser til arbejdet, og juntaen truede med at skyde enhver anstifter af vold. Derfor blev strejken afblæst på anden dagen. Den blev et midlertidigt nederlag for de revolutionære kræfter, der loyalt kun havde arbejdet på 3-dages strejken, - den blev et stort nederlag for PCP, idet dette partis manglende massemobilisering blev demonstreret og den blev en sejr for APRA, der jo var gået i mod strejken og derfor i sin propaganda tog æren for at strejken ikke var blevet til noget.

Men strejken blev også et nederlag som en målestok for arbejderklassens politiske styrke og for det konkrete enhedsarbejde mellem forskellige retninger indenfor fagbevægelsen.

Men allerede nu, i forbindelse med den nye SUTEP-strejke og den undtagelsestilstand militærjuntaen har erklæret landet i, har der været en ny generalstrejke, den fandt sted d. 19. juli og varede 24 timer.

Hvilke fagforeninger, der officielt er gået med ved vi endnu ikke, - men presset fra og kampviljen i basis/hos arbejderklassen vokser sig alligevel større og større, fordi forholdene efterhånden er så håbløse

for den menige peruaner og fordi de revolutionære kræfter har lært af den forrige generalstrejkes fejl.

Skoleeleverne

Den formelle opbygning af det

Bespisning af skolebørn i Cchatka en landsby nord for Cusco. Den ligger i 4200 meters højde og den eneste afgrøde er kartofler.

peruanske uddannelsessystem så efter uddannelsesreformen i 1972 således ud:

1. Først en forskoleundervisning på eet år.
2. Derefter en basisuddannelse, bestående af „primaria” og „sekundaria”, på ialt 8 år.
3. Derefter var det muligt at fortsætte i en faglig uddannelse, en universitetsuddannelse (som f.eks. læreruddannelsen) og i en videregående uddannelse.

Alt dette var imidlertid blot teori. I praksis ser det helt anderledes ud.

1. Forskoleundervisningen eksisterer ikke.
2. Mange børn gennemfører aldrig de 8 års basisuddannelse.
3. En forsvindende lille del - ca. 5 til 10 pct. - gennemfører en videregående uddannelse. Hvorfra disse rekrutteres er indlysende.

Men hvorfor er det så svært at gennemføre en basisuddannelse? I uddannelsesreformen er det påbudt at alle elever skal gå i skoleuniform - d.v.s. hvid skjorte og grå bukser/nederdel. For mange familier er denne investering i beklædning for stor - børnene må blive hjemme. Andre børn kommer ikke i skole, fordi de skal bruges som arbejdskraft derhjemme - hyrder etc. Mange kommer derfor kun i skole hveranden eller hver tredje dag. Når de kommer, sidder de ofte og sover. For mange bondebørn er den eneste ernæring et par kartofler/roer. Det er derfor klart, at de efter 2, 3 eller 4 timers gang til skole er trætte og udmærkede - specielt med udsigt til 2, 3 og 4 timers gang hjem igen.

Dette medfører at mange børn ikke kan opfylde kravene for at rykke videre til næste klasse. I Peru er det derfor et normalt syn at se tre eller fire forskellige klassetrin repræsenteret i hver klasse.

Endelig gør kvindeundertrykkelsen sig også gældende. Piger får ofte blot 3 eller 4 års undervisning.

Skolebygningerne består som regel af selvbyggede huse (primært i landsbyerne). Lerklinede huse, nogle med jordgulv, enkelte med trægulv. Ganske få med vinduer. I

højlandet - i op til 4.000 til 5.000 meters højde - er der ganske ofte kuldegrader i undervisningslokalerne. Det er landsbyerne selv, der både bygger og betaler for bygningerne. Men ikke blot bygningerne - også alt inventar - borde, stole, tavler, kridt og blyanter. Regeringen yder som oftest blot et par sække cement. Når bygningerne så står færdige, er de regeringens ejendom - med alt hvad de indeholder.

I oktober måned 1978 satte regeringen - som et led i den økonomiske kriseplan dikteret af IMF - kravet for at gå videre til næste klasse op fra 11 points til 12 points. Samtidig blev buspriserne forøjet med 50 pct., p.g.a. stigninger på benzinpriserne - igen et resultat af IMF's påbud overfor juntaen. Dermed steg buspriserne fra 6 soles til 9 soles - hvilket svarer til en busbilletpris på 25 øre. Dette var reelt en katastrofe for skolebørnene - 25 øre er en formue. De 25 øre er endda kun for en enkeltbillet - d.v.s. at familierne kunne påregne en direkte skoleudgift pr. barn (5 til 6 børn er normalt) på 50 øre pr. dag. En almindelig arbejderløn er på ca. 10 kroner dagligt.

Derudover er busserne nødvendige for mange børn, f.eks. bruger mange slumbørn busserne til at komme til Limas centrum for at arbejde som tiggere, skopudsere, cigaretsælgere osv., og dermed

tjene et væsentligt tilskud til familiens opretholdelse.

Disse indgreb i skoleelevernes leve og studievilkår blev i oktober mødt med massive demonstrationer overalt i Peru. Dagligt var der gadekampe mellem 10 til 14 års børn og Guardia Civil betjente (halvmilitært politikorps).

Juntaen lukkede skolerne på ubestemt tid og ekskluderede en række fremtrædende elever. Dette fortsatte en måneds tid med mange hundrede sårede og ca. 20 dræbte børn som resultat.

Men eleverne sejrede i første omgang. Kravet for at gå videre til næste klasse blev sat ned igen til de oprindelige 11 points, og buspriserne blev i første omgang i de store byer (hvor demonstrationerne også havde været de kraftigste) sat ned til det oprindelige.

Men kort tid efter, da skolerne var igang igen, og alt var roligt på skolerne, ændrede juntaen igen kravet for at bestå klasserne. Men nu forøgede man ikke pointskravet fra 11 til 12. Man beholdt de 11 points som det nødvendige minimum, men skærpede så i stedet kravet for at få de 11 points. Buspriserne fulgte ligeledes efter, og blev forøjet til det af juntaen og IMF ønskede.

Skoleeleverne har i de sidste år arbejdet hårdt på opbygningen af deres egen fagforening - CCUMES. Politisk står den på samme linje som lærerfagforeningen SUTEP.

Politiet bruger vandkanoner mod skolebørn under en demonstration i Cusco.

Men skolebørnene har problemer med den organisatoriske opbygning af CCUMES. Det er fantastisk svært for 10 til 14 års skolebørn helt uden økonomiske midler at få foretaget den nødvendige koordinering af kampene. Adskillige af aktionerne har derfor haft et lettere anarkistisk præg.

I forbindelse med skoleelevernes strejke oktober 1978, fik eleverne omfattende støtte fra en række fagforbund, primært lærerfagforeningen, men også „fronten af fædre og mødre“, ikke blot i form af organisatorisk hjælp, men også i form af støttestrejke og demonstrationer. Eleverne har fornylig vist at oktober/november aktionerne - trods nederlag - ikke var en engangsforeteelse, og at skolebørnene ikke accepterer de forringede studiemuligheder. Eleverne er på gaden igen. Nu sker det bl.a. som en støtte til lærerfagforeningens nygangsatsede tidsbestemte strejke. En strejke der ikke blot gælder lærernes egne vilkår, men hele undervisningssektorens fremtidige udvikling.

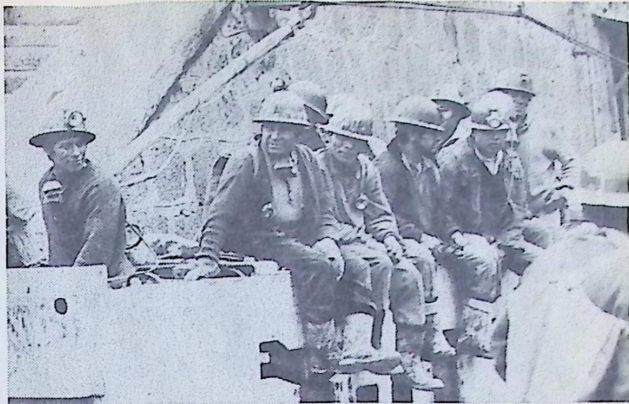
Minearbejderstrejken

I juli/august 1978 gik minearbejderne ud i strejke.

40.000 minearbejdere fra 48 miner - deriblandt det statsejede Centromin og det USA ejede „Southern Peru Cobber Cooperation“ - sluttede op om strejken der som hovedkrav havde genansættelsen af de politisk fyrede faglige ledere.

Strejken, som var næsten total, kostede ifølge regeringen dagligt minerne over 2 millioner dollars.

15.000 minearbejdere begav sig sammen med deres familier ved strejkens start til føds til Lima. De tog ophold på San Fernando Universitetet, og gik derfra dagligt i demonstrationsoptog til Limas centrum. I modsætning til lærerfagforeningens sejr kort tid før, blev denne strejke et nederlag. Juntaen ville ikke give sig. En sejr for minearbejderne ville for det første få for store politiske konsekvenser for den fortsatte mobilisering mod juntaens politik, og for det andet nægtede „Southern Peru Cobber Cooperation“ at acceptere minearbejdernes krav og krævede istedet at juntaen skulle gribe ind over for

de strejkende.

Juntaen erklærede derfor alle minedistrikter i undtagelsestilstand, d.v.s. at alle personlige garantier såsom tale og mødefrihed blev ophevet.

Politi og militær belejrede minebyerne og forsøgte at udslette minearbejderne ved at standse forsyningerne af fødevarer til byerne.

Fagforeningslederne blev arresteret.

Den 6. september om morgenen stormede militæret så Fernando Universitetet i Lima. Stormen blev gennemført med kampvogne, svært bevæbnede stormtropper, tåregas etc. De sovende minearbejdere og deres familier blev totalt overrumplet. Mellem 50 og 100 blev dræbt, mange hundrede såret, og de overlevende i kreaturvogne transporteret tilbage til minedistrikterne.

Den næste måneds tid arbejdede minearbejderne under militær overvågning. Næste morgen gik 50.000 offentligt ansatte i protestdemonstration gennem Limas gader under paroler som „massakren på minearbejderne skal aldrig blive glemt“. Der er flere årsager til strejkens nederlag: For det første var juntaen bange for at strejken kunne danne præsedens for andre faggrupper. Juntaen ville statuere et eksempel.

For det andet lykkedes det ikke for minearbejderne og deres fagforening FNTMMP (Federacion Nacional de Trabajadores Mineros Metalurgicos del Peru), at skaffe

sig den samme opbakning fra brede dele af befolkningen, som f.eks. SUTEP havde fået. For det tredje ville SPPC ikke bøje sig for kravene og lagde kraftigt pres på regeringen.

Lærernes kamp - SUTEP

Lærerne var en af de faggrupper, der igennem en årrække frem til 1971 havde haft den største forringelse af såvel arbejdsforhold, som lønningsforhold. Lærerne havde haft et stort reallønssald, og oppebar efterhånden en løn, der svarede til halvdelen af en industriarbejders løn. Dette var utilstrækkeligt til en families underhold. Lærerne havde imidlertid ikke ført arbejdskampe for at modvirke denne forringelse. For det første var lærerne organisatorisk splittet, idet de var organiseret i en række selvstændige fagforeninger, - en for lærere i underskolen, en for lærere på tekniske skoler osv. Disse fagforeninger havde en meget lille opslutning.

For det andet var lærerne kendetegnet ved en udpræget småborgerlig bevidsthed. De opfattede deres arbejde som et ænders arbejde, og dermed sig selv hævet over arbejderklassens lonkampe.

For det tredje havde de fra 1971 været udsat for en kraftig faglig og politisk repression, idet en række fagligt aktive ledere var blevet fyret og fængslet.

Det var, som en konsekvens af dette, og for at forene lærerne i

fælles kamp, at en række lærere brød med CGTP (svarer til det danske LO, men er i Peru ledet af revisionistpartiet) og dannede SUTEP. SUTEP (Sindicato Unico de Trabajadores en la Education del Peru - Enhedsfagforeningen for arbejdere i uddannelsessektoren i Peru) søgte straks og søger stadig om optagelse i CGTP. CGTPs ledelse nægter den optagelse og betegner den som en splittelsesorganisation, og lader i stedet den regeringsoprettede og regeringstro lærerfagforening SERP, der højst har 100 medlemmer, repræsentere lærernes interesser i CGTP.

I takt med den økonomiske situations forværring og modsætningernes skærpende er SUTEP medlemsmæssigt vokset og politisk blevet radikaliseret. SUTEP har i dag omkring 95% opbakning, d.v.s. ca. 140.000 medlemmer. Fagforeningen har siden sin start været ude i hårde kampe, som er blevet mødt med en stadig større repression fra juntaens side. Dette har medført at der er sket et stadig større ryk i lærernes bevidsthed m.h.t. at opfatte sig selv som en del af arbejderklassen, og lærernes kamp som en del af arbejderklassens kamp.

Derfor er SUTEP blevet organisatorisk og politisk stærk, men også fordi lærerne løbende bliver skolet. Skoling kaldes for „pædagogiske kurser“, men er en skoling i fagforeningspolitik, i den internationale situation ud fra en forståelse af 3 verdens teorien, i politisk økonomi, historisk materialisme og imperialismeteorier.

Det er partiet PC del P (Patria Roja), hvilket betyder Perus kommunistiske Parti (Det røde Fædreland hedder deres blad), som er ledelsen af SUTEP på alle niveauer. Partiet har bl.a. via sit arbejde i lærerfagforeningen, men også blandt arbejdere, bønder og skoleelever, vundet stor udbredelse og opbakning. Denne opbakning blev i særdeleshed styrket i forbindelse med den tidsubestemte strejke, som lærerne gik ud i den 8. maj 1978.

Strejken kom til at vare i 81 dage og blev efter få dage total effektiv. Strejkens krav var: generel lønforhøjelse

Billedet er fra en stor lærerdemonstration i Lima.

anerkendelse af SUTEP som lærernes fagforening og dermed som forhandlingsberettiget.

(Dette ville også få konsekvenser for SUTEPs optagelse i CGTP) Genansættelse af de mange hundrede politisk fyrede lærere.

Løsladelser af de politisk fængslede lærere

KAMPEN BLEV HÅRD. Lærerne fik ingen løn (eller understøttelse) under strejken, men en lang række fagforeninger sluttede op med støtteaktioner, sympatistrejke - og demonstrationer.

SUTEP SEJREDE, men efter at mange lærere havde måtte lade livet i kampe med militæret. Som den første faggruppe i flere år lykkedes det SUTEP at tvinge juntaen til store indrømmelser: lønforhøjelse på 2000 soles om måneden (En lærerløn er 10.000 soles = ca. 250-300 danske kroner).

lovning på anerkendelse som fagforening

de politisk fyrede lærere blev genansat

alle lærere fik løn med tilbagevirkende kraft

alle fængslede lærere blev frigivet.

... Men hen mod efteråret, blev det klart, at juntaen ikke havde tænkt sig at opfylde løftet om anerkendelse. Lærerne gik derfor i løbet af efteråret ud i en lang række punktdemonstrationer for, overfor juntaen, at markere at de var rede til fornyede aktioner.

Regeringen krævede imidlertid,

nu, for at anerkende SUTEP, at den i sit grundlag havde en paragraf, der udtrykte, at man støttede juntaen og dens politik. Dette kunne SUTEP naturligvis ikke acceptere.

Det er som en konsekvens af disse ting at SUTEP den 4. juni i år gik ud i en ny tidsubestemt strejke. Denne er fra juntaens side fulgt op af en omfattende repression: 500 lærere er blevet fængslet, 3000 lærere er blevet fyret, mange er blevet såret og dræbte. En lang række befolkningsgrupper og fagforeninger støtter SUTEPs kamp. Det tekniske personale på universiteterne, nationalbankens personale og studerende på tekniske skoler er gået i tidsubestemt sympatistrejke.

Afslutning

Som artiklen forhåbentlig har vist er klassekampen meget skærpet i Peru i øjeblikket. Vi har imidlertid ikke nogen færdig analyse af hvorfor Peru er det land i Sydamerika, hvor kampene er mest skærpet.

Den økonomiske krise bliver stadig dybere, og via IMF's indgriben kastes denne krises byrder i stadig større grad ned over den peruanske arbejderklasse, de peruanske bønder og småborgere.

De sociale forhold forværres dermed stadig kraftigere. Det peruanske folk sulter, stadig flere kastes ud i arbejdsløshed - arbejdsløsheden nærmer sig de 50%.

Den politiske situation kende-

tegnes samtidig af 2 ting:

a.: *militærets/juntaens* stadig grusommere repression.

b.: *folkets* stadig stærkere kamp mod disse forhold.

Disse forhold går imidlertid igen i mange lande i Sydamerika. Det specielle for Perus vedkommende er at den tilsyneladende progressive juntas facade for alvor krakkelerer og afslører sit sande ansigt.

Men den revolutionære situation eksisterer ikke. Der mangler stadig meget for at situationen er udviklet i en sådan grad at man direkte kan tale om en revolutionær situation. Der mangler for det første en bred front til modstand mod militærjuntaen, en front der kan kæmpe for afskaffelsen af denne og indsættelsen af en demokratisk, antidiktatorisk og ikke-allieret regering.

Samtidig må der generelt i folket udvikles en bevidsthed om nødvendigheden af at gøre op med:

1. APRA's indflydelse

2. reformismen

3. revisionismen og især den revisionistiske ledelse i CGTP

Militærjuntaen udøver en stadig stærkere repression overfor befolkningen. Her kaster militæret røgbombes under en demonstration i Cusco.

4. Trotskismen og dens parlamentariske afledninger af folkets kampe. Der er stadig lang vej igen. Den første forhindring/usikkerhed på vejen er det kommende parlamentsvalg. Hvad vil der ske med juntaens magt, når denne formelt overtages af et

parlament? Hvad vil der ske når APRA får flertal i parlamentet, og danner regering? Hvad vil der ske med USAimperialismens indflydelse? Hvad vil der ske med de folkelige kampe? Vil disse blive indfanget i parlamentariske baner?

Vil det lykkes for de revolutionære at skabe en bred front vendt mod militærjuntaen og imperialismen?

NB og SM.

BILAG 1

Valget den 18. juni 1978	Parti	Antal pladser
	APRA/Partido Aprista Peruano (HM)	37
(H) højreorienteret	PPC/Partido Popular Cristiano (H)	25
(V) venstreorienteret	FOCEP/Frente Obrero, Campesino, Estudiantil y Popular (V)	12
(M) moderat	PSR/Partido Socialista Revolucionario (V)	6
	PCP/Partido Comunista Peruano (V)	6
	UDP/Unidad Democrático-Popular (V)	4
	FNTC/Frente Nacional de Trabajadores y Campesinos (V)	4
	Andre mindre partier (HM)	6

Prisstigninger på udvalgte dagligvarer fra 1975 til 1979.

brød	350 %
ris	340 %
kartofler	410 %
mælk	356 %

Tabel 8. Kilde: Socialistisk Dagblad 21.-22. juli 1979.

Samlet inflation fra 1975 til 1979 417 pct.

Stigning i nominallønnen - gennemsnitlig 140 pct.

BILAG 2

APRA. *Allianza Popular Revolucionaria Americana* - den revolutionære amerikanske folkealliance.

APRA er Perus største parti med 37 pct. af stemmerne ved valget til den grundlovgivende forsamling.

APRA blev grundlagt i 1924 af Victor Raul Haya de la Torre, der til sin død var partiets leder.

Partiet var ved sin dannelse et progressivt antiimperialistisk parti, og fik hurtigt stor opbakning. Partiet bygger på ideer om forening af klasseinteresser, og har udviklet sig til et dybt reaktionært parti med flere og flere fascistiske træk. Partiet har som sit primære mål at få regeringsmagten. Programmatisk fastholder APRA stadig sit grundlag, d.v.s. formelt er partiet stadig hvad det var ved sin dannelse, men dets praksis er en helt anden. APRA har været førende i forsøget på at splitte arbejderklassens enhed og kampe. F.eks. har APRA dannet alternative fagforeninger på en række områder, har opfordret til boykot af generalstrejker, og har direkte terrorbander der angriber ikkeapristiske demonstrationer.

PPC. *Partido Popular Cristiano* - det kristelige folkeparti.

PPC er Perus næststørste parti med 25 pct. af stemmerne ved valget til grundl. fors. Grundlagt i 1967 af Bedoya.

Til trods for at partiet er Perus næststørste, ved vi meget lidt om partiet, der dog politisk ikke skal undervurderes.

Partiet mente at analfabeter ikke skulle have stemmeret, ved det kommende parlamentsvalg.

PPC må regnes for en mulig allieret for APRA, en koalition der derved vil kunne få flertal i det kommende parlament. (hvis disse partier får samme stemmeandel som i den grundlovgivende forsamling).

AP. *Accion Popular*

AP dannes i 1955 af en udbrydergruppe fra APRA under ledelse af Fernando Belaunde Terry, som mente at APRA havde svigtet de populistiske ideer. Størst betydning fik partiet i forbindelse med de valg der afholdtes i 1962 og 1963 og den regeringsmagt som AP fik fra 1963 til 1968.

PCP (*Unidad*). *Partido Comunista Peruano* - Perus kommunistiske parti - enhed.

PCP fik ved valget 6 pct. af stemmerne. Partiet er et revisionistisk parti, og hævder - ligesom Perus ML partier - at være efterfølger til det kommunistiske parti der i 1928 blev stiftet af Jose Carlos Mariategui - Perus store marxist-leninist.

PCP har hele tiden ydet såkaldt „kritisk støtte“ til militærjuntaen, og karakteriserer den som antikapitalistisk og antioligarkisk.

PCP sidder i ledelsen af CGTP - Perus største fagforbund (svarer til LO) - og har herigennem stor indflydelse på arbejderklassens kampe, men har problemer med at mobilisere egne medlemmer.

FOCEP. *Frente Obrera, Campesino, Estudiantil y Popular* (arbejdernes, bøndernes, studenternes og folkets front).

FOCEP er ikke noget parti men en valgalliance oprettet i 1977 under ledelse af sagføreren Genaro Ledesma. FOCEP fik 12 pct. af stemmerne ved valget til den grundlovgivende forsamling, og er dermed

venstrefløjens største organisation.

FOCEP indeholder primært en række trotskistiske partier/organisationer, som tegner fronten politisk. Derudover deltager bl.a. PC del P (Bandera Roja) der tilslutter sig Albaniens Arbejdets Parti og en række mere eller mindre reformistiske grupperinger.

FOCEP blev sikret et stort stemmetal da trotskisten Hugo Blanco - tidligere guerillakæmper og bondeleder - trådte ind med sit parti PST (Partido Socialista de los Trabajadores). Kendt som en stor revolutionær fik HB alene et personligt stemmetal på 287.000 ud af FOCEP's 550.000.

Til trods for denne stemmemæssigt store opbakning kunne FOCEP kun mobilisere ca. 500 aktive i forbindelse med valgkampen. Man må derfor passe på med at overvurdere trotskismens betydning som ideologi betragtet. Trotskismen gør sig mest gældende i valgsammenhænge og her primært via Hugo Blanco.

UDP. Unidad Democrática Popular - folkedemokratisk enhed.

UDP fik ved valget 4 pct. af stemmerne. UDP udgør den anden store valgfront. UDP blev dannet i 1977 af 8 partigrupperinger, spændende fra reformistiske partier over revisionistiske til partier med et revolutionært grundlag. UDP ledes af Barrantes Lingán, der selv står

udenfor partisammenhænge. Der er i denne tid ved at ske en splittelse i UDP, hvor det eneste revisionistiske parti, der deltager PCP (mayoria) er på vej ud.

PC del P (PR). Partido Comunista del Peru (Patria Roja) - Perus kommunistiske parti (Rødt fædreland).

PCR (CO). Partido Comunista Revolucionario (Clase Obrera - Det revolutionære kommunistparti (Arbejderklassen).

VR (PC). Vanguardia Revolucionaria (Proletario Comunista) - Den revolutionære avantgarde (Proletarisk kommunisme).

Disse tre har tilsammen ledelsen over følgende fagforbund:

SUTEP (lærerne), FEP (de studerende), CCUMES (skoleeleverne), CCP (bondeorganisationen), og stor indflydelse blandt minearbejderne og statsansatte. Derudover har de stor indflydelse i FEDIP'erne - fronterne til beskyttelse af folkets interesser.

De tre partier er marxistisk-leninistiske partier, der alle går ind for 3 VT.

De tre partier er i de sidste år gået ind i et tættere enhedsarbejde.

ANVENDT LITTERATUR:

1. Claes Brundenius „Imperialismens ansikte” Prisma Stockholm 1972.
2. Sven Lindquist, „Slagskyggen”, Gyldendal 1970.
3. Peter Englund o.a., „Generalernes Peru”, Akademisk Forlag 1977.
4. Torben F. Andersen o.a., „Peru-afhængighed eller

5. 'selvstændighed', Mellemløkeligt Samvirke 1976.
6. Inge Frederiksen, „Peru-reaktion eller revolution”? Internationalt Forum 1979.
7. Bjørn Førde, „Latinamerika i kort og tal”, Mellemløkeligt Samvirke 1979.

og diverse tidsskrifter og artikler.

Debat

Alternativ til revisionismen?

Anmeldelse af:

Rudolf Bahro: Alternativet.

Til kritikken og af den faktisk eksisterende socialisme

Den østtyske systemkritiker Rudolf Bahro, der for nylig fik 8 års fængsel for at „modarbejde“ den østtyske stat på grund af indholdet i sin bog „Alternativet“, som blev udgivet i Vesttyskland, har været meget diskuteret i hele Europa. Der har bl.a. været afholdt konferencer og dannet komiteer for hans frigivelse.

Også i Danmark har man diskuteret Bahros ideer og den følgende anmeldelse af hans bog er et debatindlæg i denne diskussion.

Anmeldelsen giver et fyldigt og godt referat af Bahros bog, men kommer dog ikke særlig dybt ned i kritikken af hans synspunkter.

Bahros bog har, siden den udkom i Vesttyskland i 1977, vakt stor opsigt og stor interesse hos venstreorienterede kredse i Vesteuropa. Også i forfatterens hjemland DDR har den medført reaktioner, ikke mindst hos magthaverne, der har idømt ham 8 års hårdt strafarbejde for „spionage og offentliggørelse af statshemmeligheder.“

Det sker da heller ikke hver dag, at et medlem af det politiske establishment i et revisionistisk land fremkommer med en gennemgribende kritik af et herskende økonomisk, politisk og ideologisk system ud fra et erklæret marxistisk og revolutionært standpunkt.

Alene disse omstændigheder ville berettigt, at vi her i „Kommunistisk Tidsskrift“ tog en sådan bog op til nærmere behandling. Men ikke mindst indholdet af Bahros analyser og overvejelser må provokere os til at gennemtænke vor socialismeforståelse, både i forhold til de veje, som de revisionis-

tiske lande må gå for at opbygge et sandt socialistisk samfund, og i forhold til perspektiverne for en socialistisk opbygning i den vestlige verdens højtudviklede kapitalistiske samfund.

Før en nærmere gennemgang af Bahros bog en bemærkning om formen: „Alternativet“ er på ingen måde letlæst! Sætningsbygningen er ofte tung og kompliceret, der er mange gentagelser, og Bahros store belæthed medfører, at han bevæger sig over en række fagområder (filosofi, historie, økonomi, antropologi og kybernetik for blot at nævne de vigtigste), uden at gøre særlig meget for at formidle disse fagområders begrebsapparat til den forudsætningsløse læser. Bogen er blevet til over en periode på 4 år (1972-1976), og dens informationsværdi ville utvivlsomt have vundet en grundig redigering og stramning af teksten. Men det er Bahro jo desværre afskåret fra at gøre i en overskuelig fremtid.

Netop fordi bogen er ret vanskelig tilgængelig vil vi i det følgende forsøge først at fremstille bogens indhold for derefter at gå over til en diskussion og vurdering af Bahros synspunkter.

Bahros hensigt

Først nogle ord om bogens undertitel: „Til kritikken af den faktisk eksisterende socialisme“. Bahro bruger udtrykket „faktisk eksisterende socialisme“ (på tysk „real existierender Sozialismus“) ikke fordi han anser Sovjetunionen og de østeuropæiske lande for at være socialistiske i Marx' forstand, men fordi han heller ikke anser disse lande for at være kapitalistiske, og fordi udtrykket er almindeligt anvendt i DDR.

Videre er undertitlen (Til kritikken af...) en bevidst hentydning til Marx („Til kritikken af den politiske økonomi“). Som Bahro siger i indledningen (s. 12), har han sat sig det samme mål som Marx: „at analysere en samfundsformation ud fra et revolutionært standpunkt“. Og Bahro fortsætter: „Man vil erindre sig, at ‚kritik‘ hos Marx først og fremmest betyder videnskabelig analyse med henblik på den praktiske forandring af verden.“ Bahro vil i Marx' ånd forstå i stedet blot at skælde ud, han har bestræbt sig „på at uddrage den rationelle kerne af ethvert udtryk for indignation over de herskende tilstande og først og fremmest begribe alle fænomener ud fra deres iboende logik. (...) Enhver form for simpel forurettethed over de bestående forhold må forsøges undgået.“

Bahro erklærer altså at han vil gå i Marx' forspor, at han vil foretage en ny „syntese af den revolutionære tænkning.“ Den seneste syntese er ifølge Bahro foretaget af Lenin, og „de ændringer, der er sket siden Lenins død, er mere omfattende og dybtgående end dem, der fandtes mellem Marx og Lenin. Hvad ville derfor være mere naturligt, set var et marxistisk synspunkt, end den kendsgerning, at den praktiske forandring af verden, som Lenins værk har inspireret til, må overskride og på mange punkter ligefrem sprænge rammerne for hans teori?“

Bahro mener, at især udviklingen i Sovjetunionen efter Oktoberrevolutionen kræver en revision af den leninske teori.

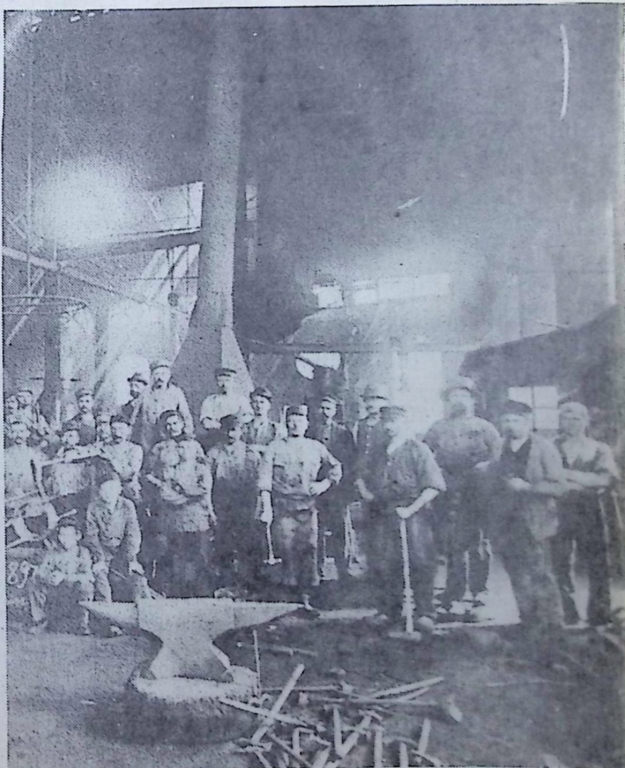
standdele. I den første forsøger han at beskrive og analysere hvad han kalder „den ikke-kapitalistiske vej mod en industrialisering af samfundet“. I den næste del vil han give en systematisk behandling af „strukturen i den faktisk eksisterende socialisme“, og i bogens sidste del beskriver han så det „alternativ“, som „modnes i den faktisk eksisterende socialismes skød og i de industrielt udviklede lande overhovedet.“

De grundlæggende undertrykkelsesforhold.

Udgangspunktet for Bahros analyse er, at „der ligger en hel epoke mellem afskaffelsen af den private ejendomsret til produktionsmidlerne og menneskenes almene frigørelse.“ (s.19)

Han begynder sin argumentation herfor med at se på den beskrivelse af socialismen, som Marx selv kom med, især i „Kritikken af Gotha-programmet“, og i sammenhæng hermed Marx' forståelse af årsagerne til fremmedgørelsen og arbejdsdelingen.

Det er Bahros pointe, at Marx fokuserer på kapitalismen og ud fra sin analyse af kapitalismens modsigelser påviser, at socialismen logisk må afløse kapitalismen. Denne påvisning bestrider Bahro på ingen måde, men han mener, at Marx i praksis gør denne objektive logik identisk med sine forventninger til historiens faktiske udvikling. Denne kobling af logik og historie forstærkes efter Bahros opfattelse af det forhold, at både Marx og Engels koncentrerede deres op-

Marx og Engels koncentrerede deres opmærksomhed og interesse på Europa, netop fordi Europa var det sted, hvor den kapitalistiske produktionsmåde opstod.

Bogens bestanddele

Bahros bog falder i 3 hovedbe-

mærksomhed og interesse på Europa, netop fordi Europa (og især Vest- og Nordeuropa) var det sted, hvor den kapitalistiske produktionsmåde opstod.

Herved overså Marx, at der under den kapitalistiske arbejdsdeling og udbytning lå nogle undertrykkelses- og udbytningsformer, som har eksisteret lige siden det urkommunistiske samfunds oplysning:

— den patriarkalske familiestrukturs undertrykkelse af kvinden, — byens herredømme over landet og

— åndsarbejdernes undertrykkelse af håndens arbejdere.

Disse historiske „levn“, som Bahro kalder dem, fra de samfund, der lå for den tid, hvor privatejendommen blev det „dominerende produktionsforhold“ udgør ifølge Bahro de „grundlæggende elementer både i den samfundsmæssige arbejdsdeling og i staten“. Og han tilføjer: „Det har de gjort i en hel historisk epoke før den private ejendomsret til produktionsmidlerne historisk trådte frem på scenen“. (s. 42).

Når de tre her nævnte undertrykkelsesforhold har eksisteret for og under den private ejendom, så drager Bahro en analogi til situationen efter afskaffelsen af den private ejendomsret: „Og på samme måde kan også afskaffelsen af den private ejendomsret på den ene side og overvindelsen af staten og arbejdsdelingen og staten på den anden side også nu adskilles af en hel historisk epoke hinsides kapitalismen. Det er i hvert fald tilfældet i den faktisk eksisterende socialismes lande.“ (s. 42-43).

Ud fra dette standpunkt mener Bahro, at den „faktisk eksisterende socialismes lande“ rettelig burde betegnes som „proto-socialistiske“, eller som han også siger „socialistiske på puppestadiet“ (s. 20). De er ikke socialistiske, men de rummer muligheden for at blive det, fordi de har lagt kapitalismen bag sig, samtidig med at arbejdsdelingen og staten fortsat eksisterer.

Det „orientalske despoti“

Bahro forsøger at underbygge den tese, som vi kort har skitseret i det

foregående ved at gå nærmere ind på de gamle „orientalske despotier“ i Ægypten, Mesopotamien, Indien, Kina og Peru (Inkariget). Det, som Bahro hæfter sig ved i disse „økonomiske despotier“ er, at landbrugsproduktionen ikke var baseret på individuelt brug, men på fælles udnyttelse. Denne fælles udnyttelse var betinget af de naturlige forhold, idet overrisling bygning af diger og vandingsanlæg o.l. var nødvendige, og de kunne kun organiseres i samfundsmæssig målestok, i en „stor kooperation“. Gennem denne „store kooperation“ skabes et merprodukt, der kan underholde det lag, der ikke direkte deltager i den fysiske produktion, men som varetager ideologiske og administrative funktioner. Med andre ord opstår præsteskabet og embedsmændene med fyrsten i spidsen af pyramiden som den, der forener de religiøse, administrative og militære funktioner. I disse samfund, der var udviklet direkte af urkommunismen (og dermed ikke havde gået vejen over slavesamfundet) fandtes der ikke privat ejendom til produktionsmidlerne, men ikke desto mindre var både arbejdsdelingen og statsapparatet veludviklede.

Rusland før og efter Oktoberrevolutionen.

Fra denne diskussion af det orientalske despoti trækker Bahro så tråde til Sovjetunionens situation efter Oktoberrevolutionen. Her var opgaven historisk set efter afskaffelsen af den kapitalistiske privatejendom og ophævelsen af gods-ejernes magt ikke at opbygge socialismen umiddelbart, men at skabe de materielle forudsætninger for, at arbejdsdelingen på et senere tidspunkt kunne ophæves. I den forcerede økonomiske udvikling, i den „store kooperation“ i det sovjetiske samfund, fortsatte arbejdsdelingen og ikke mindst staten med at eksistere på trods af alle forestillinger om, at staten gradvist ville visne bort.

Denne fase i Sovjetunionens udvikling (især repræsenteret af Stalin) har været en historisk nødvendighed, som det ifølge Bahro primært drejer sig om at forstå og ikke

at fordømme moralsk, hvis man vil overvinde den.

I det russiske samfund før Oktoberrevolutionen udskiller Bahro tre lag eller formationer:

- 1) „nederst“ den „asiatiske“ formation: bondemasserne, den ortodokse kirke og zarvældet,
- 2) den feudale formation: den feudale formation, dvs. godsejerne,
- 3) den moderne kapitalistiske formation, dvs. kapitalismen og proletariatet i marxistisk forstand.

Den zaristiske stat var godsejernes stat og også kapitalisternes stat, men den havde også ifølge Bahro „til sine sidste dage en selvstændig økonomisk relation til sin bondebasis, som havde eksisteret ved siden af livegeneskabet (som jo forudsatte zaren!)“ (Bahros fremhævninger).

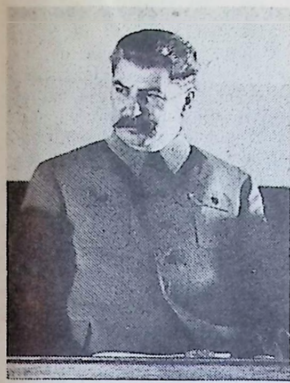
Derfor kaldte Marx og Engels det russiske samfund for „halvasiatisk“. (s.79-80).

Oktoberrevolutionen betød, at zaren, godsejerne og de store kapitalister forsvandt fra skuepladsen. Det, der blev tilbage, var foruden det talmæssigt beskedne industriproletariat (hvoraf størstedelen var førstegenerationsproletarer af bondeherkomst) basis i den „asiatiske“ formation: bondemasserne.

Denne udgangsposition efter revolutionens sejr betød, at en umiddelbar opbygning af et socialistisk samfund i Marx' forstand - nemlig som en „kommunismens lavere trin“ hvor den samfundsmæssige arbejdsdeling gradvist ophæves - var en historisk umulighed. En socialistisk udvikling ville forudsætte en hel anden udvikling af de samfundsmæssige produktivkræfter. Hertil kom, at bøndernes klasseinteresse som bønder hverken var en forceret industrialisering eller socialisme, men individuel småproduktion.

Stalins nødvendighed

Bolsjevikernes historiske opgave blev altså at gennemføre den industrialisering, som måtte være en forudsætning for, at en virkelig socialisme engang kunne sættes på dagsordenen i det sovjetiske samfund. Derfor måtte det bolsjeviske parti fra sine egne rækker „forberede og fremtvinge det apparat, som skulle foretage den produktion“

Bahro mener, at når det var Stalin der sejrede i kampen om magten efter Lenins død, var det fordi hans linie legemliggjorde den objektive nødvendighed partiet stod overfor.

tiv omvæltning af den overleverede russiske tvangstruktur og industrialisere den tvangsmæssigt." (s. 105)

Arbejderne og bønderne blev til objekter i industrialiserings- og kollektiviseringsprocessen, og under de givne forhold kunne de ikke være andet!

Dette betød, at det gamle skel mellem „oppe“ og „nede“, mellem ledere og ledede fortsat eksisterede. Selv efter at den kapitalistiske og feudale var forsvundet, levede arbejdsdelingen og staten videre - som i det „asiatiske“ eller „orientalske“ despoti, som det russiske samfund havde dybe rødder til.

Den rolle, som objektivt tilfaldt det bolsjevikiske parti, fik til følge, at det forvandlede fra et revolutionært parti til et redskab for industrialiseringen. Hermed hørte det også op med at være et kommunistisk parti. Som Bahro udtrykker det, blev partiet til „en politisk administration, flankeret af terrorens organer.“ (s. 105).

Ud fra denne beskrivelse af udviklingen i Sovjetunionen konkluderer Bahro så, at det ville være meget vanskeligt „at sætte en grænse selv for de mest frygtelige ekstremer og sige, at på den anden side af den begynder det, der absolut burde have været undgået.“ (s. 82).

Bahro mener, at når det var Stalin, der sejrede i kampen om mag-

ten efter Lenins død, så var det fordi han og ikke de forskellige positioner legemliggjorde og repræsenterede den objektive nødvendighed, som det bolsjevikiske parti stod overfor.

Med andre ord anser Bahro den udvikling, som Sovjetunionen gennemgik efter Oktoberrevolutionen, for historisk nødvendig og derfor også historisk progressiv, men vel at mærke på samme måde, som også kapitalismens fremkomst i sin tid var et historisk progressivt fænomen uanset den mængde lidelser og elendighed, den medførte.

Bahro mener imidlertid, at denne tvangsmæssige industrialisering nu er slået over i sin modsætning: den har bragt udviklingen af produktivkræfterne i Sovjetunionen frem til et niveau, hvor en socialistisk udvikling aftegner sig som

mulig og dermed som historisk nødvendig, men det politiske og økonomiske apparat og bureaukrati, som den tvangsmæssige industrialisering frembragte, blokerer nu for denne udvikling, og en gennemførelse af en virkelig socialisme i Sovjetunionen (og de øvrige øst-europæiske lande) må ske på trods af dette apparats ønsker og interesser, som er at fastholde og uddybe den nuværende arbejdsdeling, der sikrer det selv en privilegeret position.

Efter 1945 er dette sovjetiske system så blevet overført til de øst-europæiske lande. Dette system passede ikke til i hvert fald en del af disse lande (Bahro tænker her især på Tjekkoslovakiet og DDR, der allerede var gennemindustrialiserede før 1945), og det står i de samme modsætninger her som i

Leonid Iljitsj Brezhnev, generalsekretær for SUKP's centralkomite i en hjertelig samtale med bygningsarbejdere i Berlin. Den høje gæst opholdt sig i maj 1973 på et venskabsbesøg i DDR's hovedstad.

Billede og tekst er fra: »Hundert Fragen, Hundert Antworten« et DDR-propagandahæfte.

Sovjetunionen, omend der ikke er uvæsentlige varianter og forskelle fra land til land.

Bahro mener, at alle disse lande har behov for en ny revolutionær omvæltning som forudsætning for at virkelig socialisme skal kunne opbygges.

„Den faktisk eksisterende socialismes anatomi”

For han går nærmere ind på, hvordan en sådan revolutionær omvæltning kan foregå og hvilke mål, den skal sætte sig, forsøger han i bogens 2. hoveddel at indkredse, hvad han kalder „den faktisk eksisterende socialismes anatomi”, dvs. de sociale, politiske og ideologiske strukturer.

Hvor bogens første del maler med meget brede penselstrøg og fremsætter omfattende generaliseringer henover verdenshistorien, så mærker man i anden del, at Bahro er på hjemmebane. Her er det partifunktionæren og specialisten i teknisk-økonomisk ledelsesvirksomhed, her er det „insideren”, der taler og forsoget at sammenfatte og analysere det system, som han selv har fungeret i og formentlig kender ud og ind. Her er Bahro langt mere konkret (omend næppe lettere tilgængeligt) end i første del, her går han mere i dybden. Derfor er dette andet hovedafsnit i bogen efter min opfattelse nok det væsentligste og mest udbytterige.

Arbejdsdelingen

Han begynder med at gå nærmere ind på arbejdsdelingen og fremmedgørelsesproblemet i de „socialistiske” lande.

Det er sådan set banalt at konstatere eksistensen af arbejdsdelingen i sig selv. I et højtudviklet samfund med en sammensat produktions- og reproduktionsproces er der en lang række forskellige funktioner med forskelligt indhold og forskellige krav, og det kan ikke være anderledes. Det afgørende er for Bahro, om denne funktionelle arbejdsdeling også medfører en social lagdeling. Bahro formulerer selv problemstillingen således i en diskussion af styringen af produktionsprocessen: „Spørgsmålet om frigørelse må ikke stilles, som om

det drejede sig om at stille sig selv den opgave at opløse produktionens ledelsesstruktur. Den eneste mulighed består i at føre menneskene ud af deres underordning under det moderne kombinerede maskineri og på den måde hindre, at „forvaltningen af ting” og reguleringen af produktionsprocessen kommer til at blive ensbetydende med at have magt over menneskene.” (s. 154 Bahros fremhævninger).

Dette udsagn kan udvides til ikke blot at gælde produktionen i snæver forstand, men hele samfundslivet.

Men både i de kapitalistiske samfund og under den „faktisk eksisterende socialisme” er arbejdsdelingen også social, den giver nogle magt over andre. Arbejdsdelingen er hierarkisk, det betyder så også, at informationerne om arbejdsprocessen er hierarkisk fordelt, eller sagt med andre ord: dem i bunden af hierarkiet har meget få informationer om sammenhængen i det arbejde, de yder, medens over-

overblikket og indsigten og dermed mulighederne for at træffe beslutninger - beslutninger der vedrører andre menneskers skæbne - ligger hos dem, der befinder sig i toppen af hierarkiet.

De, der sidder i toppen af pyramiden, de der har indsigt i de almenne sammenhænge, de bliver personificeret i et særligt „klassesubjekt”, som Bahro kalder det. Dette særlige „klassesubjekt” er statsmagten, som disponerer over det levende arbejde, som de umiddelbare producenter yder. Hermed bestemmer statsmagten over producenterens liv og virke, disse selv er - på grund af at arbejdsdelingen også er social - afskåret fra selv at formulere formålet med deres liv aktivt. De er med andre ord også under den „faktisk eksisterende socialisme” fremmedgjorte i forhold til deres arbejde.

Deres eneste reelle mulighed, som de umiddelbare producenter har for at udtrykke deres interesser, er negativ, nemlig i form af strejker og opstande som i DDR

Billedet er fra Potsdamer Platz under opstanden i Berlin den 17. juni 1953.

Opstanden i Ungarn i efteråret 1956.

i 1953, i Ungarn og Polen i 1956, og 1970 og 1976 i Polen.

Statsmagten postulerer, at dens disponering over arbejdet foregår „i arbejderklassens navn“, at den udtrykker „den arbejdende befolknings interesser og behov“, osv. Dette er imidlertid netop kun et postulat, en nødvendig legitimering af statsmagtens og partiledelsens handlinger, som skal tilsøre det faktisk eksisterende magthierarki - uden større held i praksis.

Planlægningen

Disponeringen over arbejdet sker via planlægningen. Bahro anerkender, at man i dag ved hjælp af forfinet informations- og databehandlingsteknologi kan udarbejde og korrigere planer med stor nøjagtighed og objektivitet inden for planens rammer. Men Bahro trækker en lang grænse for planlægningens videnskabelighed, nemlig „ved præmisserne for planlægningen, altså før den overhovedet er begyndt. Disse præmisser - jeg tænker på prioriteringer og præferencer - vil slet ikke kunne bestemmes objektivt og videnskabeligt, så længe der findes antagonistiske interesser, og det gør der, så længe der findes en ulige fordeling ikke blot af de knappe eksistens- og nydelsesmidler, men især af uddannelse og arbejde, som er midlet til den personlige udvikling og dermed muligheden for at tilegne sig kultur.”

(s. 140).

Netop præferencerne og prioriteringerne formuleres af statsmagten, og udtrykker det statslige bureaukratis *særlige interesser*, selv om de udgives for at være „hele samfundets”.

Hvad er da disse præferencer?

Det er ifølge Bahro at sikre maksimal akkumulation og maksimal tilvækst i nationalproduktet, ikke så meget som et mål i sig selv, men for at kunne disponere over ekstratilvæksten til at udbygge sin egen magtstilling indadtil og udadtil.

Bahro ser her en forskel mellem de „socialistiske” lande og „senkapitalismen”, som han betegner

de højtudviklede vestlige kapitalistiske lande. Under „senkapitalismen” er profitmaksimeringen stadig central i disponeringen over produktionsmidlerne. Dette er ifølge Bahro ikke sagens kerne under den „faktisk eksisterende socialisme”. Her er statens - og det vil sige det statslige bureaukratis - centrale interesse at fastholde sin uundværlighed, at fastholde en akkumulationsstruktur, der gør central planlægning og central kontrol nødvendig. Det er selvfølgelig også interesseret i personlige privilegier, men disse ser Bahro som en følge, et biprodukt af den centrale interesse. Det er altså maksimering af *magt* over den samfundsmæssige produktion og ikke maksimering af profit, som er det statslige bureaukratis interesse. Derfor taler dets ideologer også så meget og gerne om „statens stadig voksende rolle i de udviklede socialistiske samfund”. De implicite klasseinteresser, der ligger bag planens orientering, får flere konsekvenser.

Planen burde sikre, at den totale mængde af samfundsmæssige ressourcer fordeles rationelt, således at en optimal udvikling af samfundet sikres. Heri burde planøkonomien være kapitalismen overlegen. Men virkeligheden er noget anderledes. Planens prioritering af bestemte sektorer og af bestemte områder betyder, at andre sektorer og områder forsømmes. Bahro

Polske kamppygne i stilling på Østersøkysten under de voldsomme protester mod prisstigningerne i december 1970.

„Den faktisk eksisterende socialisme“ i DDR indeholder forskellige grader af privilegier bl.a. for disse mennesker, der for vestlig valuta kan købe vestlige luksusvarer i de såkaldte Intershops.

nævner som et konkret eksempel, at prioriteringen af ressourcer til nybyggeri får som følge, at allerede eksisterende byggeri vedligeholdes dårligt - hvilket enhver besøgende i f.eks. DDR vil kunne overbevise sig om ved at gå ind i sidegaderne i byerne.

Prioritering betyder i praksis overakkumulation i visse sektorer og forsømmelse af andre.

Videre betyder planøkonomien, at opfyldelse bliver et mål i sig selv. Ledere og bureaukrater på forskellige niveauer bedømmes ud fra, om deres enheder opfylder planen. Sker det, så kan de sikre deres plads i den bureaukratiske pyramide og eventuelt håbe på forfremmelse, sker det ikke, så er deres videre karrieremuligheder i fare. Som Bahro udtrykker det:

„Ofte er det ikke engang den nationaløkonomiske nødvendighed, men blot den bureaukratiske formalisme, der kræver, at planen for enhver pris opfyldes i værdimæssig henseende, mens det, der produceres, altså brugsværdistrukturen, og omkostningerne kommer i anden række.“ (s. 143). (Med brugsværdistruktur mener Bahro de varer, der produceres, og deres kvalitet).

Det ligger i Bahros beskrivelse af forholdene, selv om han ikke siger det direkte, at plankæmningen

i de „socialistiske“ lande ikke fremmer, men hæmmer en alsidig og optimal økonomisk udvikling.

Så vidt jeg kan se, er det Bahros vigtigste ærinde med beskrivelsen af planlægningens virkelighed at fremhæve to pointer: for det første at udarbejdelsen af planerne tjener til at fastholde den hierarkiske arbejdsdeling ved at planerne formuleres oppefra og objektivt tjener til at cementere parti- og statsbureaukratiets interesser, for det andet at kravet om planopfyldelse over alt andet fremmer, ja kræver, en bureaukratisk orienteret adfærd hos virksomhedslederne, således at disse bindes til parti- og statsbureaukratiets interesser og hindres i at artikulere selvstændige økonomiske interesser.

I denne sammenhæng ser Bahro det som en vigtig erfaring fra begivenhederne i Tjekkoslovakiet i 1968 (som optager ham meget), at den teknisk-økonomiske intelligens var ved at frigøre sig fra plandisciplinens tyranni. I hvert fald ville de økonomiske reformer, som bl.a. Ota Sik var talsmand for, have ført i denne retning. Men den sovjetiske intervention kom, før disse ideer kunne føres ud i praksis.

Desværre kommer Bahro ikke nærmere ind på erfaringerne fra

Ungarn, hvor partiledelsen er gået ret langt i retning af at give de enkelte økonomiske enheder dispositionsfrihed, også økonomisk, samtidig med at parti- og statsbureaukratiet søger at fastholde en overordnet kontrol.

Arbejdsdelingen og den sociale lagdeling.

Fra denne diskussion af planlægningen bevæger Bahro sig videre til socialstrukturen under den „faktisk eksisterende socialisme“. Hans udgangspunkt er her, at socialstrukturen er identisk med „den samfundsmæssige totalarbejders socialstruktur“. (s. 148) Og han tilføjer: „Den befinder sig allerede hinsides den kapitalistiske struktur“. (sst.) Hvad mener Bahro med dette?

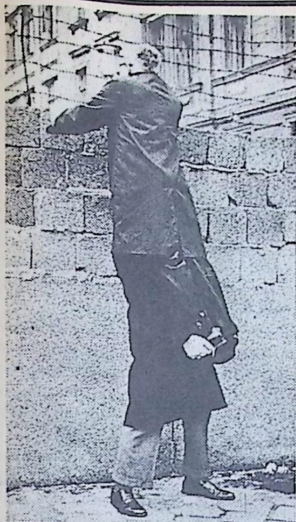
Med den „samfundsmæssige totalarbejder“ mener Bahro den totale sum af arbejdsfunktioner, der indgår i samfundets produktion og reproduktion, og når han tilføjer, at samfundsstrukturen er identisk med totalarbejderens struktur, så er det en anden måde at udtrykke det forhold, at det er arbejdsdelingens funktioner, der bestemmer, hvilke sociale lag, der findes.

Når Bahro mener, at de „socialistiske“ lande hermed er kommet „hinsides“ kapitalismen, så er det fordi det er arbejdsdelingen, der direkte bestemmer den sociale lagdeling, og ikke som under kapitalismen udbytningsrelationerne, der bestemmer klassedelingen.

Også i sin socialanalyse fastholder Bahro altså en kvalitativ forskel på de vestlige og de østeuropæiske samfund, en forskel til de sidste fordel.

I sin beskrivelse af den „samfundsmæssige totalarbejder“ skelner han mellem 5 funktionsniveauer og dermed også 5 niveauer i arbejdsdelingens hierarki. De anføres „nedefra“ og op: (jfr. s. 412 f.)

1) Enkelt skematisk del- og hjælpearbejde i produktion, reproduktion og forvaltning. Her tænker Bahro på arbejdsfunktioner, der ikke kræver særlige kvalifikationer altså ufaglært og tillært arbejde, og som altså heller ikke forudsætter (eller giver) noget overblik over de sammenhænge, som arbejdet ind-

Bahro mener, at det er arbejdsdelingen der direkte bestemmer den sociale lagdeling i de „socialistiske“ lande og ikke som under kapitalismen udbytningsrelationerne der bestemmer klassesdelingen.

går i.

2) Kompliceret empirisk specialistarbejde, der kræver indsigt i styring af bestemte arbejdsprocesser, dvs. højt kvalificerede faglærte arbejdere og teknikere.

3) Reproduktivt videnskabeligt specialarbejde. Her tænker Bahro på ingeniører, økonomer m.fl. i produktionen, læger, pædagoger o.l.

4) Skabende videnskabeligt specialarbejde, dvs. forskere inden for forskellige videnskaber.

5) Analyse og syntese af den naturlige og samfundsmæssige helhed. Her er vi altså på arbejdsdelingens „top“, der hvor den ophæves. Her er vi i filosofiens og kunstens verden, i den politiske strategis og de filosofiske syntesers verden.

For statsmagten, for parti- og statsbureaukratiet er det afgørende at fastholde dette 5. niveau for sig selv.

Klasseanalysen og proletariats rolle

Ud fra dette „funktionshierarki“ giver det efter Bahros opfattelse ikke mening at anvende de klasse-

analysekriterier, der stadig er relevante for kapitalismen. Specielt anser Bahro det for meningsløst at operere med arbejderklassen som analytisk begreb, og i forbindelse hermed må han også sætte spørgsmålstegn ved begreber som „arbejderklassens ledende rolle“ og „proletariatets diktatur“.

Som han siger: „Individer kan netop kun udgøre en klasse, hvis de udfra deres stilling til produktions- og eksistensmidlerne står i en fælles modsætning til en anden klasse. Klasser er principielt sammenlignelige kategorier, som korresponderer med alle andre kategorier og naturligvis især med de dominerende elementer i den formation, de indgår i.“ (s.166). Og han fortsætter: „Når bourgeoisiet forsvinder, mister også proletariatet sin specifikke samfundøkonomiske identitet.“ (sst.)

Når magthaverne i de socialistis-

ke lande taler om „arbejderklassen“ og om „proletariatets diktatur“, så er det for at legitimere deres egen magt, for at legitimere, at de taler på „arbejderklassens“ vegne, dvs. for at fastholde den arbejdende befolkning som objekt i den samfundsmæssige produktion. Samtidig omfatter de „arbejderklassen“ til at omfatte alt og alle, ikke mindst sig selv!

Dette får den politiske konsekvens, at arbejderne berøves selvstændige organiseringsmuligheder, idet partiet og fagforeningerne jo netop er apparater, der behersker dem i stedet for at repræsentere dem. I forlængelse heraf vender Bahro sig kritisk mod opfattelsen af arbejderklassen som revolutionært subjekt, både under kapitalismen og derefter: „Marxismen er en teori, der er baseret på arbejderklassens eksistens, men den er ikke arbejderklassens teori. Det

„Erich Honecker, førstesekretær for SED's centralkomite (nr. 2 fra højre) og andre medlemmer af partiledelsen får en hjertelig velkomst ved et besøg i Oceanhavnen i Rostock. Den arbejdende befolkningens nære tillidsforhold til de ledende repræsentanter for arbejderklassens parti genspejler deres tilslutning til en politik, der er helliget menneskehedens velfærd og folkets lykke.“ Billede og tekst fra: „Hundert Fragen. Hundert Antworten“.

har altid været de venstreintellektuelle, som har set sig i stand til at begribe marxismen som helhed". (s. 178).

Tesen om „proletariatets verdenshistoriske mission" er ifølge Bahro en filosofisk hypotese, hvor marxismens utopiske elementer er koncentreret. Marx' og Engels' undersøgelser af den kapitalistiske produktionsmåde påviste proletariatets stilling i forhold til kapitalisterne inden for kapitalforholdet og ikke mere, de påviste kapitalismens iboende modsætninger, men ikke, at proletariatet skulle være „det aktuelle, kollektive subjekt for den almene frigørelse". (s. 179). I den udstækning folk fra arbejderklassen under kapitalismen er trådt ind i det kommunistiske parti og har tilegnet sig marxismen, så ophører de også med at være arbejdere i egentlig forstand, men bliver intellektuelle, revolutionære, socialistiske intellektuelle, men alligevel intellektuelle.

Under den „faktisk eksisterende socialisme" anser Bahro altså arbejderklassen for at være et meningsløst begreb, både økonomisk (den står ikke i et antagonistisk modsætningsforhold til noget bourgeoisie, men indgår i en „lodret", funktionsmæssigt bestemt arbejdsdeling) og politisk (de, der står på det laveste trin i arbejdsdelingens „funktionshierarki", er bevidstheds-mæssigt afskåret fra at erhverve sig den indsigt i en samfundsmæssig, filosofisk syntese, der kunne gøre dem til en ledende kraft i omformningen af samfundet).

Specialisterne

Bahro interesserer sig i stedet for de højere lag i funktionshierarkiet, for specialistlaget, den „socialistiske intelligens". Der findes her en spaltning mellem den „teknisk-økonomiske" og den „ideologiske" intelligens. Det er den „ideologiske intelligens", der er blevet blevet til embedsmændene i det politiske, administrative og ideologiske apparat, og det er dem, der dominerer i parti- og statsapparatet. Oppositionen mod disses dominans kommer i første række fra intelligensens anden fraktion, både inden for og uden for partiet. Det var

da også denne „teknisk-økonomiske" intelligens, der var toneangivende i udviklingen i Tjekkoslovakiet i 1968.

Det er fra disse lag, at initiativet til en omvæltning af de eksisterende forhold mest sandsynligt vil udgå (man vil erindre sig, at Bahro selv tilhører dem), men Bahro vil ikke erstatte arbejderklassens ledende rolle med en accept af intelligensens „ledende rolle": „For hvor kompetent den videnskabelige og ideologiske intelligens og management-intelligens end føler sig i egne øjne, er der lige så lidt universelt over dens interesser, som der er over de umiddelbare producenters". (s. 183).

„Strategien for et kommunistisk alternativ"

Derfor forsøger Bahro i bogens tredje hoveddel at udvikle en „strategi for et kommunistisk alternativ", for de opgaver som et nyt „Kommunisternes forbund", som han kalder det med en bevidst henvisning til den organisation, som Marx og Engels virkede i omkring 1848, for at bryde parti- og statsbureaukratiets magt og åbne for en „almen frigørelse", for en ægte socialisme.

Den almene frigørelse

Denne „almene frigørelse", som Bahro ser som den subjektive side af den kommunistiske bevægelse, definerer han som „individernes befrielse fra alle de socialt betingede udviklingsskranker, som medfører at de bliver udelukket fra at have medbestemmelse over deres almene anliggender og fra bevidst at kunne påvirke de samfundsmæssige forandringer." (s. 229). Og han uddyber dette således: „En almindelig frigørelse forudsætter først og fremmest en universalisering af alle individers tilegnelsesaktivitet." (sst.) Hermed mener Bahro en ophævelse af arbejdsdelingens sociale side, således at alle bliver i stand til at tilegne sig det væsentlige i menneskehedens samlede kultur, at alle bliver i stand til aktivt at varetage funktioner ikke blot på et trin af arbejdsdelingen, men på alle. Denne udvikling kalder han også en „kulturrevolution", forstået som

„en omvæltning af massernes hele subjektive livsform."

Denne opgave ser Bahro ikke blot i forhold til et brud med partibureaukrationens magt, men også i et globalt perspektiv, som en vej ud af menneskehedens almene krise.

Den økologiske krise

Denne almene krise ser han, såvidt jeg kan følge ham, som en i sit væsen økologisk krise, selv om han ikke selv benytter dette udtryk. Ifølge Bahro har menneskets stofskifte med naturen gennem industrialismen nået et stadium, hvor den fortsatte tekniske ekspansion truer med at ødelægge det naturlige miljø, som menneskehedens fortsatte eksistens er afhængig af.

Denne problemstilling er både de vestlige kapitalistiske samfund og den „faktisk eksisterende socialisme" lande konfronteret med, da de begge forfølger en kurs, der er ødelæggende for den globale økologiske balance. En forstærkende faktor ser Bahro i den fortsatte kaprustning mellem de to blokke. Denne får ifølge Bahro særligt alvorlige følger for de „socialistiske" lande, fordi de tvinges ind i et militært-industrielt kapløb, som de har svagere økonomiske forudsætninger for end Vesten, hvilket atter betyder en uforholdsmæssig koncentration af ressourcer på svær- og rustningsindustrien.

På denne baggrund opfordrer han marxister i både øst og vest til en grundlæggende nytænkning. Både Marx, Engels og Lenin og med dem de allerfleste marxister har taget det for givet, at den industrielle civilisation, der blev udviklet i Europa, også ville være grundlaget for de socialistiske produktionsforhold. Dette synspunkt kan man ikke „bebrejde" klassikerne, for det var naturligt i den historiske situation, hvor de virkede. Men nu, hvor denne „europæiske civilisation" med stadig større tydelighed viser sine begrænsninger og modsigelser, må marxister tænke ud over klassikerne:

„Det er ikke ofte, marxister har tænkt på, at menneskehedens ikke blot må ændre sine produktionsforhold, men hele produktionens

total karakter, altså også produktivkræfterne, den såkaldte teknostruktur, og at de ikke bør lade perspektivet være bundet af nogen historisk overleveret form for behovsudvikling og -tilfredsstillelse og „en hertil svarende produktverden.” (s. 235).

Dette medfører for Bahro, at en langsommere kvantitativ vækst er nødvendig også under socialismen, ikke mindst hvis de umiddelbare producenter skal kunne få mulighed for at spille en aktiv rolle i reguleringen af produktionsprocessen.

„Overvindelse af underdanigheden”

Bahro knytter altså nødvendigheden af løsningen af den økologiske krise sammen med overvindelsen af fremmedgørelsen og arbejdsdelingen i de „socialistiske” samfund. I denne proces er hovedopgaven „overvindelsen af underdanigheden”, og denne er, understreger han, „det eneste mulige alternativ til den grænseløse ekspansion i de materielle behov.” (s. 244)

I sit program for „overvindelsen af underdanigheden” eller „kulturrevolutionen” koncentrerer Bahro sig om 5 punkter:

- 1) En omfordeling af arbejdet, således at alle samfundsmedlemmer påtager sig både manuelt og intellektuelt arbejde, dvs. på lang sigt, at alle virker på alle niveauer af arbejdsdelingens funktionsniveauer og ikke kun på et.
- 2) En fælles uddannelse for alle, der forener praktisk virksomhed med en bred åndelig og filosofisk dannelse.
- 3) En omformning af barnets socialisationsproces, således „modtageligheden for dannelse og motivationen for at lære noget” bliver fælles for alle.
- 4) En „personlig kommunikation inden for rammerne af autonome grupper”, dvs. et nært menneskeligt samvirke i mindre grupper, ikke blot for at løse opgaver i produktionssfæren, men for at udvikle et alsidigt samvirke. Dette forudsætter en opløsning af grænserne mellem arbejde og fritid, og det forudsætter et overskud af arbejdskraft, således at det ikke er nødvendigt at koncentrere arbejds-

kraften om de nødvendige arbejdsopgaver i produktion og reproduktion.

5) En „almindelig kommunikation om sociale alternativer”, dvs. en fri diskussion af politiske strategier, ikke bare mellem nogle få i eliten, men med inddragelse af alle. Dette indebærer en ophævelse af alle monopoler på meningsdannelse og opdragelse - også fra en ny intellektuel avantgarde.

Bahro erkender, at et sådant program er utopisk, men han forsvarer utopien med, at den er nødvendig, hvis man vil vise, hvordan samfundet kunne se ud. Og han understreger, at de objektive betingelser for en omformning af de „socialistiske” samfund, som han skitserer her, faktisk er til stede eller er ved at modnes.

Hvordan?

Hvordan forestiller Bahro sig så, at hans program kan virkeliggøres? Jeg må indrømme, at det ikke har været mig muligt at finde noget konsistent svar herpå hos Bahro, hvilket måske hænger sammen med, at Bahro har koncentreret sig om at formulere de problemer, som han ser for de „socialistiske” samfund, og - i den anden ende at formulere et program for et virkeligt socialistisk samfund.

Men selvfølgelig har han gjort sig overvejelser om vejen, som jeg skal forsøge at sammenfatte her.

Bahro ser det eksisterende „politibureaukrati”, som han kalder det, som en hindring for „kulturrevolutionen”. En ophævelse af de nuværende arbejdsdelte og fremmedgørende produktionsforhold må ske på tværs af dette bureaukrati.

Men der findes også modsætninger inden for de herskende lag, som vil kunne føre til udviklinger svarende til Tjekkoslovakiet i 1968. Bahro anser Dubcek-perioden for en afgørende erfaring, der bragte modsætningerne for åbent lys og af tegnede nogle veje fremad. Dette giver begivenhederne i Tjekkoslovakiet i 1968 en status som erfaringsmateriale, der kan sammenlignes med Pariserkommunen.

Som redskab til den „kulturrevolutionære” omvæltning opererer Bahro som nævnt ovenfor med et nyt „kommunisternes forbund”, hvis karakter han formulerer således:

„Ikke noget arbejderparti i den gamle og alt for snævre betydning, men en organisering af de frigoende interesser, som er karakteristiske for alle samfundslag.

Ikke noget masseparti, (...) men

Kan det eksisterende magtapparat i DDR fjernes uden en væbnet revolution?

Billed og tekst er igen fra: „Hundert Fragen. ...”

„Et fast venskab og fælles forsvarsopgaver forbinder soldaterne i DDR's Nationale Folkkehær med deres sovjetiske våbenbrodre. De ved, at de til enhver tid kan stole på hinanden.”

en forening af ligesindede, det vil sige af individer med samme almene kvalifikationer, der er interesserede i en løsning af de samme problemer i den samme retning.

Ikke en sektærisk korporation af bedrevende, (. . .) men et revolutionært fællesskab med en åben periferi, der lader samfundet slippe ind. Ikke nogen overstat, (. . .) men en ideologisk inspirator, (. . .) som sætter flertallet i stand til at kontrollere alle beslutningsprocesser indefra.

Ikke nogen lydig hær, (. . .) men en kollektiv intellektuel som i demokratisk kommunikation skaber og praktiserer enigheden om forandringer." (s. 339-340).

Han understreger, at dette „kommunisternes forbund“ ikke skal være noget nyt „statsbærende“ parti til afløsning af de nuværende, men et forum for en bred debat af strategier og alternativer.

Men i hvor høj grad dette „forbund“ skal fungere som organiseret opposition allerede under de nuværende forhold, eller om det skal vokse frem efter en udvikling ala den tjekkoslovakiske i 1968, det fremgår ikke klart af bogen.

Ligeledes er Bahro heller ikke klar, når det kommer til spørgsmålet om, hvorvidt det eksisterende „politbureaukrati“ kan væltes uden en egentlig - også væbnet - revolution, eller om det på grund af modsætningerne i de herskende lag kan tvinges i baggrunden og tvinges til at acceptere dybtgående reformer, der vil undergrave dets egen eksistensberettigelse. Nogen steder understreger Bahro det antagonistske modsætningsforhold til „politbureaukratiet“, andre steder - især i bogens tredje del - går han ud fra, at en dybtgående reformpolitik kan gennemføres uden en om nødvendigt væbnet revolution.

Bahro forekommer heller ikke overbevisende i sin argumentation om, at det skulle være muligt at undgå, at en ny elite udtrykker sig på massernes vegne. Hans gennemgang af opgaverne for „kommunisternes forbund“ forekommer til tider at besværges at dette kan undgås i stedet for at overbevise om det. Dette skal imidlertid ikke forklæjnes at Bahro er opmærksom på problemet.

Hvordan vurderer Bahro?

Hermed er vi nået til vejs ende med at forsøge en kort - ja jeg mener faktisk kort - oversigt over indholdet i Bahros bog. Som allerede nævnt indledningsvis er bogen noget usammenhængende, og den breder sig over mange ting. Vi har her forsøgt at følge hovedlinien i hans argumentation, og vi har måttet lade mange spørgsmål ligge, selv om de i sig selv kunne være en diskussion værd.

Jeg skal heller ikke lægge skjul på, at jeg ikke inden for denne anmeldelses rammer føler mig i stand til at komme med nogen færdig vurdering af Bahros synspunkter.

Man kunne selvfølgelig gribe til den „nemme“ udvej og konstatere, at Bahros synspunkter på afgørende punkter er i modstrid med vor „børnelærdom“ om, hvad socialisme er, stemple dem som „anti-marxistiske“ og dermed færdig.

Sagen er bare, at en sådan holdning ikke vil føre til nogen udbyttet forståelse og erkendelse af de særdeles reelle problemer, som Bahro forholder sig til med stor indsigt og stort engagement.

Kapitalisme eller „faktisk eksisterende socialisme“?

Det første problem er selvfølgelig Bahros synspunkt om, at der findes en historisk epoke mellem kapitalisme og socialisme, og at den „faktisk eksisterende socialismes“ lande er nået længere end til kapitalismen.

Bahro ser de statsmonopolistiske tendenser i den vestlige kapitalisme, men han fastholder, som afgørende i sin afgrænsning af kapitalismen, eksistensen af privat ejendom til produktionsmidlerne, og han ser forskellen mellem øst og vest som et spørgsmål om en maksimering af magt, hhv. profit.

Spørgsmålet er imidlertid, om Bahros skelnen er nødvendig til en forklaring af de „østlige“ samfundsformationer. Også ud fra Bahros egen beskrivelse af forholdene. har jeg svært ved at se, at de herskende lag i Sovjetunionen og Østeuropa ikke agerer som en slags kollek-

tive kapitalister, der disponerer over produktionsmidlerne, over anvendelsen af de samfundsmæssige ressourcer og dermed også over det samfundsmæssige merprodukt, at de med andre ord tilegner sig den producerede merværdi. Hverken i øst eller vest er hovedmålet med tilegnelsen af merværdien jo personlig berigelse af enkeltpersoner, men reproduktion af produktionsforholdene. Når Bahro går ind i en konkret diskussion af de „socialistiske“ lande viser det sig da også, at lighederne med Vesten er slående.

Jeg er altså uenig med Bahro i hans grundlæggende skelnen mellem „kapitalisme“ og „proto-socialisme“, de træk af de østeuropæiske samfund, som han kommer ind på, kan efter min opfattelse godt rummes inden for en grundlæggende kapitalistisk samfundsformation. Bahro anerkender jo ganske udtrykkeligt eksistensen af en statsmagt i de „socialistiske“ lande, og han beskriver meget tydeligt denne statsmagt som værende behersket af et bestemt socialt lag. Ganske vist gør han en del ud af at understrege, at staten ikke blot er et undertrykkelsesorgan (men altså også!), men at den i de „socialistiske“ lande også har en direkte økonomisk funktion. Bahro har ret i, at denne økonomisk regulerende funktion er langt mere direkte end i de vestlige kapitalistiske samfund, men forskellen er kvantitativ snarere end kvalitativ i de to typer af stater.

Heller ikke hans skelnen mellem en „vandret“ klasseinddeling i de vestlige kapitalistiske samfund og en „lodret“ lagdeling i de „socialistiske“ direkte i relation til arbejdsdelingen i stedet for til udbyttingsrelationer er overbevisende. Den samme arbejdsdeling findes jo i øst og i vest, begge steder er der nogle, der disponerer over produktion og reproduktion, og nogle der ikke gør det, og begge steder er der tale om en bred differentiering inden for begge hovedgrupper. Alle disse forhold gør det muligt og rimeligt at analysere både øst og vest inden for den samme ramme, nemlig som grundlæggende kapitalistiske produktionsforhold:

Kapitalismens genrejsning.

Men Bahros synspunkter bliver ikke værdiløse af den grund. De kan tvinge os til at gennemtænke *forskellene* mellem øst og vest for at nå til en dybere forståelse af den *specifikke* kapitalisme, vi finder i Sovjetunionen og Østeuropa. Og ikke mindst kan Bahro provokere os til at gennemtænke, *hvorfor* udviklingen er gået, som den er. Hans bog er efter min mening en reel udfordring til vor almene beskrivelse af udviklingen i Sovjetunionen efter Oktoberrevolutionen, den problemstilling, som vi normalt benævner „kapitalismens genrejsning i Sovjetunionen.”

Når problemstillingen defineres som „genrejsning af kapitalismen” opererer vi med ihvertfald 3 forudsætninger:

- 1) Rusland var kapitalistisk før revolutionen.
- 2) Efter revolutionen har der på et tidspunkt været ikke kapitalisme, men socialisme.
- 3) Der er på et tidspunkt sket et *kvalitativt tilbageslag* i Sovjetunionen.

De samme forudsætninger gælder, når vi - mere sjældent - taler om „kapitalismens genrejsning” i de østeuropæiske lande.

De tre forudsætninger, som jeg har nævnt her, anfægtes jo netop af Bahro, og hans synspunkter bør få os til at gøre os nogle tanker over socialismens indhold og udviklingsbetingelser.

Bahro har utvivlsomt ret, når han lægger vægt på de før-kapitalistiske træk i det russiske samfund, og også når han drager konsekvensen, nemlig at en umiddelbar overgang fra et i bedste fald udviklet kapitalistisk samfund til en socialisme i ordets fulde forstand er mulig. Så længe et samfund, der sætter opbygningen af socialismen på dagordenen, står i en situation med *knaphed* på ressourcer, både hvad angår de materielle produktivkræfter og kvalificeret menneskelig arbejdskraft - det være sig Sovjetunionen eller Kina, så længe er en prioriteret anvendelse af disse ressourcer nødvendig. Det indebærer også, at arbejdsdelingen i produktionen og reproduktionen må føre til en social lagdeling. Det vil

sige, at en ophævelse af arbejdsdelingen og af producenterne fremmedgørelse over for produktionsmidlerne ikke umiddelbart kan blive en realitet.

Men jeg kan ikke acceptere Bahros påstand om, at en fase med et „industrielt despoti” er en objektiv, *uundgåelig*, historisk nødvendighed. Det forekommer mig, at Bahro argumenterer for sit synspunkt gennem sin analogi til det „orientalske despoti”, men at han ikke overvejer, om andre udviklingsstrategier havde været historisk mulige i Sovjetunionen. Han går ikke nogetsteds ind på en nærmere diskussion af den kinesiske revolution, men han nævner de kinesiske erfaringer her og der, og han synes at mene, at Kina har undgået i hvert fald mange af de tvangsmæssige elementer i industrialiseringsprocessen, som har kendetegnet udviklingen i Sovjetunionen. Så indirekte synes Bahro at anerkende, at den proces, som han beskriver for Sovjetunionens vedkommende, ikke behøver at være den eneste.

Når dette er sagt, så står tilbage, at Bahros bog må få os til at overveje, i hvor høj grad det faktisk er rimeligt at tale om socialisme i Sovjetunionen i 1930'erne og 1940'erne, og hvis man gør det, hvad det så er for en socialisme. Videre bør vi overveje, i hvor høj grad der efter Stalins død var tale om et *kvalitativt brud* i Sovjetunionens udvikling, eller om vi har at gøre med kvantitative ændringer og tilpasninger af udviklingslinier, der allerede var udførte i løbet af industrialiseringsprocessen fra begyndelsen af 1930'erne.

Med andre ord: har vi i Sovjetunionens tilfælde at gøre med en genrejsning af kapitalistiske produktionsforhold efter en periode med socialistisk opbygning, eller må vi beskrive udviklingen som en udfoldelse af kapitalistiske produktionsforhold, der fra industrialiseringsprocessens begyndelse var indeholdt i denne?

Endelig - og det er nok det vanskeligste spørgsmål - var udviklingen i Sovjetunionen, uanset hvordan vi beskriver den, *uundgåelig*, dvs. historisk, objektivt nødvendig?

Jeg må i denne anmeldelse be-

grænse mig til at stille spørgsmålene, et forsøg på at besvare dem ville dels sprænge alle rammer, dels vil jeg på nuværende tidspunkt ikke være i stand til at give noget klart svar. Men partiet har jo gennem et stykke tid bevæget sig henimod en erkendelse af, at en omfattende og fordomsfri vurdering af udviklingen i Sovjetunionen er nødvendig, ikke bare fordi denne vurdering er historisk interessant, men fordi den er nødvendig for at udvikle vor forståelse af, hvad socialisme er, og hvordan en socialistisk revolutionær strategi må udvikles i global målestok og i forhold til vor egen situation. Denne diskussion er ikke mindst relevant, hvis vi skal forholde os til den udvikling, der foregår i Kina.

Kina

Efter at den idylliske Kina-myte er sprængt i stumper og stykker af den påtrængende kinesiske virkelighed er det afgørende at videreføre og udbyde den nogterne diskussion af de modsigelser og problemer, som den kinesiske revolution står over for, og vurdere om den udviklingsstrategi, som Kinas kommunistiske Parti praktiserer, bidrager til at løse det kinesiske samfunds problemer på en sådan måde, at muligheden for at opbygge et udviklet socialistisk samfund på lang sigt fremmes eller modvirkes.

Her mener jeg, at de spørgsmål, som Bahro rejser i sin behandling af den „ikke-kapitalistiske” vej til socialismen, er særdeles relevante at forholde sig til. Ikke fordi vi skal overtage hans begrebsapparat, men fordi en diskussion af det kan hjælpe os til at formulere spørgsmålene til den kinesiske udvikling skarpere og tydeligere.

Den kvalitative forskel

I både kritikken af de bestående forhold i Sovjetunionen og i de østeuropæiske lande og i udviklingen af sin socialistiske utopi er det et gennemgående og fundamentalt træk, at Bahro insisterer på de *kvalitative* forskelle mellem kapitalisme og socialisme. Bahro ser socialismen ikke først og fremmest som en ændring af ejendomsforholdene til produktionsmidlerne, han

ser socialismen som en kvalitativ anden måde at leve på. Jeg anser dette for måske det væsentligste i hans bog. Jeg mener, at Bahro har ret, når han understreger, at det centrale i en socialistisk strategi må være at fremme menneskehedens frigørelse, ikke blot fra kapitalistisk eller før-kapitalistisk udbytning og undertrykkelse, men fra alle former for underordning under arbejdsdelingen. Målet for den socialistiske revolution må være at menneskene kan tage deres skæbne i deres egen hånd, uden at nogen elite eller noget herskende lag formulerer mål og midler på deres vegne.

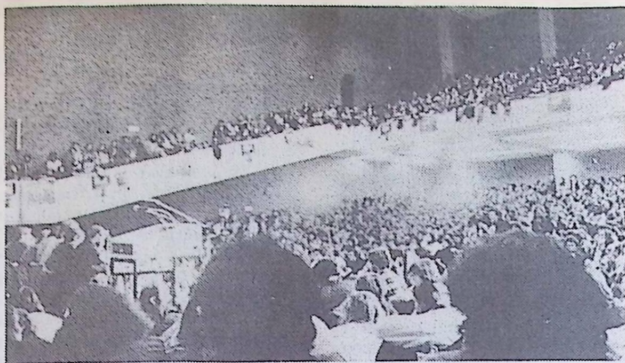
Man vil måske spørge, om jeg hermed vil fornægte det kommunistiske partis ledende rolle i opbygningen af socialismen.

Det vil jeg ikke, et ægte kommunistisk partis politiske lederskab og inspiration i tæt dialog og samvirken med det arbejdende folk er en livsnødvendighed for, at den socialistiske opbygning kan lykkes. Men det kommunistiske parti må aldrig glemme, at dets mål *på lang sigt* er at overflødigøre sig selv!

Bahro nævner, at tale om ophævelse af fremmedgørelsen og om frigørelse som regel mødes med uforstand eller foragt hos de officielle „socialistiske” ideologer i Øst-europa. Dette kan ikke undre os, men vi burde måske spørge os selv, hvor tit vi egentlig tænker på dette „utopiske” perspektiv. Utopier behøver ikke at være luftige hjerne-spind, de kan have stor kraft som en formulering af, hvordan menneskeheden fremtid *kan* og *må* forme sig. Så bliver utopien ikke virkelighedsflugt, men slutmålet på en lang vej, som *kan* tilbagelægges.

Mål og midler

Også for kommunister gælder, at mål og midler betinger hinanden. Det er ikke ligegyldigt, hvilke midler man bruger for at nå et bestemt mål. Netop når vi som kommunister understreger, at omstyrtelsen af kapitalismen må tage form af en væbnet kamp, så er det væsentligt at huske, at vi ikke ønsker væbnede, voldsomme omvæltninger, men at de er en uomgængelig nødvendighed, og at en væbnet kamp må ses i forhold til

På trods af de indlysende fejl og mangler ved Bahros analyser må man støtte hans kamp mod undertrykkelsen i DDR.

Billedet er fra en solidaritetskongres om og for Bahro i Vestberlin, hvori deltog 4000 mennesker.

det grundlæggende humanistiske perspektiv, som kampen for socialismen har.

De kinesiske kommunister har i den senere tid flere gange gjort opmærksom på, at proletariatets diktatur meget vel kan degenerere til direkte fascistisk undertrykkelse, hvis karrieremagere og sikkerhedsorganer unddrages folkelig kontrol.

Ikke mindst set i forhold til menneskenes frigørelse bliver det et spørgsmål om liv og død for den kommunistiske bevægelse at udvikle sin forståelse af proletariatets diktatur.

Den almene formel for proletariatets diktatur turde være velkendt: „diktatur over for klassefejden, demokrati inden for folket”. Denne kan jeg fuldt ud tilslutte mig som princip, men vore erfaringer viser jo desværre, at problemet netop er fortolkningen og udmøntningen af princippet.

Især er der problemet med det kommunistiske partis placering som statsbærende parti. Har partiet denne position fordi det aktivt er i stand til at lede folket ved gennem en åben og fri debat at overbevise og vinde det store flertal for en socialistisk politik, eller opretholde partiet (og inden for partiet dets ledelse) et menings- og magtmonopol?

Det er selvfølgelig meget nemt at stille spørgsmålet, sådan som det er gjort her, men det vil ikke kunne

besvares med et klart ja eller nej.

Proletariatets diktatur er jo netop betinget af, at der stadig findes klasser og lagdeling, at arbejdsdeling og fremmedgørelse til produktionsmidlerne stadig findes. Derfor vil proletariatets diktatur sandsynligvis indeholde begge elementer. Afgørende er, hvordan forholdet mellem dem udvikler sig.

Den økologiske dimension

Som vi var inde på i gennemgangen af Bahros bog, så sammenkæder han socialismens frigørende eller utopiske perspektiv med den „økologiske dimension.”

Overfladisk kunne det måske se ud, som Bahro træder ind i geledet af økologiske dommedagsprofeter eller „mikro-makro-profeter”. En sådan letkøbt kategorisering holder ikke efter min mening. Han har jo aldeles ret i, at en videre udplyndring af jordens naturlige ressourcer, som den er foregået i de sidste halvandet til to århundreder vil få ødelæggende følger for menneskeheden, ja følgerne er jo allerede ved at aftegne sig med al ønskelig tydelighed.

Jeg anser det for en væsentlig fortjeneste hos Bahro, at han forsøger at sammenknytte nødvendigheden af en radikal nyorientering i menneskets forhold til naturen med nødvendigheden af menneskenes frigørelse, med andre ord at en global økologisk ansvarlighed er en u-

adskillelig bestanddel af den socialistiske strategi for menneskenes frigørelse.

Når det er sagt, så skal det tilføjes, at Bahro har tendens til at selvstændiggøre den økologiske dimension fra den globale klassekamp mod kapitalisme og imperialism. Jeg ville nok være meget varsom med at overtage hans forestilling om, at den teknisk-industrielle civilisation *som sådan* er den økologiske skurk.

Bahros fortjeneste ligger primært i den styrke, hvormed han påpeger nødvendigheden af, at revolutionære integrerer den „økologiske dimension“ i den totale strategi. Når det drejer sig om at finde ud

af *hvordan*, så giver han ikke så meget.

Jeg vil anbefale „Alternativet“ til nærmere studium og kritisk overvejelse. Det vil være fremgået af denne anmeldelse, at jeg på centrale og grundlæggende punkter ikke kan acceptere præmisserne for Bahros analyser og synspunkter. Alligevel tror jeg, at den kan være nyttig læsning også for marxister-leninister. Bahros bog tager fat om kernespørgsmålene omkring, hvad socialisme er, og hans synspunkter er af en sådan teoretisk kaliber, at de i det mindste burde ægge til en velovervejet og kvalificeret afvisning.

Elna Bering skriver i sit forord

til den danske udgave, at der synes at være en god portion selvkritik i bogen. Dette indtryk deler jeg. I betragtning af at „Alternativets“ forfatter er et produkt af SED og i mange år har været betroet medlem af partiet, så er han faktisk nået et godt stykke vej i sin kritik og selvkritik af det apparat, som han har været en del af. Hans bog er et håndgribeligt udtryk for, hvor dybt modsigelserne i de revisionistiske samfund er trængt ind i den økonomiske og politiske magtelites egne rækker.

Suenson 1979. Pris: 128,- kr.
Andreas Nissen.

ANMELDELSE:

DAG SOLSTAD: Hans nyeste roman »Krig« — og det litteratursyn den er et konkret udtryk for

I midten af maj -79 udkom på forlaget OKTOBER det andet bind af Dag Solstads planlagte trilogi om Norge umiddelbart før og under 2. verdenskrig. Første bind „Svig“ blev anmeldt temmelig fyldigt i KT nr. 5/78, så man kunne selvfølgelig spørge sig, hvorfor det allerede nu bliver betragtet som væsentligt at omtale netop denne

forfatter igen. En indlysende forklaring ville være, at man ønskede at gøre reklame for forlagets få skønlitterære udgivelser. . . Men den reelle grund er faktisk, at Solstad både kunstnerisk og politisk placerer sig centralt i de igangværende bestræbelser for at stable en socialistisk arbejderlitteratur på benene, der både kendetegnes ved

kvalitet og gennemslagskraft.

Som forfatter har Solstad gennemløbet en udvikling fra stærkt subjektivistisk og individualistisk modernist i midten af 60'erne til socialistisk realistisk arbejderforfatter fra midten af 70'erne. Sidebøende har han markeret sig som litteraturkritiker og kulturdebattør med et lige så markant radikalt ud-

viklingsforløb i synspunkterne. Det var vel mere som sidstnævnte, Solstad fremstod, da han var på besøg i Danmark i November -78 med et foredrag om den nye socialrealistiske roman i Norge i dag. Det er altid spændende at sammenligne forfatteres litteraturstrategiske udtalelser med deres egne litterære værker: hvor bevidst arbejder de ud fra fastlagte politiske holdninger? Er det lykkedes for forfatteren at få det frem i sine bøger, som man finder væsentligt?

Man behøver ikke at læse mange artikler af Solstad, for man aner en kraftig Mao-påvirkning i de kulturpolitiske synspunkter. Også som foredragsholder giver han mindelser om det bedste hos Mao, nemlig den stadige understregning af nogle pointer, som ved første øjekast tager sig banale og selvindylsende ud, men som ved nærmere eftertanke viser sig netop at rumme en kritik af forklædte borgerlige sider — også hos erklærede socialister (Se f.eks. talerne på Yenankonferencen om litteraturen og kunsten). Det følgende bliver et koncentrat af de vigtigste punkter i foredraget fra november -78.

Klassestandpunkt og forfatterrolle.

Det grundlæggende problem for den socialistiske forfatter, som Solstad ved mange lejligheder er vendt tilbage til, er spørgsmålet om *klassestandpunktet*. Inden man overhovedet sætter sig til skrivemaskinen, må man gøre sig klart, hvilke klasseinteresser man ønsker at tjene, og hvilke man vil bekæmpe. „For hvem?” lyder det banale spørgsmål, og svaret bliver: for arbejderklassen. Solstad formulerer helt klart litteraturen som *et* middel i klassekampen, der bør anvendes på linje med andre midler. Et sådant udgangspunkt indebærer naturligvis i første omgang en afvisning af ethvert begreb om forfatterens mere eller mindre bevidstløst „skaben”. Men samtidig understreges det problematiske i altid at skulle tage udgangspunkt i egne personlige erfaringer — et princip som for øjeblikket forsvares heftigt af forfatterne til den store bølge af såkaldt „bekendelseslit-

teratur”. Men som socialistisk skribent er det nødvendigt at forholde sig anderledes bevidst til sin egen samfundsmæssige placering og funktion:

Forfatteren er henvist til en nærmest småborgerlig produktionssituation, han frembringer sædvanligvis sine „værker” i enrum, og hvad han sælger, er de færdige *produkter*. *Det er endnu ret sjældent*, at en skønlitterær forfatter tilknyttes et forlag direkte som lønarbejder. Denne som regel ret isolerede placering (for den *professionelle* forfatter) kan for mange medføre en begrænsning i adgangen til at skaffe sig erfaringer fra klassekampens forskellige frontlinier.

Men en forfatter er samtidig en specialiseret håndværker, der har mulighed for at stille sine færdigheder til rådighed for de politisk mest fremskredne kræfter i samfundet. Der er jo også *fordele* ved ikke at være bundet til produktionsapparatet. På den ene side er Solstad kommunist, på den anden side er han „småborgerlig intellektuel”, som han ynder at udtrykke det. Når han alligevel ønsker at tjene arbejderklassen ved at skrive arbejderlitteratur, er han derfor nødt til at gå en metodisk omvej. For at få et indtryk af miljøet, som han ikke selv har et førstehåndskendskab til, kan han derfor drive studier af såvel primær- som sekundærlitteratur, men det Solstad fremhæver som allervigtigst, er at *gå ud og snakke med folk*, at „lære af folket”, som også Mao gang på gang formulerer det. En del af Solstads forfatterkollegaer inden for AKPml har taget den yderste konsekvens af dette synspunkt: „selvproletariseringen” — man tager arbejde i industrien for at få nogle umiddelbare erfaringer fra produktionen at skrive ud fra. For sit eget vedkommende afviser Solstad en sådan fremgangsmåde, han er *professionel* forfatter og ønsker at koncentrere sig om at dygtiggøre sig som sådan og ikke som arbejder.

I denne forbindelse fremhæver han sit tilhørsforhold til et revolutionært parti som en klar fordel. Via diskussioner og kritik fra loyale kammerater bliver man konfronteret med andre oplevelsesmønstre og erfaringer og får dermed mulig-

hed for hen ad vejen at rette mangler i f.eks. miljø- og persontegning og i den politiske perspektivering. Solstad understreger, at der aldrig er tale om „direktiver fra central-komiteen”, men tværtimod værdifuld vejledning der sætter ham i stand til at skrive bedre og mere nyttige bøger. Siden han blev kommunist, har han iøvrigt aldrig gjort nogen hemmelighed af, at hvad han skriver er *propaganda* — for arbejderklassen og mod borgerskabet. At Solstad således i sine litteraturstrategiske erklæringer sætter politikken over æstetikken, lægger naturligvis op til en fare for at hans egne bøger bliver kedelige og tungtfordøjelige. Hvilket netop ikke er tilfældet: han er selv det bedste eksempel på, at det er muligt at skabe god litteratur med kraftige politiske holdninger.

Aktuelle farer for den socialistiske litteratur

Mod slutningen af sit foredrag nævnte Dag Solstad tre farer, som han mente, at den socialistiske litteratur for øjeblikket skal vogte sig specielt for: formalismen, nihilismen og idealismen.

Formalismen: Han mener, at litteraturkritikken gennem de senere år har koncentreret sig for meget om rene formsspørgsmål, om at fremelske en *bestemt revolutionær form* — adskilt fra klasse-spørgsmålet. Ved flere lejligheder har Solstad således polemiseret mod den opfattelse, at en arbejderroman nødvendigvis skal være en kollektivroman. Selv har han i de senere år betjent sig af netop denne form, men det er der klare *indholdsmæssige* grunde til. Når man ønsker at give en fremstilling af den norske arbejderklasses historie fra slutningen af 30'erne og frem til 70'erne, bliver kollektivromanen et indlysende formvalg. En jeg-roman ville egne sig dårligt til et sådant projekt, men der burde ikke være spor i vejen for, at man kunne skrive en revolutionær roman om et enkelt individs bevidsthedsmæssige udvikling. I det hele taget advarede Dag Solstad mod dogmatisme som litteraturens værste fjende — man bør stille sig åben over for alle former.

Dag Solstad i Husets Debatforum under sin Danmarksturne. Foto: Alfa.

Nihilismen er en anden fare, man skal vogte sig for. Som kommunist er der visse politiske strategier og menneskelige værdier, man må kæmpe for og værne om — alt er ikke lige vigtigt, har ikke samme berettigelse. Det vil f.eks. være meningsløst at fremstille krig som blot og bar meningsløs. Naturligvis er der noget vanvittigt i, at mennesker udsletter hinanden, men et element af fornuft vil som regel vise sig, når man gør sig klart, hvilke interesser og ideer kampen drejer sig om. Der er f.eks. både retfærdige og uretfærdige krig — afhængigt af synsvinklen. Solstad nævner

et eksempel fra sin egen roman „Svig. Førkrigsår”, hvor femten arbejdere overfalder en enkelt provokerende nazisympatisør. Kan man indvende, at dette er et uheld og uberettiget overgreb? Kun hvis man abstraherer fra det, som den ene står for! I det følgende bind „Krig 1940” lader Solstad en af sine hovedpersoner udbryde: „Småborgerskabet fornægter sig aldrig (. . . .) Det er typisk for jeres klasse, at I aldrig kan føle jer vel tilpas, hvis I ikke samtidig har modforestillinger og skyldfølelse”. . . . Forfatteren bør ikke være bange for at udtrykke sine egne meninger, så de

bliver forstået efter hensigten.

Idealismen kan være svær at undgå helt, når man ønsker at påpege de træk i samfundsudviklingen, der peger hen mod revolutionen. Og hvordan med menneskeskildringen? *Ma* litteraturen også handle om „helte”? Solstad besvarer selv dette spørgsmål med, at det i hvert fald er urealistisk at skrive, at de ikke eksisterer. Personligt føler han f.eks. stor beundring for de mennesker, som under den spanske borgerkrig drog til Spanien for at slås mod fascismen. Sådanne folk, som virkelig har eksisteret, kan man karakterisere ud fra deres handlinger, og der er vel under alle omstændigheder forskel på dem og så de idealiserede „granitkæmper”, man selvfølgelig skal undgå. Under alle omstændigheder er Solstad imod, at puritanisme på dette punkt skal hæmme skildringen af kampen mellem de forskellige politiske linier. En politiker har jo også nogle menneskelige bærere.

Som det skulle fremgå af dette sammendrag fra Solstads gæsteoptræden i Danmark, går han varmt ind for „nyttepoesien”, dvs. den litteratur der åbent bekender sig til et oplysende og belærende formål. Ser man på hans egen praksis, er der da heller ingen tvivl om, at han virkelig vil forfærdelig meget med de bøger han skriver — det interessante er imidlertid, at der samtidig er tale om virkelig medrivende og spændende litteratur. På den lange vej fra modernisme til socialrealisme har Solstad udviklet sig til en solid håndværker, der kender sine virkemidler, men samtidig forstår at økonomisere med dem. Men lad os se nærmere på „Krig 1940”.

„KRIG” - Handling og komposition

1. bind „Svig” sluttede med en skildring af det totale kaos, der opstod i Norge som følge af den tyske besættelse omkring 9. april 1940. Angrebet kom uventet, og vi præsenteres for de forskellige reaktioner blandt befolkningen. Skulle man forsvare sig eller blot passivt acceptere en fuldbrydet kendsgerning? Solstad giver selv indirekte svaret: på bogens sidste sider stormer unge værnepligtige arbejdere

Tyske tropper i Oslo den 9. april 1940.

et våbendepot efter at være blevet afvist på mødestedet af deres borgerlige officerer.

2. bind åbnes tre dage senere med de norske styrkers felttog i den sydøstlige del af landet. En tal-mæssigt overlegen norsk styrke undgår direkte kontakt med en tysk enhed, og vi følger hvorledes soldaterne demoraliseres og styrken går i opløsning på grund af en usikker og rådvild ledelse. Hæren viser sig at rumme en nøjagtig genspejling af produktionslivets modsigelser: de menige er arbejdere og lavere funktionærer, mens officererne tilhører borgerskabet eller varetager ledende funktioner på fabrikkerne. Men hvor ledelsen i det civile liv giver præcise og hensigtsmæssige ordrer, oplever soldaterne i felten at blive dirigeret hid og did, tilsyneladende uden nogen rationel plan. Spørgsmålet rejser sig, om det for de borgerlige officerer i virkeligheden drejer sig om at undgå kamp med en fjende, som de ikke opfatter som en alvorlig trussel? I praksis er det umuligt at skelne mellem åbent forræderi og simpel defeatisme, men det er et faktum, at det norske officereskorpas var kraftigt nazificeret op til 2. verdenskrig. (Med 1. maj-bomben i frisk erindring kunne man spørge om det stadig er tilfældet!)

I et senere kapitel skildres de egentlige kamphandlinger. Den norske hær trækker sig langsomt tilbage mod nord og opgiver den ene fordelagtige stilling efter den anden. „Strategien” går ud på kun at opholde fjenden, indtil hæren kan forenes med den engelske ekspeditionsstyrke, som af officererne fremstilles som de uovervindelige

regningsmænd, man er nødt til at vente på, før den „egentlige” kamp kan begynde. Solstad nøjes med via en tidligere spaniensfrivillig at antyde - for der er ikke historisk dækning for mere - at en rigtigere strategi ville have været at føre partisankrig med en effektiv udnyttelse af de fordele, terrænet kunne give den norske hær mod de indtrængende tyskere.

Vi kommer tæt ind på livet af disse menige soldater, som ganske uheroisk er indstillede på at forsvare deres land mod fascismen. Med deres sanser oplever vi forvirringen, angsten, kulden og hadet og til sidst håbløsheden over at alle deres lidelser i det snedækte landskab har været forgæves. Selv når de har sejret i en træfning, bliver de kommanderet tilbage. For

Den norske hær trak sig langsomt tilbage mod nord og undgik helst kamp; skønt soldaterne var villige til at kæmpe mod besættelsesmagten. Her rykker tyske tropper frem ved Ringerike.

soldater er krig mest at vente og være bange, at føle sig hjælpeløs i en hær, der ledes af repræsentanter for borgerskabet, som man ikke ved om man kan stole på.

Nok er dette en „krigsroman” men krigen sætter jo ikke kun sine spor ved fronten, hvor de direkte kamphandlinger finder sted. Solstad er opmærksom på dette og lader handlingen skride frem via stadige skift mellem begivenheder på hjemmefronten i Oslo og de mere blodige hændelser i Nordmarken. Og det er denne „fredelige” krig, Solstad åbenbart interesserer sig mest for: hvad var det for et spil, der foregik i korridorerne umiddelbart efter den tyske besættelse af Oslo? Hvad foretog arbejderbevægelsen sig?

I overensstemmelse med Oslos virkelige geografi kommer byen til at fungere som et billede på det klassedelte samfund. *Borgerskabets* boliger ligger placeret på bjergskræningerne over selve byen, og det er her politikere, jurister, fabrikanter og militærpersoner mødes for at tackle den vanskelige politiske situation. Flere forskellige holdninger befinder sig i indbyrdes konflikt. For det første er der direkte nazisympatisører, der opfatter tyskerens magtovertagelse som deres store chance for at få indflydelse. En anden fraktion er traditionsbunden og nationalistisk - den repræsenteres

bl.a. af en højestere dommer, som i afgørelsens stund reciterer „Ja, vi elsker dette landet” og iøvrigt henviser til *England* som den store redningsmand! Men den sejrende gruppering er udprægede pragmatikere: man forsøger at få en løsning lig den danske i stand gennem indsættelse af en ny regering bestående af en blanding af „agtværdige borgere” og fascistisk inficerede elementer. Det afgørende for den overvejende del af borger-skabet bliver trods alt, at skorstenene kan fortsætte med at ryge, at produktionen holdes igang - uanset hvem den tjener. Slagordet bliver „omstilling til de nye tilstande”!

I et højhus i Oslos centrum forsøger arbejderbevægelsens ledere at analysere situationen og udstikke retningslinier for en korrekt handlemåde. Det bliver Solstads pointe, at ingen af de forskellige fraktioner har opfattet besættelsen korrekt, og derfor er det heller ikke herfra man skal se de besluttede direktiver udgå. Socialdemokraterne sætter sig som sædvanlig mellem to stole: på den ene side satter man på en henholdende forsvarskamp - men man må jo vente på det engelske imperiums hjælp: på den anden side lægger man reelt an til en samarbejdspolitik i de allerede okkuperede områder. Trotskisterne forsøger at fiske i rorte vande. Deres mål er at udnytte den nyopståede situation til en revolutionær omvæltning, det norske borgerskab er jo sat ud af spillet ved den fremmede besættelse, og vejen frem mod socialismen går derfor via et samarbejde med fascismen! - en klar misforståelse af både fascismens og socialismens væsen. Kommunistpartiet handlede i overensstemmelse med kominternpolitikken og vurderer både krigen og besættelsen som et internt imperialistisk opgør. At et fascistisk angreb indebærer en speciel fare for netop arbejderklassen, har man endnu ikke opdaget. Dermed afstår kommunisterne altså fra at øve indflydelse på en afgørende historisk situation.

I bunden af byen ligger arbejderkvarteret *Grunerløkka*, hvor romanens egentlige hovedpersoner har hjemme. Ved bevidst at holde synsvinklen lavt, lykkes det Sol-

stad at give et malende indtryk af de beherskedes mangel på overblik. Fordi de aldrig får at vide, hvad der sker *lige* nu, bliver arbejderne afskåret fra at handle hensigtsmæssigt i forhold til deres egen situation. Det svirrer med modstridende rygter, resignationen og håbløsheden har gode kår, men det er alligevel også her man finder den reelle kampvilje. I tusindvis af arbejdere mødte rent faktisk op på mobiliseringsstederne, skønt ingen tvang dem til det, ja, en hel del drog enddog videre til kampområderne efter at være blevet afvist det første sted. Men uden en politisk ledelse var de prisgivet det borgerlige officerskorps, om hvis modstandsvilje man som sagt kan tvivle. Det har helt tydeligt været forfatterens hensigt at trække dette aspekt ved april 1940 frem: at der fandtes en kampvillig arbejderklasse, som blev svigtet - bl.a. af kommunistpartiet, der ikke kendte sin besørgelsestid. En national forsvarskrig kræver organisering og ledelse, ellers smuldrer alt - og det skete netop i 1940.

Mod slutningen af „Krig” er Norge i august 1940 et fuldstændig besat og hjælpeløst land, Borgerskab og socialdemokrati har affundet sig med situationen, men i ar-

En national forsvarskrig kræver organisering og ledelse ellers smuldrer alt. Det fandtes ikke i Norge i 1940 og i august var hele landet besat. På billedet ses tyske vagtposter foran stortinget.

bejderklassen spirer utilfredsheden. Der lægges op til 3. binds skildring af modstandskampen.

Historieskrivning og fiktion

Den foregående gennemgang af romanens forskellige politiske og bevidsthedsmæssige niveauer og pointer kan synes lidt omstændelig, men vil nok alligevel være nyttig for den danske læser uden nøjere kendskab til norsk krigshistorie. „Svig”-trilo-

Solstad skriver om opdigtede personer indenfor rammerne af virkelige begivenheder. Men mange af personerne og deres handlinger er alligevel forankret i virkeligheden, som f.eks. de mange folk fra arbejderklassen verden over der deltog i den spanske borgerkrig på republikkens side. Her er en gruppe svenske frivillige ved hjemkomsten i 1939.

gien er kommunisten Solstads kommentar til den borgerlige historieskrivning, der naturligvis er den officielle. Hvad ved gennemsnitsdanskeren om Norge under 2. verdenskrig? Indskrænker vores viden sig ikke stort set til, at nordmændene i hvert fald *forsvarede* sig — og derfor også blev udsat for en hårdere undertrykkelse? Solstads version af begivenhederne er naturligvis ikke upartisk. Han har aldrig lagt fingrene imellem, når han ønskede at trække nogle perspektiver ud af historiens gang. I denne bog får han da også uddelt nogle øretæver, der må kunne mærkes hos dem, de har adresse til.

Der er imidlertid ingen tvivl om, at Dag Solstad har måttet drive omfattende kildestudier under arbejdet med denne romanserie, ligesom han har opsoget mange folk, der selv har deltaget i begivenhederne. Miljø- og menneskebeskrivelsen virker historisk ægte, ligesom en række episoder og personer er præcist autentiske — på grund af det valgte emne har forfatteren været tvunget til at følge realhistoriens kronologi. Men inden for denne ramme af „virkelige begivenheder” færdes de opdigtede personer, som man som læser efterhånden kommer til at synes om, føle medlidenhed med eller foragte. Det er en prøve på Solstads dygtighed som forfatter, om han således kan gøre sine læsere optagne af disse personer, af hvordan det vil gå med dem i næste bind, og det er vel netop her fiktionens muligheder ligger i forhold til f.eks. historiebogens. Når de fiktive personer både bliver levende enkeltindivider og samtidig typiske repræsentanter for bestemte samfundsklasser på et givet historisk tidspunkt, kan læsningen af fiktionslitteratur med historiske temaer åbne op for en mere engageret historieforståelse end mange faglige fremstillinger. Faren ved denne form ligger naturligvis i, at man bliver så optaget af *individerne*, at man mister blikket for de større politiske og historiske sammenhænge de indgår i. (jfr. debatten omkring „Holocaust”-serien i TV).

Dag Solstads særlige fortælleteknik skulle imidlertid tage højde for denne risiko. Han betjener sig i

stor udstrækning af den såkaldt „alvidende fortæller” — en gammel teknik som man vel næsten troede død og begravet, men Solstad har genopdaget og videreudviklet den til sine egne formål. Vekslen med afsnit, hvor man kommer meget tæt på personer, findes pludselig passerer fulde af forfatterkommentarer og retoriske spørgsmål — forfatteren sætter handlingen i stå for at perspektivere den. Formålet er naturligvis at bryde læsernes indlevelse og give ham mulighed for at sætte begivenhederne ind i en større sammenhæng, det er nok især disse skift mellem nærhed og distance, der overhovedet gør Solstads prosa så spændende og sanselig, men samtidig så nyttig og lærerig. Han har selv udtalt, at denne „brudteknik” egentlig er et columbusæg: et vældigt godt kneb, som man skal passe på ikke at bruge for meget. Al kunst har jo med en sådan balancegang at gøre, og jeg synes godt nok at Solstad er ved at falde i denne groft enkelte steder, hvor man kan blive lidt træt af de stadige gentagelser og ræsonnementer — men man skal også tænke på, at denne bog ikke *primært* henvender sig til folk, der er læsevante.

Også på en anden måde er Dag Solstads historieformidling bemærkelsesværdig. Det er vigtigt at historien bliver levende, at den fremstilles som en proces man kan gribe ind i eller forholde sig passivt til, og hvor det ikke er ligegyldigt, *hvad* man vælger at gøre. „Krig” er faktisk spækket med situationer, hvor det er *lige ved* at gå anderledes end det gjorde. Der antydes andre handlemuligheder, men det overlades til læseren at drage slutninger om, hvad disse i givet fald kunne have ført til.

Mange faghistorikere betragter det vel nærmest som en dødsynd at stille spørgsmål a la: hvad nu hvis disse begivenheder var forløbet anderledes? Historien opfattes jo også normalt som en kæde af begivenheder, hvis årsager og indbyrdes sammenhæng man kan studere nærmere, men som nu engang ikke står til at ændre: Historikeren som videnskabsmand må altså ifølge traditionen holde

sig til „fakta”, mens forfatteren til fiktionslitteratur har muligheden for at *arrangere* sine handlingstråde således, at alternative udviklingsforløb bliver synlige. Specielt når man beskæftiger sig med historiske forløb, som man nødtig ser gentaget, kan det være spændende og måske ligefrem nødvendigt at bevæge sig over i sådanne historiske gættelege.

Viden om historien kan være et grundlag for handling i nutiden, ganske vist gentager historien sig som bekendt aldrig, men alligevel er der visse lovmæssigheder og årsagsforhold, som giver sig udslag i beslægtede forløb fra den ene periode til den anden.

Dag Solstads interesse for besættelsestiden binder således i en opfattelse af, at en lignende situation kan opstå igen inden for en overskuelig fremtid (Mød gæt hvem som angriberen). Den politiske hensigt med trilogien har derfor været at sammenfatte arbejderklassens erfaringer, så de bliver anvendelige i en evt. kommende krisesituation. Efter læsningen af en spændende roman som „Krig” kan man i hvert fald stille sig nogle spørgsmål, der har med fremtiden at gøre: Hvordan kan et imperialistisk angreb forløbe? Hvilke reaktioner kan man vente sig i de forskellige samfundsklasser — set på baggrund af disse klassers objektive interesser? Hvorledes bør kommunister forholde sig?

EA

Pris 66,- kr.

ANMELDELSE

Herdis Møllehave: »Le«

Romanen handler om den ca. 30-årige Le igennem et par år af hendes liv. Hun er fraskilt, mor til Marianne på 6 år og seminarielærer. Samtidig er hun et produkt af 60'ernes kvindefrigørelse, hun deltager ikke direkte i nogen bevægelse, men hun er bevidst om mange forhold omkring kønsroller osv. Den egentlige handling udspiller sig i Le's forhold til kunstneren Sten Runge.

Le forelsker sig i ham første gang, hun ser ham. De indleder et forhold, hvor det med tiden bliver mere og mere klart, at Sten ikke nærer de samme »dybe« følelser for Le, som Le tror, hun nærer for ham. Le gør det så til sin opgave at løse op for Stens »følelsesknuder« — idet disse får skylden for, at han ikke kan elske hende; det er dog en umulig opgave, hun har sat sig for. For Le kommer den ørkesløse kamp til at betyde talrige analyser og selvanalyser, dels i forhold til Sten, dels i forhold til mænd overhovedet, og knudemænd i særdeleshed. Alt imens Sten tilsyneladende er upåvirket.

Indimellem er der afstikkere til Le's arbejde som lærer, hendes beskæftigelse med kvindeviden i form af foredrag og kronikker, og hendes forhold til Marianne, vennerne, Jacob, hendes eks-mand og til moderen. Men alt dette ses i lyset af forholdet til Sten. Le lider desuden af angst-depressioner, der spiller ind i næsten alle sammenhænge og som sluttelig får hende til at begå selvmord.

Knudemænd eller kællingeknuder?

Herdis Møllehave (HM) skriver i sit forord, at hun håber, at bogen må blive et indlæg i mandsdebatten. Den skal altså ikke være en kvindeangsroman, men et forsøg på en dialog med knudemændene. Målet med bogen er altså det samme som Le's mål i forhold til Sten Runge: En dialog med mændene for på den måde at nedbryde

kønsrollerne. Men hvad handler bogen egentlig om?

Sten Runge er i romanen inkarnationen eller levendegørelsen af en knudemand — dvs. en mand, der har mistet evnen til at engagere sig følelsesmæssigt i noget som helst. Dette kommer frem i hans og Le's seksualforhold. Han lider af berøringsangst og er fuldstændig fanget af orgasme-ræset, fordi det er den eneste måde, han kan bekræfte sig selv i forhold til kvinder. Da han samtidig drikker tæt og derfor ofte mister evnen til erektion, bliver deres sexliv, såvel som resten af deres forhold, et stort bundt konflikter, som Le prøver at løse.

Men her kommer det springende punkt i forhold til formålet med bogen. Den beskriver nemlig i langt højere grad kvindeligheden, den kvindelige dobbelthed osv. end den beskriver knudemændenes problemer. Det fører bl.a. til at Sten bliver en papfigur, som jeg tror, ingen mand kan identificere sig med, og som for Le, såvel som for læseren, forbliver ganske uforståelig. Bogen handler altså mere om kællingeknuder end om knudemænd, fordi det centrale i bogen er en beskrivelse af Le's dobbelthed i forhold til mænd, og ikke så meget de følelsesknuder, som Le/HM i starten peger på, er årsagen til det dårlige forhold mellem mænd og kvinder.

Kvindelig konflikt

Le fungerer i 3 sammenhænge, der holdes skarpt adskilt i bogen: Hun er enlig mor, hun er udearbejdende kvinde og hun er elskerinde.

Det har uden tvivl været HM's hensigt at fremstille et ikke-ynkverdigt billede af en enlig mor — for det er som sådan Le først og fremmest defineres. Hun er interesseret i sit job, tjener udmærket, er dygtig, har faglige ambitioner, og hun er afholdt af både studen-

ter og kolleger. Forholdet til datteren, Marianne, er også næsten idealt. Marianne er et velfalanceret barn, der på ingen måde ligger under, at hendes far ikke bor hjemme, at Le går på arbejde hver dag og har skiftende mænd. De diskuterer problemerne i Le's liv som om Marianne er voksen og ikke kun 6 år. Pasningsproblemer er der heller ingen af. Om dagen er hun i børnehaven, og hvis Le skal ud om aftenen, træder søsteren Annike, som ikke har børn selv, til: — »Jeg har to mødre, havde hun engang sagt, — min bedste mor og så mor Annike«.

Det er først i rollen som elskerinde at Le's situation fremstilles problematisk. I sit forsøg på at løse op for Stens knuder støder Le nemlig på problemer. Dels forsøger hun mere eller mindre ubevidst at leve op til hans krav, ved f.eks. at pynte sig specielt for ham. Hun bruger timer på at finde den rigtige kjole, lægge perfekt make-up osv. Dels må hun for overhovedet at komme i kontakt med ham bevidst lægge sine egne krav og behov til side. Hun prøver at virke så ukompliceret som muligt, hvilket vil sige fuldstændig underordne sig, og derfor kommer hun til at ofre noget af sin egen kvindebevidsthed. Og det er i høj grad disse problemer, Le kommer til at analysere i sit forsøg på at analysere knudemændenes problemer.

Den kvindebevidsthed, Le giver køb på, er en bevidsthed på et specielt område, nemlig det, der har med mænd og parforhold at gøre. Le har erkendt, at hun har visse krav og behov, som hun ønsker at få opfyldt. Det var bl.a. pga. denne erkendelse, at hun blev skilt fra Jacob. Disse bevidste behov — at være subjekt for sin egen seksualitet, at være jævnbyrdig med manden, at undgå ejendomsforhold osv. — danner baggrund for hendes analyser.

Problemet for Le er så, hvorfor hun forelsker sig i netop knudemændene, der kun ser kvinden som moderen og/eller luder. og hvorfor hun er parat til at give køb på sin kvindepolitiske forståelse for at være sammen med disse mænd. Det er disse modsætninger, der styrer udviklingen i

bogen.

Skæbne

Både Le's analyser af problemerne og HM's skildring af dem bliver dog begrænset til privatlivet, hvor de kommer til syne. Dermed bliver de individualiseret og afmaterialeseret, dvs. de ses ikke i en samfundsmæssig sammenhæng. Dette forstærkes yderligere af en udpræget skæbnetro, som er med til at bestemme romanens form og som også kommer til at danne baggrund for handlingen, fordi den materielle baggrund for problemerne ikke er inddraget i bogens verden.

Det allerførste kapitel handler således om Le's selvmord — hendes skæbne bliver af HM beseglet, endnu før vi møder hende i handlingen. Resten af bogen foreløber så som en registrering af de overfladefænomener — ulykkelig kærlighed, depression osv. — som fører til, at det måtte ende sådan; snarere end som en analyse af de forhold, der indbyrdes modvirker en samling af Le's liv.

Også selve handlingen bl.a. den ulykkelige kærlighed forklares som skæbnebestemt: »Også fordi hun mærkeligt nok følte sig tiltrukket af selvsikre, ofte overlegne, arrogante mænd«. (vores understregning). Endnu før hun møder Sten Runge, er Le »klar over«, at hun vil forelske sig i ham, hvis hun møder ham, og — »Hvis han lægger mærke til mig, bli'r han min skæbne«.

På denne måde lægges der op til et livsløb, der på forhånd er lagt nogle rammer for, som hverken ydre eller indre faktorer kan indvirke på.

Angst

Til disse rammer hører også Le's depressioner. De bliver ikke, som man kunne tro, sat direkte i forbindelse med Le's kærlighedsmæssige nedture. HM pointerer, at de opstår uafhængigt af kærlighedsforløbet: »De depressioner, og angstanfald, hun ind i mellem fik de sidste år, var kommet så overvældende pludselige, at det i sig selv havde chokeret hende«. — Men depressionerne forstærkes, når et forhold går i stykker. Samtidig påvirker de kun Le's privatliv: »Det var det mærkelige ved Le's depressioner og angstanfald,

at de aldrig opstod eller påvirkede hende, når hun var på seminarier etc.«.

Den egentlige årsag til disse angst-depressioner forklares ikke i bogen. Men der er forskellige ting, der peger i retning af, at de bunder i en spaltning mellem følelser og intellekt. At denne spaltning er samfundsskabt og ikke skæbnebestemt ligger udenfor bogens forståelsesramme. Det er en spaltning, der nødvendigvis må forekomme for kvinder idag, hvor rollerne til henholdsvis den udearbejdende kvinde og mor/elskerinde stiller så forskellige krav, at de kan komme til direkte at modarbejde hinanden. Som mor skal Le først og fremmest tænke på at opfylde barnets behov, og det kræver dels, at hun må undertrykke nogle af sine egne, dels at hun kan vise og forstå mange følelser uden ord. I modsætning til det har hun gennem sit job mulighed for at opbygge en ny rolle eller identitet, der først og fremmest bygger på intelligens og selvstændighed, men som kræver, at hun ikke reagerer for følelsesbetonet.

Det er karakteristisk, at angstanfaldene starter så småt, da Le lige har fået Marianne — her er det nemlig første gang, hun fortrinsvis skal opfylde andres behov. I bogen bliver disse problemer ikke bearbejdet, Le fremstilles blot som et splittet, næsten skizofrent menneske. Tydeligst er det som nævnt i hendes forelskelser, for Le ønsker, at hendes forhold til mænd skal bygge både på følelser og på intelligens og selvstændighed, og hun oplever angst, når hun ikke kan forbinde disse to roller/identiteter i forholdene til knudemændene. Samtidig vender hun konflikten indad mod sig selv i stedet for udad mod de samfundsmæssige betingelser, der umuliggør en forening.

Privat — al adgang forbudt

At Le, og for den sags skyld HM, ikke er i stand til andet end at registrere problemet og endevende både knudemænd og især kællingeknuder uden resultat, hænger først og fremmest sammen med, at Le's identitetsproblem ses som

et internt, privat anliggende, der i og for sig ikke bliver mindre privat af, at det offentliggøres.

Le beskrives nemlig a-historisk — uden sammenhæng med tid og sted. Hendes historie sættes på ingen måde i forbindelse med det samfund, hun er et produkt af; ligeledes sætter hun heller ikke sine »knudemænd« ind i et samfundsmæssigt perspektiv. Denne manglende politiske forståelse umuliggør både for Le og for HM en forståelse af, at spaltningen mellem følelser og intellekt hænger snævert sammen med konflikten i at være kvinde og lønarbejder på samme tid. Og derfor kan HM heller ikke gribe denne spaltning og bevidst lade den være temaet for bogen. I stedet lader hun Le prøve at løse sine følelsesmæssige problemer intellektuelt og sine intellektuelle problemer følelsesmæssigt.

Der mangler et overordnet perspektiv til at se begge »slags« problemer i. Derfor fremstilles Le som lidende — fordi spaltningen og dermed angsten truer hendes identitet på begge områder, og til sidst gør det af med hende.

Mande- eller kvindeproblemer?

På en måde opnår HM til dels sit mål, at bidrage til mandsdebatten. For den spaltning, hun kommer til at beskrive, er ikke noget entydigt kvindeproblem. »Mandsrollen« er blot i langt højere grad formet efter det samfundsmæssige liv, hvorved følelserne, som vist i bogen, langt hen fortrænges. Hvorimod »kvinde- rollen« er formet efter privatlivet og den behovsopfyldelse, der finder sted der, så følelseslivet udvikles. Derfor kommer de »ubevist« følelser og det »bevidste« intellekt mere i konflikt for en kvinde end for en mand.

LW

Udkommet på Lindhardt og Ringhof, pris 75,45.
Findes også i udgave fra Gyldendal bogklub.

